תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נזיקין

אור הישר על בבא בתרא

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על בבא בתרא

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 9
דף ג. 11
דף ג: 11
דף ד. 12
דף ד: 12
דף ה. 13
דף ה: 14
דף ו. 15
דף ו: 15
דף ז. 15
דף ז: 16
דף ח. 16
דף ח: 17
דף ט. 17
דף ט: 18
דף י. 18
דף י: 19
דף יא. 19
דף יא: 19
דף יב. 20
דף יב: 21
דף יג. 21
דף יג: 22
דף יד. 22
דף יד: 23
דף טו. 23
דף טו: 23
דף טז. 24
דף טז: 24
דף יז. 24
דף יז: 25
דף יח. 25
דף יח: 25
דף יט. 25
דף יט: 26
דף כ. 26
דף כ: 27
דף כא. 27
דף כא: 28
דף כב. 28
דף כב: 29
דף כג. 30
דף כג: 30
דף כד. 31
דף כד: 31
דף כה. 31
דף כה: 32
דף כו. 32
דף כו: 33
דף כז. 33
דף כז: 34
דף כח. 34
דף כח: 34
דף כט. 35
דף כט: 35
דף ל. 36
דף ל: 36
דף לא. 36
דף לא: 37
דף לב. 37
דף לב: 38
דף לג. 38

דף לג: 38
דף לד. 39
דף לד: 40
דף לה. 40
דף לה: 41
דף לו. 41
דף לו: 42
דף לז. 42
דף לז: 42
דף לח. 43
דף לח: 43
דף לט. 43
דף לט: 43
דף מ. 44
דף מ: 44
דף מא. 44
דף מא: 45
דף מב. 46
דף מב: 46
דף מג. 46
דף מג: 47
דף מד. 47
דף מד: 47
דף מה. 48
דף מה: 48
דף מו. 48
דף מו: 49
דף מז. 49
דף מז: 49
דף מח. 50
דף מח: 50
דף מט. 51
דף מט: 51
דף נ. 51
דף נ: 51
דף נא. 52
דף נא: 52
דף נב. 53
דף נב: 53
דף נג. 54
דף נג: 54
דף נד. 55
דף נד: 55
דף נה. 56
דף נה: 56
דף נו. 56
דף נו: 57
דף נז. 58
דף נז: 58
דף נח. 59
דף נח: 59
דף נט. 59
דף נט: 59
דף ס. 60
דף ס: 60
דף סא. 61
דף סא: 61
דף סב. 61
דף סב: 61
דף סג. 62
דף סג: 62
דף סד. 63
דף סד: 63
דף סה. 63

דף סה: 64
דף סו. 64
דף סו: 65
דף סז. 65
דף סז: 65
דף סח. 65
דף סח: 66
דף סט. 66
דף סט: 66
דף ע. 66
דף ע: 67
דף עא. 67
דף עא: 68
דף עב. 68
דף עב: 68
דף עג. 69
דף עג: 69
דף עד. 69
דף עד: 70
דף עה. 70
דף עה: 70
דף עו. 71
דף עו: 71
דף עז. 72
דף עז: 72
דף עח. 73
דף עח: 73
דף עט. 73
דף עט: 73
דף פ. 74
דף פ: 74
דף פא. 74
דף פא: 75
דף פב. 75
דף פב: 75
דף פג. 76
דף פג: 76
דף פד. 76
דף פד: 76
דף פה. 77
דף פה: 77
דף פו. 77
דף פו: 77
דף פז. 77
דף פז: 78
דף פח. 78
דף פח: 78
דף פט. 79
דף פט: 79
דף צ. 79
דף צ: 79
דף צא. 80
דף צא: 80
דף צב. 80
דף צב: 80
דף צג. 81
דף צג: 82
דף צד. 82
דף צד: 82
דף צה. 83
דף צה: 83
דף צו. 83
דף צו: 83
דף צז. 84

דף צז: 84
דף צח. 84
דף צח: 85
דף צט. 85
דף צט: 85
דף ק. 86
דף ק: 86
דף קא. 86
דף קא: 87
דף קב. 88
דף קב: 88
דף קג. 88
דף קג: 88
דף קד. 88
דף קד: 89
דף קה. 89
דף קה: 89
דף קו. 90
דף קו: 90
דף קז. 91
דף קז: 91
דף קח. 91
דף קח: 91
דף קט. 92
דף קט: 92
דף קי. 92
דף קי: 93
דף קיא. 93
דף קיא: 93
דף קיב. 94
דף קיב: 95
דף קיג. 95
דף קיג: 95
דף קיד. 96
דף קיד: 96
דף קטו. 97
דף קטו: 97
דף קטז. 98
דף קטז: 98
דף קיז. 99
דף קיז: 100
דף קיח. 100
דף קיח: 100
דף קיט. 100
דף קיט: 101
דף קכ. 102
דף קכ: 102
דף קכא. 102
דף קכא: 103
דף קכב. 103
דף קכב: 104
דף קכג. 104
דף קכג: 105
דף קכד. 105
דף קכד: 107
דף קכה. 107
דף קכה: 107
דף קכו. 108
דף קכו: 108
דף קכז. 108
דף קכז: 109
דף קכח. 110
דף קכח: 111
דף קכט. 111

דף קכט: 111
דף קל. 112
דף קל: 112
דף קלא. 113
דף קלא: 113
דף קלב. 113
דף קלב: 114
דף קלג. 114
דף קלג: 115
דף קלד. 115
דף קלד: 116
דף קלה. 117
דף קלה: 117
דף קלו. 118
דף קלו: 118
דף קלז. 119
דף קלז: 119
דף קלח. 120
דף קלח: 121
דף קלט. 121
דף קלט: 121
דף קמ. 122
דף קמ: 122
דף קמא. 122
דף קמא: 123
דף קמב. 123
דף קמב: 123
דף קמג. 123
דף קמג: 124
דף קמד. 124
דף קמד: 125
דף קמה. 125
דף קמה: 125
דף קמו. 126
דף קמו: 126
דף קמז. 127
דף קמז: 127
דף קמח. 127
דף קמח: 128
דף קמט. 128
דף קמט: 129
דף קנ. 129
דף קנ: 130
דף קנא. 130
דף קנא: 130
דף קנב. 131
דף קנב: 131
דף קנג. 131
דף קנג: 131
דף קנד. 131
דף קנד: 132
דף קנה. 132
דף קנה: 132
דף קנו. 133
דף קנו: 134
דף קנז. 135
דף קנז: 136
דף קנח. 136
דף קנח: 136
דף קנט. 137
דף קנט: 138
דף קס. 138
דף קס: 138
דף קסא. 138

דף קסא: 138
דף קסב. 139
דף קסב: 139
דף קסג. 139
דף קסג: 139
דף קסד. 139
דף קסד: 140
דף קסה. 140
דף קסה: 140
דף קסו. 141
דף קסו: 141
דף קסז. 141
דף קסז: 141
דף קסח. 141
דף קסח: 142
דף קסט. 142
דף קסט: 142
דף קע. 143
דף קע: 143
דף קעא. 143
דף קעא: 144
דף קעב. 144
דף קעב: 145
דף קעג. 145
דף קעג: 145
דף קעד. 146
דף קעד: 146
דף קעה. 146
דף קעה: 147
דף קעו. 148
דף קעו: 148

דף ב.

במשנה השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקים שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבינין בונין הכל כמנהג המדינה, הנה בגמרא פריך הכל כמנהג המדינה לאתויי מאי כו', ומשמע דקושיתם היא כיון דפתח ברישא מקום שנהגו מאי איצטריך תו למיתני דאזלינן בתר מנהג המדינה, ולכאורה הלא אפ"ל דמילי מילי קתני, דהא דקתני מקום שנהגו קאי על מקום הכותל ממש, ובשביל שהיו בזמן המשנה שיעורים נפרדים בזה, יש שהיו בונין בשיעור גויל ומהם בשיעור גזית כו', ולה"ק דגם הכותל החדש יבנו כמו הישן בשיעורו, ובסיפא קאי על רצון השותפין לעשות מחיצה חדשה במקום שלא היה כותל ישן, אז ג"כ בונין את הכותל באמצע בשיעורו לפי מנהג המדינה, ואם ביאור המשנה היה כן אז לא היה מקום לקושית התוס' אמאי איצטריך למיתני מדת גויל וגזית כיון דתנן הכל כמנהג המדינה ע"ש, דלפמש"כ לא פגע ולא נגע זב"ז דהכל כמנהג המדינה קאי על כותל חדש ומדת גויל וגזית נשנה במקום שהיה כותל ישן וע"פ המנהג הקדום שהיו נוהגים לבנות הכתלים בשיעורים נפרדים כנ"ל, ומזה מוכח דמדת הכותל הישן לא מעלה ולא מוריד. ושום אחד מהשותפין לא יוכל לתבוע שיעמידו הכותל החדש דוקא לפי מדת הישן רק שניהם מוכרחים ע"פ דין המשנה לבנות כמנהג המדינה בעת שרוצים לעשות המחיצה.

שם וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו, ע' ע"ב תוד"ה גינה שאני ובת' הגרע"א סי' קפ"ד ובקצוה"ח סי' קנ"ח סק"א.

תוד"ה כפיסין. מפרש בגמרא ארחי וקשה לר"י והכתיב וכפיס מעץ יעננה משמע שהיא של עץ ואור"י דשמא היו מניחים עצים מלמעלה ומלמטה ע"כ, הנה מאי דמספקא להו להתוס' הכא כדכתבו בלשון דשמא, פשיטא ליה לרש"י בתענית י"א ע"א. דכ' וז"ל כפיס חצי לבינה ורגילין לתתה בין שתי נדבכי העצים ע"ש, אמנם בחגיגה ט"ז ע"א פירש"י וכפיס חתיכת עץ כמו כפיסין בב"ב ע"ש, ולדבריו תקשה באמת קושית התוס' דהכא, איך נפרש כפיסין עץ הרי בגמרא דבסוגיין מפרשינן ארחי, וע' בחידושי הרמב"ן בסוגיין וצ"ע.

תוד"ה בגויל בסה"ד. ומוכיח מכאן דיש מנהגים שאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתנן הכל כמנהג המדינה, וע' בת' מהרי"ק סי' ח' ובתרומת הדשן סי' שמ"ב וע"ע בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים ובת' שיבת ציון סי' ו'.

תוד"ה לפיכך. והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי התם הוא דליכא דררא דממונא כו', ע' קצוה"ח סי' קנ"ז סק"ג.

בא"ד דשהו יותר מכדי רגילות דאטו משום דשותפין לא יקפידו עד עולם כו', ולדברי הרמב"ם פ"ב הי"ח משכנים א"צ לכל זה כדביאר בארוכה בס' באר מים חיים.
תוד"ה סברוה. אע"ג דלבסוף קאי קאמר סברוה כו', ע"ל ד"ע ע"ב רשב"ם ד"ה נראה בעיני ובס' הצבא הנספח לתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ד' ובהשגות הרמב"ן שם סי' רכ"ו.
תוד"ה אומר לו. שאם יש תוספות מאתים בין מה שהוסיף בנפרצה ראשונה ובין מה שהוסיף בנפרצה שנייה דאין מצטרפין לאסור ומראשונה ראשונה בטלי, ע' נובי"ת חי"ד סי' נ"ה.: וכיון דרצו בונין את הכותל בע"כ אלמא היזק ראיה שמיה היזק, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רמ"ג.
שם ת"ש וכן בגינה גינה שאני כדר' אבא כו', וקשה אמאי לא הביא ממשנה דלקמן נ"ט ע"ב לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין ופרשב"ם משום היזק ראיה וכש"כ לחצר חבירו ע"ש, והתם הלא בחצר איירי כמו במשנתינו דהכא, וי"ל דהרשב"ם פי' התם ע"פ המסקנא דבסוגיין ודהתם אמשנה הקודמת דחיישינן להיזק ראיה, אבל לולא זאת הוה מפרשינן דהא דלא יפתח חלונותיו לחצר השותפין הוא משום צניעותא, כמו במשנה שם ד"ס ע"א דלא יפתח פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון וכדמפרש שם בגמרא ע"ש, וע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלם סי' ר"ס.
שם והא וכן קתני אגויל וגזית, ע' בס' באר מים חיים.
שם הזיקא דרבים שאני כו', כה"ג לקמן כ"ד ע"ב שאני הזיקא דרבים מהזיקא דיחיד, וע' ראב"ן סי' א'.
שם ולא ידענא בהי עידנא סליקא ואתית דאיצטנע מינך, ע' בת' הריב"ש סי' ת"ט.
רש"י ד"ה נפל שאני שכבר נתרצו הראשונים בכותל. ובתוס' פירשו שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר כו' וע' בשטמ"ק ובנה"מ ר"ס קנ"ח.
תוד"ה וחייב בסה"ד. ועוד אי קנס הוא במזיד דוקא הי"ל להתחייב ע"כ, ויל"ד לפמש"כ התוס' לעיל ע"א בד"ה כדתניא דהאי קידש וחייב באחריותו ר"מ היא ע"ש והתוס' הלא כתבו לקמן כ"ב סוף ע"ב דאפילו בהיזק שאינו ניכר אפשר דקניס ר"מ גם בשוגג כי היכי דקניס במטמא ומדמע אחד שוגג ואחד מזיד ע"ש וצ"ע כעת, שוב בא לידי ס' עולת שמואל ומצאתי שם בח"א סי' ע"ו שהאריך בזה טובא.
תוד"ה גינה. וי"ל דשאני גינה שמגדלין בה ירק לאכילה כו' אבל בקעה אינה עומדת בקמותיה אלא חדש אחד בשנה כו' ע"כ, ועפ"ז מבואר הא דאמרינן לקמן ד"ד ע"א השתא סתם גינה אמרת לא סתם בקעה מיבעיא וע"ש רש"י ד"ה השתא סתם.

דף ג.

כי רצו מאי הוי נהדרו בהו כו', ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' רנ"א.
שם וכי קנו מידן מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא בשקנו מידן ברוחות כו', ע' בת' הרא"ש כלל י"ב סי' ג' ובת' משנה שכיר סי' ע"ב וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלם סי' רס"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' מסעי סי' קל"ט אות ד'.
שם כי קאי בתלתין קאי טפי לא קאי, עמש"כ עה"ג ובהגהות הב"ח ובס' עזרת כהנים על מס' מדות רפ"ק ד"ה אבל על רש"י.

דף ג:

דיקא נמי דקתני של שלשה טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ, ע' ב"מ קט"ז ע"ב וברש"י שם ר"ה למלבנא רווחא.
שם א"ר חסדא לא ליסתר אינש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי כו', ע' בת' פני יהושע או"ח ח"א סי' ד'.
שם מאי בינייהו א"ב דאיכא דוכתא לצלויי כו', ע' מג"א סי' קנ"ב סק"ה ושם בט"ז וביאור הגר"א סק"א ובח"ס חא"ח סי' ל"ב ל"ג ל"ד.
שם גבו זוזי ומחתי מאי א"ל דילמא מתרמי להו פדיון שבוים ויהבי להו, ע' סי' ז' ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רנ"ב סק"ב ובהעמק שאלה לשאילתות ר"פ תרומה.
שם מלכותא שאני דלא הדרא ביה דאמר שמואל כו', ע' חסדי דוד לתוספתא דיש ערכין.
שם וההיא ינוקתא נפלה מאיגרא לארעא טמנה שבע שנין בדובשא, ע' בת' הרשב"א סי' פ'.
רש"י ד"ה והא קתני טפחיים ומחצה אלמא חצי טפח נמי חשיב, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.
רש"י ד"ה בי קייטא בסיתווא ביהכ"נ היה להם לימות החורף כו' וחלונות מועטין מפני הצינה ובימות החמה ביהכ"נ אחר שאויר שולט בו ע"כ, מהכא משמע קצת שלא היו נזהרים שיהיו בביהכ"נ י"ב חלונות כמבואר בשו"ע או"ח סי' צ' ס"ד ע"פ הזוה"ק ע"ש.
תוד"ה ועייליה. ותימא והא אמרת בתי כנסיות אין ישנים בהם לא שינה קבע ולא שינת עראי כו', ע' מגילה כ"ח ע"ב ובתוד"ה בתי כנסיות ובסנהדרין ע"א ע"א ובברכות כ"ה ע"א דהני גנו והני גרסי ושם נ"ג ע"א רש"י ד"ה הא והא דאיכא אדם חשוב וע"ע בס' עולת שמואל ח"א סי' א'.

דף ד.

השתא מאי תקנתא דההוא גברא א"ל הוא כבה אורו של עולם דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ילך ויעסוק באורו של עולם כו', ע' בס' מצח אהרן דרוש ז'.
שם לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פשיטא ל"צ דנפל לרשותא דחד מינייהו א"נ דפנינהו חד לרשותא דידיה מהו דתימא ניהוי אידך הממע"ה קמ"ל, וקשה הלא בכ"מ דאמרינן הממע"ה הוא משום דכל דבר שהוא ברשותו של אדם מחזקינן דהוא שלו וממילא הוי אידך המוציא ומשו"ה עליו הראיה משא"כ הכא דידעינן ברור מדין רישא דמשנתנו דהמקום והאבנים היו מעיקרא של שניהם. וזו היא כל קושית הש"ס דפריך פשיטא, האם נימא דמשום דטבע הנפילה גרם שיפול לרשותא דחד או דבידים פנינהו לרשותא דידיה, אטו בשביל זה נכחיש מציאות ההשתתפות דמעיקרא שהמקום והאבנים היו של שניהם עד דנימא הממע"ה דל"ד לדעלמא כנ"ל, כן עפ"מ דשיטת הרשב"ם לקמן קס"ו ע"ב דהממע"ה אמרינן רק בספיקא דדינא והתוס' לקמן ס"ב ריש ע"ב כתבו דבין בספיקא דעובדא בין בספיקא דדינא אמרינן הממע"ה ע"ש, משא"כ הכא דאין שום ספק בדין או בעובדא דלכתחילה שהיו של שניהם מה מצאו להרכיב כאן דינא דהממע"ה. וע"ל ד"ב ע"א בתוס' ורמב"ן ד"ה לפיכך ובחידושי ח"ס שם ובמהר"י מג"ש ויד רמה ומהר"ם בסוגיין ובמגיד משנה פ"ב הט"ז מה' שכנים וצ"ע.
רש"י ד"ה הג"ה בפי' ר"ח. אע"ג דמנחא ברשותא דחד מינייהו לא יכול למיטען דידי נינהו דברשותי מנחי דקיי"ל שותפין לא קפדי אהדדי. ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ע"א.
רש"י ד"ה השתא סתם גינה אמרת לא אע"פ שהיזק ראיה קשה ע"כ, הוה הכא לא פירש"י כלום במה קשה יותר ההיזק ראיה של גינה יותר משל בקעה, אבל בתוס' לעיל ד"ב ע"ב ד"ה גינה שאני מבואר היטב ע"ש.
תוד"ה והא מבחוץ קתני קשיא ותיובתא אינה כו' ע"ל נ"ב ע"ב רשב"ם ד"ה ופסק ר"ח ובסנהדרין ע"ב ע"א רש"י ד"ה קשיא ושם ברש"י קי"ב ריש ע"א וברא"ש לברכות פ"ד סי' ב' ולגיטין פ' מי שאחזו סי' יוד.

דף ד:

לא יעשו לא זה ולא זה כו', ע' בחידושי הרמב"ן ובביאור הגר"א לחו"מ סי' קנ"ח סק"ד.
שם איתמר רב הונא אמר הכל לפ"מ שגדר כו', ע' בחידושי הרמב"ן ומה שהקשה עליו בנה"מ סי' קנ"ח סק"ח.
שם אגר נטירא איכא בינייהו, ע' לח"מ פ"ג ה"ג מה' שכנים.

דף ה.

א"ל לאריסיה זיל שקול מיניה קיבורא דאהיני אזיל לאתויי רמא ביה קלא א"ל גלית דעתיך דמינח ניחא לך כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ג וסי' רנ"ז.

במשנה סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלם סי' רס"ב ובת' הריב"ש סי' רנ"ח.

שם אר"ל הקובע זמן לחבירו וא"ל פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו אביי ורבא דאמרי תרווייהו עביד אינש דפרע בגו זימניה זימנין דמתרמי ליה זוזא אמר איזיל איפרעיה כו', ומסקינין דהלכתא כר"ל דחזקה לא עביד אינש דפרע תוך זמניה. ולכאורה הלא רובא וחזקה רובא עדיף ואין הולכין בממון אחר הרוב מכש"כ דלא הוה לן למיזיל בתר חזקה, ובע"כ דהיא עדיפא מרוב משום דהיא חזקה הבאה מכח הטבע כדהאריך בזה בת' נחלת דוד סי' כ"ו בשם הגאון מהר"ח זצ"ל מוואלאזין ע"ד תלתא מיני חזקה ע"ש, וכ"כ הגרע"א בתשובה סי' קל"ו ובח"ס חח"מ סי' ס"ז דחזקה זו היא בגדר אנן סהדי ועמש"כ בחידושי לחולין ד"י ע"ב.

אמנם ראיתי בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ג' שכ' בפשיטות באם קצבו לו ב"ד זמן הוא אומר פרעתי בתוך הזמן אינו נאמן משום חזקה זו דאין אדם פורע תוך זמנו ע"ש, ובזה הנני נבוך די"ל דכל דברי ר"ל הוא דוקא בקובע זמן לחבירו. דיחשוב בלבו ל"ל למהר התשלומין הלא אפילו כשיגיע זמן הקביעות ולא תשיג ידי אבקש ממנו להרחיב לי הזמן ואף אם בשום אופן לא ירצה לחכות ולא אשיג ללות במקום אחר ויעמידני בדינא ודייני הלא גם הם יתנו לי זמן ב"ד ובתוך כך תמצא ידי לסלקו, ועוד מחשבות כאלו שיוכל להשתמט מלפרוע קודם הזמן, וע"פ כל החשבונות כמו אלו ומלוה ניתנה להוצאה והכסף נחוץ לו מצא ר"ל מקום לאמר הלואי שיפרע בזמנו, משא"כ אם קביעת הזמן בא לו ע"פ ב"ד, לבד מזילותא דבי דינא ירא ג"כ לנפשו שמא לא יוכל אז לפרוע ויכתבו אדרכתא אנכסיה, ומשו"ה אפ"ל דבזה יודה ר"ל לאביי ורבא דאמרי זימנין דמתרמי ליה זוזא אמר איזל איפרעיה וצ"ע.

תוד"ה ואי לא. קצת היה נראה שלא להפחידו היה אומר כן כו', ע' סמ"ע סי' י"ז ס"ק כ"ו ובתומים שם סק"ח.

תוד"ה ארבעה לצלא. אי משום דאיירי ברבינא ורוניא לייתי נמי מעשה דהמקבל כו', ע' בספר ההשלמה בריש מכילתין.

תוד"ה ובא בזמנו. מ"מ אין זה מיגו דלא חציף אינש למימר פרעתיך היום אבל רגיל הוא לאמר פרעתיך אתמול ושכחת, ע' רש"י ב"מ ק"ב סוף ע"ב ד"ה לא צריכא ובט"ז חו"מ סי' ע"ח ס"ד ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ב.

דף ה:

תנן בחזקת שנתן כו' אלמא עביד אינש דפרעיה בתוך זימניה כו' ת"ש בחזקת שלא נתן כו' אלמא לא עביד כו'. כה"ג אשכחן בנזיר כ"ב ע"א וכ' שם התוס' דאין זה שיטת הש"ס וע"ש מה שתירצו, וע"ע כעין זה בגיטין י"ב ע"ב, ובפירש"י שם אפשר לכוון שהוא כעין תירוץ התוס' בנזיר ע"ש, אבל הכא ליכא למיתלי באיזו פלוגתא וצע"ק.

שם שאני הכא דאמר מי יימר דמחייבו לי רבנן, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"נ.

שם והלכתא כר"ל ואפילו מיתמי ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביד אינש דפרע בגו זימניה, נלע"ד להסביר לעצמי בד"ז, הנה סברת ר"ל דא"א פורע ת"ז עומדת על שני יסודות, ראשונה התקוה שיחיה וישלם בעצמו בזמנו כמדובר ביניהם, ועוד דמלוה להוצאה ניתנה, ולפ"ז התינח כל עוד חלקו בחיים ובבריאות. משא"כ כשבא לגבות חוב אביהם מיתמי תוך זמן ההלואה, הרי אפ"ל דאביהם בשעת מחלתו מפני פחד חשש המיתה מיהר ושילם גם קודם זמן הפרעון. להכי שפיר אשמעינן דאפ"ה נשארת החזקה דא"א פורע תוך זמנו. אי משום דמלוה להוצאה ניתנה ולא היה בידו לשלם אפילו אם היה חפץ, או משום דתקות החיים קשורה באדם אפילו בעת מחלתו.

וארווחנא בזה לתרץ קושית התוס' הכא בד"ה ואפילו, ובגיטין ל"ד ע"ב ביארו דבריהם ביותר, עפ"מ דמסקינן הכא דמיתמי נמי א"צ שבועה, א"כ אמאי תנן התם אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה הלא כתובה לא ניתנה לגבות מחיים והוי כמו תוך זמנו דהכא. והוצרכו לתרץ משום תנאי ב"ד ע"ש, ולפמש"כ הרי חילוק גדול ביניהם, דהכא לא ימהר לפרוע קודם הזמן מפני תקותו בחיים שישלם בעצמו בזמנו, משא"כ כתובה דכל עיקרה לא ניתנה רק על הזמן דלאחר מיתתו, ומי יודע אם ישאר לו נכסים כדי כתובתה. או היורשים לא ירצו לקיים התשלומין. ולהכי סברא גדולה דאתפסה צררי כל עוד חלקו בחיים, להכי שפיר אשמעינן במשנתנו דלא תפרע אלא בשבועה, כן היה נלע"ד לולא דברי התוס'.

תוד"ה כי היכי. וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך שוכר לצאת כו', ע' קצוה"ח סי' שי"ב סק"א.

תוד"ה אפילו מיתמי. נראה דביתומים גדולים מיירי אבל בקטנים לא גבי ואפילו תוך זמנו כו', ע' בת' רשד"ם חח"מ סי' קצ"ו וסי' ר"ח וע"ע בת' הרא"ש כלל פ"ה סי' ח'.
תוד"ה מי אמרינן. אך קשה דמ"מ תיפשוט דלא אמרינן מיגו במקום חזקה מדרב"ח דאמר בפ' כל הנשבעין המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים כו', ע' תומים סי' ק"ח סק"ב.

דף ו.

א"ד במקום חזקה לא אמרינן מה לי לשקר כו', ע' תוס' כתובות י"ט ריש ע"ב ובמש"כ בס' תולדות אברהם לכתובות שם, וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' ת"ז ובנובי"ק חאה"ע סי' נ"ד.
שם כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ט סי' ו' ובת' הגרע"א סי' קמ"ט.
שם אחזיק להורדי אחזיק לכשורי כו', הנה רש"י מפרש דבחזקת תשמישין בעלמא מיירי, וע' בחידושי הרמב"ן ובנמו"י פ' הבית והעליה דף קל"ח ע"ב ובת' הריב"ש סי' רי"א ובת' מהר"ם מפדוואה סי' מ"ם ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' רס"א ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ב.
רש"י ד"ה אחזיק להורדי כל חזקות הללו כו' וה"מ דהויא חזקה כגון שטוען הוא מכר לי או נתן לי במתנה כי', ע"ל כ"ג ע"א תוד"ה והא אחזיקו.
בא"ד דלא שייך שלש שנים אלא גבי חזקת קרקע כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רמ"ג.

דף ו:

אין נזקקין לד' אמות אבל נזקקין למחיצת עשרה, ע' בראש"ש ובקצוה"ח סי' ק"ט סק"ב.
שם הנהו בי תרי דהוו דיירי חד הוה דייר עילאי וחד הוה דייר תתאי איתבר תתאי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תרפ"ז.

דף ז.

תוד"ה והוא. וא"ת הדמים מודיעים כו', ולפמש"כ הרשב"ם לקמן ס"א ע"ב ושם ס"ז ע"א במשנה דגבי קרקע ליכא למימר הדמים מודיעים משום דאין אונאה לקרקעות ע"ש. לפ"ז אין מקום לקושית התוס' דהכא, ואף לשיטת התוס' שם בד"ה ש"מ דלית להו כהרשב"ם, מ"מ גם לדידהו ניחא גם הכא, או משום דאתיא כרבנן דר' יהודא דאמרי אין הדמים ראיה או משום דגבי קרקע לא שייכא הודעת דמים דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהוא שוה ע"ש וצ"ע.

דף ז:

בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעיא ליה לאפוקי בחיי אבוהון כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ'.
במשנה כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר יב"ח קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד, ע' בת' הריב"ש סי' קל"ב.
שם למימרא דבית שער מעליותא חיא והא ההוא חסידא כו', ע' בס' יד אהרן סי' א'.
רש"י ד"ה ולא חלונות. לערער על סתימת אורו, ע' בחידושי הרמב"ן ובת' הגרע"א סי' קנ"א.
רש"י ד"ה ויהא כאנשי העיר לשאת עמהם בעול, ע' בת' משאת בניסן סי' ז'.
תוד"ה אין להם דרך בסה"ד. והו"ל כמוכר חצר ושייר בית דצריך ליקח לו דרך מבעל החצר, עמש"כ מהר"י מג"ש לקמן ע"א ע"א ובאור שמח פכ"ו ה"ה מה' מכירה.
תוד"ה לפי שבח ממון. אבל היכא דטעו במדבר אמר התם דמחשבינן אף לפי הנפשות כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"י.

דף ח.

ר"נ בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן א"ל ר"נ בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ודכתובי כו', ע' בת' הרמב"ם סי' ק"ה דפוס ירושלם.
שם אפילו בשעה שאתה מחבב עמים כל קדושיו יהו בידך והם תכו לרגליך תני רב יוסף אלו ת"ח כו', ע' בת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ח'.
שם אבל רבנן לא צריכי נטירותא, עמש"כ הגאון נצי"ב זצ"ל בביאורו העמק דבר פ' במדבר ג' ט"ו.
שם רבי פתח אוצרות בשני בצורת כו' אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק ר' יונתן בן עמרם כו', ע' מה שהאריך בזה בת' משיב דבר ח"א סי' מ"ג.
שם לשורא ולפרשאה ולטרזינא אפילו מיתמי. ע' בת' מהרי"ק סי' ד'.
שם רבה רמא צדקה איתמי דבי מר מריון כו', בת' מהר"י מינץ סי' א' הגרסא דבי בר גוריון, וע' מש"כ שם בכלל הסוגיא.

דף ח:

ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו, ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ג ובת' פני יהושע ח"א חא"ח סי' ד' וע"א בת' הרמב"ם דפוס ירושלם סי' קמ"ד,

שם ורשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן, ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ח.

שם כי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ד' מאה זוזי לצדקה, ע' בת' הרמ"א סי' ל"א.

רש"י ד"ה להסיע על קיצתם לקנוס את העובר על קיצת דבריהם להסיעם מדת דין תורה, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רנ"ט ובת' הרדב"ז ח"א סי' תקמ"ה.

תוד"ה אכפיה, ואור"ת דהאי כפייה בדברים כו', ע' בת' הר"ן סי' ב' ובמש"כ בחידושי לחולין ק"י ע"ב וע"ע בשער התירוצים בסוגיין.

בא"ד ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית ביה לאוי דכתיב לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ כו', ע' קצוה"ח סי' צ"ז סק"ט.

תוד"ה דין אמת לאמתו. אמת לאפוקי דין מרומה אע"ג שהעדים מעידין אותו כיון שיודעים שמשקרים לאמתו שלא יטו את הדין ע"כ, הנה התוס' חלקו אותם לשני גדרים, דאמת קאי על עצם המעשה של המתדיינים שע"פ חקירת העדים תהיה נכונה באופן שתהיה אמת, ותיבת לאמתו מוסבת על הפסק דין שיהיה נכון מצד עצמו, ובזה אפשר לבאר לשון הש"ס בשבת ל"ג ע"א עיוות הדין וקלקול הדין. דעיוות הדין קאי על עקמומיות המעשה לדין הבלתי הולמתה, ומאי דקרו לקלקול הדין הוא לדין דמצד עצמו היה משפט מעוקל, וע"ש בפירש"י ובמהרש"א.

דף ט.

רב אשי אמר אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא דידי אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה, ע' בת' הרשב"א סי' צ"ז ובמהרי"ק סי' ה' ו' ובת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ג ובת' מהר"ם ב"ב סי' שמ"ג.

שם אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו, ע' מהרי"ק סי' קפ"א ובת' ושב הכהן סי' צ"ב ובת' הריב"ש סי' ע"א.

שם א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות כו' האי קא מבזי והאי לא קא מבזי כו' ורב יהודא אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות כו' האי קמצערא ליה והאי לא

קמצערי ליה כו', לכאורה הלא פלוגתא דתנאי היא בסנהדרין מ"ה ע"א אי צערא דגופיה עדיף ליה או בזיוני ע"ש, אמנם יש לחלק בין צערא ובזיוני דקודם מיתתו ממש לצערא ובזיוני כל עוד חלקו בחיים. כן הלא אמרו בתענית ט"ו ע"ב אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים, אכן בכלל קשה איך נוכל להשוות כל סוגי האנשים בתכונותיהם הנפרדות בנוגע להבלגה על בזיון וצער הגוף וצ"ע.

שוב יצא לאור ספר אור שמח ומצאתי בר"פ ט"ו מה' סנהדרין ג"כ שהעיר בזה והאריך קצת ע"ש וע"ע בס' דרכי נועם דרוש שמיני ובהעמק שאלה לשאילתות פ' שמות סי' ל"ט אות ז'.

שם לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה אר"פ פוריא ובי סדיא, וכה"נ בשבת קי"ח ע"א אבל בתוספתא פאה פ"ד מפרש שמן וקטנית, ולא פליגי אלא דמר איירי בפרנסת אכילה ומר איירי בפרנסת שכיבה כדכ' הרדב"ז על הרמב"ם פ"ז ה"ח ממתנות עניים, ועמש"כ בחידושי למס' פאה פ"ח.

שם בזמן שביהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ע' בס' אהבת ציון להגאון בעל נוב"י דרוש יוד.

דף ט:

מאי דכתיב וילבש צדקה כשריון כו' אף צדקה כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, ע' שאילתות פ' תרומה ובהעמק שאלה שם.

שם כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות, ע' תבואת שור קונטרס בכור שור. ם

דף י.

שאל טרנוסרופוס את ר"ע אם אלקיכם אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן א"ל כדי שניצול אנו בהן מדינא של גיהנם כו', ע' מה שהאריך בביאור אגדה זו בס' באר מים חיים.

שם גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה כו', ע' בפתח השער לת' עין יצחק אה"ע ח"ב.

רש"י ד"ה בעלי אגדה מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תרומה סי' ס"ב אות ו'.

דף י:

מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר כו' ר' יהושע אומר ישמח אשתו לדבר מצוה, אפ"ל דזהו מתאים עם הטבע כדאמר בנדה ל"א ע"א אשה מזרעת תחילה יולדת זכר והיינו דברכות ס"ב ע"א שמעיה דשח ושחק כו', וע"ע שבועות י"ח ע"ב.

שם שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה אמר להן צאו וראו מה פירש דוד אבא פזר נתן לאביונים וגו', ע' אפיקי יהודא ח"ב דרוש ל"ה ובס' אהבת ציון להגאון בעל נוב"י דרוש יוד.

שם לא קשיא כאן בישראל כאן בעכו"ם, ע' מהרש"א ובת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

שם איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו שדרינהו לקמיה דרבא וקבלינהו משום שלום מלכות כו', בסנהדרין כ"ו ע"ב אר"נ דמקבלי צדקה מן העכו"ם פסולין לעדות וע"ש רש"י ד"ה אוכלי דבר אחר. ובנמוקי רב נחשון גאון ראיתי שכ' בזה"ל אסור לקבל צדקה מן הגוי ואינו רואה סימן ברכה לעולם.

שם ור' אמי נמי משום שלום מלכות דאיבעי ליה למפלגינהו לעניי עכו"ם כו', ולכאורה אמאי לא קבלינהו איהו לחלקם לעניי עכו"ם כדעביד רבא כיון דידע להאי טצדקי, ומזה מוכח דדעת ר' אמי היה דלכתחילה אף באופן זה לא נכון לקבל, רק כששמע דרבא קבלינהו איקפד על מה שלא חלקם לעניי עכו"ם.

דף יא.

ת"ר מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו כו' אבותי גנזו למטה כו', ע' מה שהאריך בזה בעוללות אפרים במאמרים הראשונים.

במשנה אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ט'.

דף יא:

א"ר הונא אחד מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו בני מבוי מעכבין עליו כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק' סי' ב' ובת' הריב"ש סי' רנ"ג.

שם חמש חצירות פתוחות למבוי כו' נמצאת פנימית משתמשת לעצמה ומשתמשת עם כל אחת ואחת, ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלם סי' רס"ג.

רש"י ד"ה בני מבוי מעכבין אבני מבוי אחר שאינו רגיל אצלם, ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' מ"ו.

דף יב.

בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו, ע' בת' הרשב"א סי' קל"ו וסי' ת"י ובס' האשכול ח"ב ס"ס נ"ג.

שם מבואות המפולשין לרה"ר ובקשו בני מבואות להעמיד להן דלתות בני רה"ר מעכבין עליהם כו' זימנין דדחקי בני רה"ר ועיילי טובא, והנה הרמב"ם בפיה"מ לעירובין ק"א ע"א כ' וז"ל ונחשב ירושלים לכרמלית לפי שהיא עיר של רבים והיו לה פתחים רבים ולא היתה מעורבת, והתוי"ט הביא שם ראיה שלא עירבו מדתנן בפסחים ס"ד ע"ב דאם חל ע"פ בשבת יצתה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית לפי שלא היו יכולין להוליך פסחיהן בשבת כדפירש"י שם ואמאי לא עירבו מע"ש כדי שיוכלו להוליך אלא ודאי שאי אפשר לערב כולה כו' ע"ש, והאחרונים טרחו להבין מדוע לא היו יכולים לערב את ירושלים ונשארה כרמלית, ובחידושי למעילה י"ג ע"א כתבתי טעם לשבח כי בזמן שביהמ"ק היה קיים לא היתה באפשרות לערב את ירושלים ע"ש מה שהארכתי בזה.

אולם לפי המבואר בסוגיין בלא"ה ניחא שפיר דחוצות ירושלים היו אז רה"ר שהיו בוקעין בה ששים רבוא. ותיקון רה"ר בעירוב אי אפשר בלא דלתות כמבואר ברמב"ם פי"ז ה"י מה' שבת ובשו"ע סי' שע"ד ס"ב, והשתא אם רה"ר המיוחדת לעיר אחת פרטית יוכלו לעכב על בני המבוי מלהעמיד להם דלתות משום זימנין דדחקי בהו רבים. מכש"כ ירושלים שבכללה היא רשות לכל העולם לעולי רגלים ובשאר ימות השנה נמי לשלם נדרים ונדבות וגם אומות העולם היו באין לה לסחורה שקרויה רוכלת עמים כמש"כ התוס' בב"ק פ"ב ע"ב בד"ה ואינה מביאה ע"ש, בודאי שדלתות העירוב היה גורם דוחק גדול לרבים, וכ"ז אם הדלתות היו עשויות בלי משקוף אבל אם היו על גביהן משקוף וע' עירובין י"א ובסמ"ע חו"מ סי' קס"ב סק"ב, אז איכא טעמא רבה אחרינא לפמש"כ בעיקרי הד"ט חא"ח סי' ט"ו אות כ"ו בשם גדולי האחרונים דקורת מבוי להתיר הטלטול מביאה ג"כ הטומאה ע"ש, ובב"ק שם בגמרא חשיב בעשרה דברים שנאמרו בירושלים דאין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות מפני אהל הטומאה ומשום דלא לתזקו עולי רגלים, וע' בת' מהר"ח או"ז סי' פ"ב.

שם אע"פ שניטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה, ע' בס' תורת נביאים להגאון מהר"ץ חיות ז"ל קונטרס אלה המצות.

תוד"ה פרץ. דכל זיז וזיז איכא לספוקי דשמא דרך תחת אותו זיז יצא מן הבית, ע' בס' חזון איש לאהלות סי' י"ז.
תוד"ה מיצר שהחזיקו. היינו כשהחזיקו ברשות אבל אם באין להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם כו', ע' בת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ד מה שהאריך בזה וע"ע בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רל"ח.

דף יב:

יבם מאי אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרייה רחמנא רבא אמר א"ק והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור, וקשה א"כ מאי פריך הש"ס ביבמות כ"ד ואלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא ומשני לגריעותא מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק כו', והתוס' שם ובבכורות נ"ב ע"ב כתבו דהו"מ למימר לחשיבותא שאין ירושתו חוזרת ביובל ועמש"כ בחידושי שם, הלא לפי המבואר בסוגיין בין לאביי בין לרבא האי בכור דקרייה רחמנא מבע"ל לחלוקת היבם בחלק ירושת אחיו כדאמרינן הכא, וע' במגיד משנה פי"ב ה"ב מה' שכנים ובביאור הגר"א לחו"מ סי' קע"ד סקי"א וצ"ע.
רש"י ד"ה על מדת סדום זה נהנה וזה לא חסר, ע' כלל צ"ז סי' ב' ובת' הריב"ש סי' תפ"ג.
תוד"ה חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא כדנפק"ל ביש נוחלין מדכתיב פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט ע"כ, ויל"ד לפ"ז אמאי אמרו בגמרא פשיטא הלא התם פלוגתא דתנאי היא, ורבי מבע"ל האי פי שנים דחלק בכורה אע"ג דלא מטי לידיה הוא כמו חלק הפשוט, וי"ל עפמש"כ הרשב"ם שם וז"ל דרבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מצרא נפק"ל מהיקישא ע"ש, משמע דבעצם הדין דחד מצרא לית מאן דפליג ע"ש, ולולא דבריו היה נלע"ד לפ"מ דקיי"ל בעירובין מ"ו ע"ב דהלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו להכי כיון דרבנן פליגי עליה שפיר קאמר פשיטא. וסברת רשב"ם נמי נחוצה היא למאי דמסקינן שם דהני כללי לאו דברי הכל היא דהא רב לית ליה הני כללי ע"ש.

דף יג.

רב יהודא אמר אית דינא דגוד או אגוד ר"נ אמר לית דינא דגוד או אגוד כו', ולענין גוד או אגוד לשותפין בתוך זמן השותפות ע' בתשובות הרמב"ם דפוסי ירושלים סי' רמ"ז, וע"ע בת' ז דגל ראובן ח"ב סי' מ"ד.
שם א"ל רבא לר"נ לדידך דאמרת לית דינא דגוד או אגוד כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"א. מרחץ ובית הבד כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' ד'.

רש"י ד"ה ה"ג שאני הכא. שאין דמים לבן חורין שאין עבד עברי נמכר אלא לשש ע' ברש"י ורא"ש ונמו"י ר"פ החובל ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה כופין. וא"ת אמאי כופין ליתי עשה דפו"ר וידחה ל"ת דלא יהיה קדש ואומר רבינו יצחק חדא דבעידנא דמיעקרא לאו לא מקיים עשה דמשעת הראה קעבר ללאו ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה וכ"כ התוס' בחגיגה ד"ב ע"ב בד"ה לישא שפחה. והנה מהכא מוכח דל"ל להתוס' כמש"כ הר"ן והנמו"י לב"מ ד"ל דהתחלת המצוה לקיום מטרתה מגוף המצוה נחשבת וג"ז נקראת בעידנא לאמר עשה דוחה ל"ת ע"ש. דאי הוי ס"ל להתוס' הכי אין מקום לתירוצם, דהא גם הכא לא משכחת גמר ביאה בלא הראה, וא"כ בע"כ דההראה מעצם המצוה נחשבת ונקראת בעידנא, וכמ"כ משמע דגם הרשב"א בחידושיו ליבמות ד"ו ע"ב ל"ל כהר"ן והנמו"י כמש"כ בחידושי ליבמות שם, וע"ע מה שהאריכו בזה בטו"א לחגיגה ד"ב ובס' זרעו של אברהם לגיטין ד"מ ודמ"א ובס' שדה יצחק סי' א' ובדורש לציון סוף דרוש ז' ובת' באר יצחק חא"ח סי' ל'.

דף יג:

התם נמי גוד איכא אגוד ליכא, ע' ברי"ף ובשער משפט סי' קע"א סק"ג.
שם אמר אמימר הלכתא אית דינא דגוד או אגוד כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א ס"ס קט"ו.
שם חדא ידעא אפיא ובשולי וחדא ידעא פילכא ונוולא ואתו לקמיה דרבא ואמר להו לית דינא דגוד או אגוד כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תע"ב.
שם אמר רבי מעשה והביאו לפנינו תורה נביאים וכתובים מדובקים כאחד והכשרנום, ע' אור שמח פ"ז הט"ז מה' ס"ת.
תוד"ה ומסיים. וריצב"א מפרש ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה ולעולם מניח ד' שיטין כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' קע"ה ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קע"ט ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' י"א.

דף יד.

ת"ר אין עושין ס"ת לא ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו יותר על ארכו, ע' בת' פאר הדור להרמב"ם סי' ע"ד שכ' איך תהיה עשיית הס"ת בצמצום כזה.
רש"י ד"ה ה"ק ומתחיל מלמעלה ולא יניח חלק שהרי אם בא לחתוך חותך ונמצא זה ראש הכרך וגנאי הוא לו כו', ע' נחל אשכול לס' האשכול ח"ב סי' י"א.

דף יד:

שהשם וכל כינויו מונחין בארון. ע' אור שמח פ"ב ה"ז מה' ע"ז מה שהאריך ע"ד ענין הכינויין.

שם דתני רב יוסף אשר שברת ושמתם מלמד שהלוחות ושברי לוחות מונחין בארון, ע' ירושלמי שקלים פ"ו ה"א וביפה מראה שם ובסוטה פ"ח ה"ג ובמה"פ שם ובנוב"י קמא חא"ח סי' ט'.

תוד"ה פורענות דאית ביה אחרית, וא"ת איוב נמי אית ביה אחרית וי"ל כו', ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

דף טו.

רש"י ד"ה כמו שנאמר. הקב"ה אומר ומשה כותב כו', ברש"י מנחות ד"ל ע"א הגרסא ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב, וע"ש בתוד"ה ומשה כותב ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה פ"ה דיחזקאל, וקשה דהא ירמיה נמי בחוץ לארץ היה כו', ע' נוביי"ת חא"ח סי' ק"ו.

תוד"ה שמנה. ומה שנוהגים עתה לקרות שנים בכל התורה אור"ת כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לקרות כענין שמצינו במס' ביכורים דתנן כל מי שיודע כו' ע"כ, והרא"ש רפ"ג דמגילה כתב דלא נראה לו דמיון זה ע"ש.

דף טו:

א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזימה היה כו', הא דהוצרך ר' יוחנן להשמיענו דבר זה ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

רש"י ד"ה אליהוא מדייחסיה קרא בשמו ושם אביו ושם משפחתו ישראל הוה כו', וקשה מדוע נאיד רש"י מהא דמפרש בגמרא גופה והא כתיב ממשפחת רם, משמע דבזה הורה הכתוב שהיה ממשפחה מיוחסת בישראל. דאל"ה לא היה קורא אותו ממשפחת רם, או כדפירש"י בלשון האחר דרם היינו אברהם ע"ש, ובכלל מאי ראיה היא זו דישראל הוה מדייחסיה קרא בשמו ושם אביו ושם משפחתו, הלא ביבמות ס"ב ע"א מסקינן דרק כשנתגייר לית להו חייס אבל בהיותו נכרי אית להי חייס, וה"נ אמרינן בב"ק ט"ו ע"א דעכו"ם יש לו יחס. וע"ש בפירש"י ד"ה עכו"ם יש לו יחס ושם פ"ח ע"א ד"ה גד אין לו חייס וצ"ע.

דף טז.

אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין אמר לפניו רבש"ע בראת שור פרסותיו סדוקות כו', פי' חפץ היה לפוטרם מצד החוקים של בריאת הטבע שהטביע השי"ת בברואיו ולה"ק בראת שור פרסותיו סדוקות כו', דאילו מצד המקראות כבר אמרו בברכות ל"א סוף ע"ב דהקב"ה הודה לאליהו דקא"ל ואתה הסבות את לבם אחורנית ושם ל"ב ריש ע"א אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל כו' ובעירובין ס"ה ריש ע"א יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין כו', ואפשר להעמיס רעיון זה בקרא דפ' שלח ונסלח לכל עדת ב"י ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, היינו כי אין להטיל חטאת בני האדם רק על חשבון החוטא אחרי שהוא קשור אל תכונות הטבע שברא השי"ת בעולמו וכאשר העיד בעצמו כביכול ואשר הרעותי כנ"ל והיינו בשגגה.

שם בראת שור פרסותיו סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות בראת ג"ע בראת גיהנם כו', ע' בפתיחה לאגודות אזוב מדברי דף ו' ע"א.

שם ברכת אובד עלי תבא מלמד שהיה גוזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן, הנה דוקא נקט של יתומים דאז לא ידעו הבעלים בגזילה, אבל שדה של איש ודאי אסור כמש"כ בהעמק שאלה לשאילתות פ' נח אות ה'.

דף טז:

אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד נתרפא כו', ע' שיח השדה פ' תולדות ובס' מאור ושמש ד"פ וירא ובכוכב מיעקב הפטרת בשלח.

שם והא ישמעאל דכתיב ביה גויעה ואסיפה כו' ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו כו', ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

תוד"ה שכל חולה. וא"ת והא בימי אברהם אכתי לא היה חולה בעולם כו', במהרש"א הקשה למה לא נתרפא אברהם באבן טוב זה כשנחלה מהמילה ע"ש, ובס' אפריון להגר"ש גאנצפריד ז"ל ר"פ וירא תירץ עפ"מ דתניא בתוספתא סוף קידושין שזה היה לעת זקנתו.

דף יז.

ת"ר ארבעה מתו בעטיו של נחש כו' עמש"כ בחידושי עה"ת פ' בראשית וע"ע בס' כד הקמח לרבינו בחיי ענין אבילות.

במשנה ומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב, ע' בת' הרא"ש כלל מאה סי' ד'.

דף יז:

כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא כו', ע' מהר"י מג"ש בחידושיו לקמן כ"ו ע"א.

דף יח.

טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל סומך כו', ע' בת' הריב"ש סי' תע"א.
שם ת"ש מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סמיך כו', וקשה הלא לעיל י"ז ע"ב שני רבא למשנה זו משום דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור, והכא הלא קושית הש"ס היא הא ליכא בור, ובדליכא בור שפיר סמיך למיצר חבירו מפני שההיזק אינו מוכן עדיין כנ"ל, ומאי האי דקא קשיא עליה דרבא וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה דירה שאני חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן כו', ע' בחידושי הר"י מג"ש ורמב"ן ובנובי"ת חח"מ סי' ל"ז.
תוד"ה דטירייא. ולספרים דלא גרסי אלא אתי שפיר הכא דלההיא גרסא טירייא וקלא חד טעמא הוא ע"כ, והרמב"ם בפ"ט ה"ג משכנים נקט תרווייהו, וכ' ז"ל כדי שלא יניד אותו או כדי שלא יבהלנו בקול הרחיים, וע' ראב"ן סי' א'.

דף יח:

אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"א.
רש"י ד"ה בלוקח. או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים, ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' יוד.

דף יט.

ל"ש אלא מן המחמצן אבל מן הנדיין ד' אמות כו'. ע' תורת האדם להרמב"ן סוף ענין הקבורה.
שם איבעיא להו וסד בסיד תנן א"ד או סד בסיד תנן כו', ע"ל י"ז ע"א תוד"ה וסד בסיד ובנתיבות ירושלים לירושלמי דפרקין ה"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' קמ"ג.

שם תנא דידן נמי ליתני ולוקמי במתונא הא תנא ליה אמת המים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ב.
תוד"ה משום דמשתכי. דאין דרך להטמין בסלעים לפי שההבל יוצא מבין הסלעים ע' בס' גבול יהודא סי' ו'
תוד"ה דמחממי. התם בחול שהוחמה מחמת השמש דומיא דאבק דרכים ע"כ, בשבת ל"ח סוף ע"ב פירש"י בהדיא הכי. וע"ש בס' משנת ר' בנימין פ"ג אות נ"ב.

דף יט:

תוד"ה ותיפוק. וי"ל דהתם מיירי כגון דעביד בהו שינוי מעשה כו', ע' סוכה י"ג ע"ב תוד"ה אם פסולת ובת' מהרש"ם ח"א סי' ב'.
תוד"ה רואין. והיינו טעמא דסתימת עראי הוא דכיון שאינו יכול לעמוד בפ"ע א"נ משום דבעינן דבר החוצץ כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ד.

דף כ.

היא גופה תיחוץ דהא כלי חרס אינו מטמא מגבו, ע' נבי"ק חי"ד סי' צ"ד.
שם מטלניות חזי ליה לקריעא דלבושא בסמיכתא חזו לאומנא בריסקא שאין בהן שלש על שלש שאין בהן ארבעה על ארבעה מבע"ל כעין ריסקא, ולכאורה אמאי איכפלו כולי האי לאוקמא בשינויא דחיקא, הלא לפ"מ דתניא בתוספתא ומובא בר"ש כלים פכ"ז מי"א דלעולם אינה טמאה עד שיצניענה ענה לבגד רש"א לדבר שהיא מקבל טומאה טמאה לדבר שאינה מקבל טומאה טהורה ע"ש, והכא שהניחן בחלון הרי לא הצניע לבגד ובטלה מתורת כלי, ובע"כ מוכח דסוגיא דהכא דהניחה בחלון דמיא לתלאו במגוד או שהניחה לאחורי הדלת וכר"א בשבת כ"ט ע"ב דסבר דמדלא זרקו לאשפה דעתיה עילויה ע"ש אבל אכתי איכא למידק מדוע לא אוקים דמצאה בחלון כסוחה ומטונפת דבכה"ג טהורה דודאי בטלה כדהביא הר"ש שם בשם התוספתא ע"ש וצע"ק.
רש"י ד"ה נכרי אינו מקבל טומאה וכן בן שמנה שהרי הוא כאבן לא חי ולא מת, ע' חזון איש ה' נדה סי' סמ"ך אות א' מה שנסתפק עפ"ז וע"ע בחוט המשולש חלק התשובות להגאון רא"י סי' כ"ט.
תוד"ה היא גופא. ותירץ ריב"ם דכיון שהתריפו הגרוגרות גם הבית נתקלקל ומבטלו כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' אמור סי' ק"ג אות ו'.

דף כ:

ספר תורה חזי למקרא בבלו והא בעי גניזה שם תהא גניזתה, וקשה הלא ס"ת שבלה צריך גניזה בקבר אצל ת"ח ובכלי חרס כדאמרינן במגילה כ"ו ע"ב וכן סתמו באו"ח סי' קנ"ד וביו"ד סי' רפ"ב ומשמע דדוקא הוא, והכא מלבד שאינו בקבר אצל ת"ח, גם בכלי חרס לא משכ"ל דהא מקשינן על כלי חרס דהיא גופא תיחוץ ומתרצינן דלית בה שיעורא, וע' בת' כנסת יחזקאל סי' ל"ז וצע"ק.

שם התם מאי טיריא איכא אלא משום קלא, ע"ל י"ח ע"א תוד"ה דטירייא.

במשנה לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו גובה ארבע אמות היה מעמידו בעליה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רס"ז.

שם ואם הזיק משלם מה שהזיק, ע' בת' הרא"ש סוף כלל פ"ז ובת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' צ"ב.

שם א"ר יוסף האי דידן אפילו קיטרא דשרגא נמי קשיא ליה, ר"ת לא גריס בסוגיין קיטרא דשרגא אלא אפילו שרגא קשיא ליה כמש"כ התוס' לעיל י"ח ע"א בד"ה לא יפתח.

רש"י ד"ה מלח סדומית עבה וקשה כאבן, ע' ביצה ל"ט ע"א רש"י ד"ה סדומית דקה היא מאד ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' נ"ז.

רש"י ד"ה ביין התירו. שאין העשן קשה ליין. ע' בת' הריב"ש סי' יוד מש"כ בזה לענין יין מעושן לקידוש היום.

דף כא.

עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר כו', ע' בת' מהרשד"ם חא"ח סי' כ'

שם האי מקרי ינוקא דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה כו' הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס כו', על השמטות הרמב"ם להני תרי מימרות ע' בלח"מ פ"ב ה"ג מה' ת"ת ובטורי אבן על הרמב"ם שם.

תוד"ה כי מציון. גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים כו' והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוין לי"ש ועוסק בתודה, ע' משך חכמה לפ' ראה בפסוק למען תלמד.

תוד"ה סך מקרי דרדקי כ"ה ינוקי. אבל פחות מכאן אין בני העיר יכולין לכוף זא"ז להשכיר להם מלמד ע"כ, פי' אלא מוליכין לעיר אחרת, וע' העמק שאלה לשאילתות פ' ואתחנן סי' קמ"ב אות ו'.

דף כא:

מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו. ע' בת' רדב"ז ח"א סי' צ"ה.

שם לימא מסייע ליה מרחיקין מצודת הדג מן הדג כו', וקשה לפמש"כ התוס' הוא ענין הפקר, א"כ מה שייך להא דפסקת לחיותי ולתירוצא דהש"ס שאני דגים דיהבי סייארא ופירש"י דכבר נתן מזונות הדג וכמאן דמטי לידיה כו' ע"ש, הלא אפ"ל דהאי תנא ס"ל כמ"ד בב"מ קי"ח ע"א הבטה בהפקר קנה וכ' התוס' שם ד"ב סוף ע"א דהיינו דוקא שיעשה מעשה כל דהו ע"ש, וה"נ אפילו אי לא יהיב מזונות רק שפירס מצודת הדג קנה במעשה זו מטעם הפקר ואין זה ענין כלל לפסקת לחיותי וצ"ע כעת. וע' בת' משאת בנימן סי' מ"ג ובח"ס חח"מ סי' ע"ט ובת' שאלת שלמה סי' יוד וע"ע במהרי"ק סי' קל"ב.

שם שאני דגים דיהבי סייארא, ע' בת' אגודת אזוב מדברי חח"מ סי' י"א ובת' מהרי"ק סי'

שם עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו כו', ע' בת' הרא"ש כלל ה' סי' ג'.

שם ואי שייך בכרגא דהכא לא מצי מעכב, כה"ג ספ"ק דיבמות כסף גלגלתא להיכא יהבת א"ל לפום נהרא א"ל א"כ מפום נהרא את.

תוד"ה תנאי היא. דממה נפשך ר' יהודא דאמר לא יחלק חנווני קליות ואגוזים לתינוקות פליג אהך ברייתא כו' ע"כ, וקשה מנ"ל להרשב"א דר' יהודא פליג אהך ברייתא דכופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי כו' הלא אפ"ל דר' יהודא איירי בנוגע להחנוונים שבאותה מבוי שיש להם חזקה כמוהו, ואם הוא מחלק קליות, ואגוזים לתינוקות להרגילן לבא אצלו הרי יש בזה מניעת הריוח לאחרים שמוחזקים באותה מבוי כמהו, אבל בנוגע, לאיש זר שאין לו שום חזקה במבוי זו, גם ר' יהודא יודה להברייתא דכופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב לכתחילה אחד מבני אומניות כמותן, והא ראיה מסיפא דברייתא דמסיק ולשכנו אינו כופהו מלירד לאותה אומנות, הרי דבע"כ משום דהוא מוחזק כמותם באותה שכונה, וזה מתאים נמי עם דעת ר' יהודא דלא יחלק קליות ואגוזים לתינוקות מפני שמפסיד לבני השכונה שמוחזקים כמהו וצ"ע כעת, וע' בת' מהרי"ק סי' קצ"א.

דף כב.

כי הא דרבא שרא להו לרב יאשיה ולרב עובדיה לאיקבועי דלא כהלכתא מ"ט כיון דרבנן נינהו אתו לטרודי מגרסייהו, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' ט' מה שהאריך בזה.

שם אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו דינא הוא דמעכבי עלייכו כו' ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ו.
במשנה החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות, ע' הריב"ש סי' רכ"ה וסי' רפ"ט ובנוב"ת חא"ח סי' ט"ז.
תוד"ה פיל. וי"ל דמ"מ הו"ל לאתויי הנך ראיות דמייתי התם ודחו להו. ע' תוס' מנחות ס"ט ע"א ד"ה פיל ובר"ש כלים ס"פ כ"ה.
תוד"ה וקמא, וא"ת לרבא דאמר בריש פרקין דאסור לסמוך קמא היכי סמך כו', ע' קצוה"ח סי' קנ"ה סק"ו.

דף כב:

לימא מתניתין דלא כר' יוסי כו' ר' יוסי בגירי דליה, ע' מה שהאריכו בזה בת' הרא"ש כלל ק"ח סי' יוד ובראב"ן סי' א'.
שם זימנין דבהדי דמנח ליה יתבא בחור וקפצה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"ב ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ב.
תוד"ה זאת אומרת, ויש ליתן טעם מ"ש כל הני מדינא דגרמי כו', ע"ל צ"ד ע"א ברשב"ם ותוס' ד"ה נותן ושם קמ"ז ע"ב תוד"ה המוכר ובב"ק כ"ו ע"ב ד"ה קדם ובראב"ש פ' הגוזל קמא סי' י"ג ובפ' הנשרפין סי' ב' ובספר ההשלמה לב"ק פ' הגוזל ומאכיל סי' יוד ובת' הרדב"ז ח"א סי' שצ"ט וסי' תי"ג ובס' עולת שמואל ח"א סי' ס"א.
בא"ד ונראה לריצב"א דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי ע"כ, והנה הש"ך בחו"מ סי' שפ"ו סק"א בד"ה ועוד נ"ל ראיה דדינא דגרמי, גריס בתוס' דדינא דגרמי מדרבנן כדמוכח בפ' הכונס ע"ש, ונראה דנגרר בגרסתו זו אחר לשון התוס' בב"ק נ"ד ע"א ד"ה חמור דבור ע"ש, ולעד"נ דהגרסא העיקרית היא כמו שהיא לפנינו דדינא דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי, והוא בשבועות פ"ו ה"ו דתמן גרסינן המקרע שטרות חבירו שלא מדעתו ר' חנניה ור' מנא חד אמר חייב וח"א פטור מ"ד חייב משום קנס ומ"ד פטור כסותם פי עדי חבירו ע"ש, והנה לפ"מ דבבבלי ב"ק צ"ח ע"ב גבי השורף שטרו של חבירו מסיק אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומאן דלא דאין דד"ג מגבי ביה דמי ניירא בעלמא ע"ש. הלא חזינן דמאן דמחייב מטעם דינא דגרמי קרי ליה להאי דינא גופיה קנס, הרי דהירושלמי ס"ל דחיובא דדינא דגרמי הוא מטעם קנס, שוב מצאתי בחידושי הרש"ש בסוגיין שהורה מקור להירושלמי בשבועות פ"ו ה"ו, אבל לא כתב איך היא ההוכחה מהירושלמי, ואמינא בודאי זאת היא כוונתו,

ושמחתי שכוונתי לדעתו בהוראת המקור מבלי לשבש לשון התוס' כמש"כ הש"ך, וע"ע בתוס' כתובות ל"ד סוף ע"א ובב"ק ע"א ע"ב תוד"ה וסבר.

דף כג.

אמר להו רב יוסף אפיקו לי קודקור מהכא כו' זאת אומרת גרמא בניזקין אסור, ע"ל כ"ו ע"א ובמהר"י מג"ש וביד רמה שם.

שם אין חזקה לנזקין, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קע"ב וע"ע בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"א.

שם לדידי דאנינא דעתאי כי קוטרא ובה"כ דמו לי, ע' ברא"ש ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' רפ"ד.

שם ואיבעית אימא דנכרים ואב"א דהפקר, הנה אפ"ל דהני תרי תירוצי הש"ס פליגי אי גזל עכו"ם אסור או מותר, וע' תוס' ב"מ מ"ח ע"ב ושם פ"ז ע"ב בד"ה אלא למ"ד.

שם זאת אומרת טוענין ללוקח כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ט סי' ו'.

תוד"ה והא אחזיקי פי' ר"י ב"ר מרדכי כיון שלא בא להחזיק בקרקע של חבירו ולאמר שלי הוא אלא לתשמיש כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ח.

תוד"ה אחולי אחול גביה פי' ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר שהרשות בידם כו' ע"כ. פי' דהוו כשותפין ומהאי טעמא אוסרין נמי זה על זה, כמש"כ הר"ן בנדרים מ"ח ריש ע"א, וע' רש"י יומא י"ב ריש ע"א.

דף כג:

א"ר חנינא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב כו', ע' בת' שדה יצחק ח"א סי' א' וע"ע במפרשי השאילתות לפ' ויקרא סי' ס"ח.

שם וליזול בתר רובא דעלמא ביושבת בין ההרים, ע' כ"מ פ"ט ה"ו מה' רוצח מש"כ על השמטת הרמב"ם לאוקימתא זו ובמש"כ הפר"ח ליו"ד סי' ס"ג ובס' אהל משה ח"ב שער הרוב פ"ב ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ב.

שם ת"ש נמצא בין שני שובכות קרוב לזה שלו וקרוב לזה שלו כו', ע' חוות דעת סי' ס"ג.

תוד"ה רוב וקרוב. ועוד נראה לר"י דר' חנינא אתא לאשמעינן דאפילו בקורבא דמוכח אזלינן בת"ר, ע' קצוה"ח סי' רס"ב סק"ב.

תוד"ה בדליכא. ואמאי והלא מתוך הקורבא נראה שמאותה שאין בה ב"ד באה, ע' לקוטי הלכות למס' סוטה פרק בתרא בהגה"ה.

תוד"ה ביושבת. וי"ל שהיו מקומות שלא היו רגילים לבא דק בני ירושלים א"נ כו', ע' גבורת ארי ליומא כ"ג ע"א ובת' חמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ד.
תוד"ה ועל דא אפקוה. ונראה לר"ת דמשו"ה אפקוה כו' דכל מדת חכמים כן הוא עמש"כ בזה דבר נחמד בחידושי שי לזבחים כ"ו ע"א בס"ד.

דף כד.

דם שנמצא בפרוזדור ספיקו טמא שחזקתו מן המקור ואע"ג דאיכא עלייה דמקרבא כו', ע' בת' משאת בנימן סי' מ"ט וע"ע בת' הרשב"א סי' פ"ג.
שם איתמר חבית שצפה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל כו', ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.
רש"י ד"ה בי קופאי טמונים בין גפנים שבכרם והיא של ישראל, ע' ט"ז חו"מ סי' רנ"ט ס"ג ובאבן האזל פי"א ה"ז מה' גזלה.
תוד"ה דתני ר"ח. אי גרסינן תני אתי שפיר אבל אי גרסינן דתני תימא כו', ע' ש"ש שמעתא ד' פ"א ובת' אחיעזר חי"ד סי' י"ז.
תוד"ה הג"ה וש"מ רובא דאורייתא. חשיב ליה רובא דליתא קמן דברובא דאיתא קמן לא צריך למידק כו', ע' מה שהק' במהרש"א ומה שתירץ בת' לחם שלמה סי' כ' וע"ע בש"ש שמעתא ד' פ"א.
תוד"ה לימא. וליכא למימר דשריא משום דספק ערלה בחו"ל מותרת כו', ע' ש"ש שמעתא א' פ"א וע"ע בת' הרא"ש כלל י"ט סי' א'.

דף כד:

דילמא שאני הזיקא דרבים מחזיקא דיחיד כו', כה"ג אמרינן לעיל ד"ב ע"ב גבי היזק ראיה, הזיקא דרבים שאני, וע' ראב"ן סי' א'.

דף כה.

ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן כו', ע' ברכות ד"ג ע"ב תוד"ה רוח צפונית ובחידושי תולדות יעקב לברכות שם.
שם מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לאחוריו ומשתחוה קשיא, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

רש"י ד"ה אלא למזרח העיר. שאין הרוח מזרחית קשה תדיר אא"כ באה לפורענות אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת כו', ע' בפירוש הרא"ש לתמיד ד"ל ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה לכל רוחתא אוקמן. כל הני אמוראי לית להו הא דתניא בברכות ד"ל שחייב אדם להתפלל נגד ירושלים כו', ע' מה שהאריך בזה בת' משיב דבר ח"א סי' יוד.

דף כה:

הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין כו', ע' בס' גליוני הש"ס מהגאון ר' יוסף ענגיל ז"ל לברכות ד"ה ע"ב.
שם א"ר אשי כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן מודי ר' יוסי בגיריה דידיה, ע' בת' הריב"ש סי' תקי"ז.
תוד"ה עני והעשיר הוה רבותא נקט שהיה עני ולא איבעי להו לאסוקי אדעתייהו שיבנה האפדנא כו', ע"ל מ"ה ע"א תוד"ה מאי נ"מ.
בא"ד אר"ת דהכא היינו טעמא משום דלא קביעא תשמישתייהו כל כך כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"א.

דף כו.

אבל אילן לגפנים בעינן טפי, הר"י מג"ש פי' בשם רבו האלפסי ז"ל דהאי טפי הוא ד' אמות, וע' במג"מ ולח"מ פ"י ה"ח משכנים ובבאר מים חיים בסוגיין.
שם אנא לא קייצנא דאמר רב האי דיקלא דטעון קבא אסור למקצייה וא"ר חנינא לא שכיב שבחת ברי אלא דקץ תאנתא בלא זימניה כו', הנה הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל בתשובותיו טוב טעם ודעת חי"ד ה' מאכלי עכו"ם סי' ה' הקשה הלא אחרי שהביא לו מהא דרב אסר ל"ל להביא נמי בתר הכי מהא דר' חנינא ותירץ דאי הוה א"ל רק דברי רב היה משמע דהוה איסור ממש וא"כ איך יאמר מר אי ניחא ליה ליקוץ לכך הביא דברי ר"ח דמוכח דטעמא דרב גופיה הוא רק מכח סכנה ואי ניחא למר לכנס בסכנה יקוץ ע"ש.
וקשה דאי מטעם איסורא לא הוה מצי למימר ליה מר אי ניחא ליה ליקוץ כש"כ אי הוה טעמא משום סכנה, דלבד מה שהוא נגד הנימוס לאמר לו שיכניס עצמו בסכנה הוא כנגד הדין טפי דחמירא סכנתא מאיסורא כדמסקינן בחולין ד"י ע"א.
לכן נלע"ד עפ"מ דאמרינן בב"ק צ"א ע"ב אם היה מעולה בדמים מותר לקוץ ואסמכיה אקרא ע"ש, ולפ"ז ליכא בזה לא איסורא ולא סכנה כיון דהתורה התירה הכי לכתחילה.

והכא דהצפרים היו מפסידים בפרדיסיה. הלא מצי טעין רב יוסף דההפסד בפרדס עולה יותר מכל שוויין של הדקלים, והוי כמו מעולה בדמים דמותר לקוץ לכתחילה, משו"ה הביא לו הא דרב והא דר"ח להורות לו דלדעתיה איכא בקציצה זו איסורא וסכנתא ביחד, אבל מר אי סבירא לך דהקציצה היא משום דמעולה בדמים א"כ ליכא לדידך לא איסורא ולא סכנתא ע"פ הוראת הכתוב, א"כ זיל קוץ, וע' בסוגיין תוד"ה אנא לא קייצנא.

רש"י ד"ה מ"ש מזורה בשבת דחייב אע"פ שהרוח מסייעתו כו' ע"כ, וכן פירשו כל הראשונים זולת הראב"ן בסי' א' מפרש באופן אחר.

תוד"ה אפומא דחצבא. ולפי הענין משמע שהיה בנין חזק כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק' סי' ד'

תוד"ה זיקא. אבל הכא אין עושה לבדו כל עיקר אלא ע"י הרוח כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ט'.

דף כו:

אימא סיפא של הקדש הבאים בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין ואי בתר אילן אמאי לא מועלין כו', והא די"ל דאזלינן בתר אילן וקרקע ביחד והוי זו"ז גורם ומותר ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ל"א.

רש"י ד"ה ואין מביאין ממנו בכורים א"צ להביא ממנו בכורים דבעינן אשר תביא מארצך, הנה מלשון רש"י שכ' אינו צריך משמע שאם רצה להחמיר על עצמו ולהביא יוכל להביא. אבל בע"כ אינו קורא דלא מצי למימר מן האדמה אשר נתת לי ה', וע"ל פ"ב ריש ע"א ובשאגת אריה סי' צ'

תוד"ה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים פיר"ח משום דאין מביאין גזל ע"ג המזבח כו', ע' ר"ש בכורים פ"א מ"ב ובס' באר מים חיים בסוגיין.

דף כז.

תוד"ה לחומרא. וא"ת והא נמי קולא הוא דמייתי בכורים כו' וי"ל דעולא לא אירי כו', כעין זה בתוס' זבחים י"ב סוף ע"ב ד"ה בן עזאי.

תוד"ה ובוידוי. אע"ג דכתיב וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו לא שיהא לו לחלק אלא לכל ישראל כו' ע"כ, וכ"כ הרשב"ם לקמן ק"נ ע"א, וע' בס' מילי דברכות לברכות י"ג ע"א.

דף כז:

אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זב"ז דברי רבי רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור ע"כ ל"פ אלא דמ"ס יש ברירה ומ"ס אין ברירה, והנה לפי פלוגתתם דהכא אזלו לטעמייהו בחולין קל"ה ע"ב גבי ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות, דרבי סבר טבל וחולין מעורבין זב"ז ורשב"ג סבר של ישראל חייב ושל נכרי פטור, וע' טו"א לר"ה י"ג ע"א.

שם אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ, ע"ל כ"ו ע"ב תוד"ה גזלן הוא ובס' אבן האזל פ"ה ה"ג מה' נזקי ממון.

דף כח.

רש"י ד"ה בית השלחין ואם עירערו עליה בעלים הראשונים וזה אומר מכרתם לי ואבד שטרי חזקתו מועלת לו ואם לאו אין חזקתו מועלת לו, ע' שער משפט סי' ק"מ סק"ד.

רש"י ד"ה שדה בית הבעל. ומה היא חזקתה ר' ישמעאל אומר כו', הנה פירש"י מתאים עם מש"כ התוס' בעירובין מ"ח ריש ע"א הר' ישמעאל לפרושי רישא דמשנתינו אתא.

תוד"ה ומה שור. וה"ר עזרא מפרש כו', וכן גרסי בעלי התוס' בביאורם עה"ת פ' משפטים, אבל בב"ק כ"ד ע"א גרסתם ה"ר עזריאל.

דף כח:

שהרי נביא עומד בעשר ומזהיר על אחת עשרה א"ל אביי דילמא התם עצה טובה קמ"ל כו', ע' תומים סי' קמ"א סק"ז.

רש"י ד"ה התם והועד. כיון דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו, היא באה ולהעמיד שורו בחזקת מועד כו', מפירש"י מוכח דקאי בשיטת התוס' דסוגיא דהכא היא למ"ד לאייעודי תורא, דלמ"ד לאייעודי גברא א"כ בפשיטות הוה מצי לפרש תירוץ הש"ס, התם והועד בבעליו כתיב, והוא שידע לשמור שורו שלא יזיק ויהיב ליה רחמנא להעדאה זו רק זמן שלשה ימים כדנפק"ל התם תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא כו' ובזמן קצר כזה לא נוכל לסמוך שתתודע לו ע"י חברך חברא אית ליה כו', משא"כ גבי חזקה שיש להידיעה ריוח תלת שנין עד שתבא לאזניו, בזה שפיר אמרינן חברך חברא אית ליה, ומדלא פי' הכי ש"מ דס"ל דהאי סוגיא קאי למ"ד לאייעודי תורא כנלע"ד.

דף כט.

א"ר הונא ג' שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות כו', והנה התוס' בריש פרקין ד"ה שהן י"ב חודש תמהו וכי מניינא אתא לאשמעינן וליכא למימר דרצופין אתא לאשמעינן דא"כ מאי קמ"ל ר"ה כו' ע"ש ובתוי"ט תמה על תמיהתם דהא רב הונא אריש קאי והאי די"ח חודש ר' ישמעאל הוא דקאמר ע"ש, אמנם אכתי איכא למידק עפ"ד התוס' בעירובין מ"ח ריש ע"א שכ' דכוליה מתניתין דברי ר' ישמעאל הם וע' ח"ס בחידושיו לריש פרקין.
אמנם לכאורה קשה כיון דכל דברי ר"ה הוא אליבא דרבנן, ולדידהו טעמא דשלש שנים הוא דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטרא טפי לא מזדהר, א"כ מאי קמ"ל ר"ה פשיטא, דאי לא תהיינה רצופות אלא מפוזרות היינו ראשונה שלישית וחמישית הרי בתוך כך יאבד שטרו, ומזה מוכח דהא דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה פירושו תלת שנין לאכילתו, וראיה לזה נמי מהא דקאמר רב חמא ומודי ר"ה באתרא דמוברי באגי דאז יהיה צריך לשמור שטרו יותר מג' שנים וע"ז פריך הש"ס פשיטא, משמע דדבר פשוט הוא דהני תלת שנין נחשבין של זמן אכילה.
שם והא בתים דביממא ידעי בליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתי שיבבי כו', ע' תומים ר"ס ל"ג.
שם הני נוגעין בעדותן הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי, ע' שער משפט סי' ק"מ סק"ה.
שם אמר מר זוטרא אי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שנין ביממא ובליליא טענתיה טענה כו', ע' בחדושי מהר"י מג"ש ובת' הרשב"א ח"ד סי ד' ובאור שמח פי"ב מה' טוען.
רשב"ם ד"ה דייני דשפילי שאינן בקיאין בדין דייני הכי לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ק"ג.
תוד"ה הני. וא"ת ואמאי הוו נוגעין בעדות הא איכא מיגו דהו"מ אמרי פרענא לך אגר כו', ע' בחידושי רמב"ן ובשער משפט סי' ק"מ סק"י ועוד ע"ל ל"א ע"ב תוד"ה וזו באה ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אמר. וכאן נמי אמאי לא נחקור אותן מספק כו', ע' לח"מ רפי"ב מה' טוען.

דף כט:

ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות כו', הרשב"ם מפרש דקאי על המערער והתוס' כתבו דקאי אעדים, וע' בשו"ע סי' ק"מ ס"ח ובמפרשים שם מה שהאריכו בזה.

שם אתא לקמיה דר"נ א"ל זיל ברור אכילתך א"ל רבא הכי דינא הממע"ה כו', הנה הרי"ף האריך בזה דאין הלכה כרבא נגד ר"נ וע' ברא"ש פ' הנזקין גבי שט"ח היוצא על היתומין. וע"ע מש"כ בת' שיבת ציון סי' כ'.

דף ל.

תוד"ה לאו. תו לא מצי למיטען קמי דידי זבנה מינך או קמי דידי דר בה חד יומא כו', ע' תומים סי' ק"ד סק"ב.

בא"ד לא קאמר שהיה עדיין נאמן בטענה זו אלא כלומר אי הוה טעין מעיקרא קודם שהודה כו', ע' קצוה"ח סי' קמ"ו סק"י.

בא"ד ובעובדא דידן אי הוה מייתי המחזיק סהדי דדר ביה חד יומא נראה לרשב"א כו', ע' אבני מלואים סי' מ"ב סק"ד ובקצוה"ח סי' צ"ה סק"ז.

דף ל:

העורר על השדה וחתום עליה בעד כו' וחכ"א איבד את זכותו אפילו תימא רבנן התם עבד ליה מעשה כו', ע' בת' הריב"ש סי' רמ"ד.

שם אמינא איזבון דינאי אמר רבא עביד אינש דזבין דיניה, ע' בת' רשד"ם חח"מ סי' רל"ד וסי' שכ"ד ובת' מהרי"ק סי' צ"ז.

שם והא נקיטנא שטרא דזבני ליה מיניה הא ארבעי שני כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"א.

רשב"ם ד"ה והני מילי דמוקמינן ליה בידיה כו', וי"מ דא"צ עדי חזקת שלש שנים כו', ע' בתוס' לקמן ל"א ע"א ד"ה אבל אכלה ובמהרש"א שם ובש"ך חו"מ סי' קמ"ו ס"ק כ"א ובחידושים הרשומים סוף ספר ארצות החיים מחתן הגאון המחבר ז"ל.

דף לא.

והאי דאמרי לך דאבהתי דסמיך לי עלה כדאבהתי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' יוד.

שם עולא אמר טוען וחוזר וטוען נהרדעי אמרי אינו טוען וחוזר וטוען כו', ע' בתשובות הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"ב ובת' הרא"ש כלל ס"ד סי' ד' ובת' הריב"ש סי' שכ"ז.

שם א"ר נחמן אוקי אכילה בהדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתא כו', ע' בת' דברי ריבות סי' ס"ו ובס' תשובות ר' אליעזר סי' א'.

תוד"ה מה לי לשקר. ואור"י דשל אבותי משמע שהיתה מעולם של אבותי ולא שלקחוה, ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר' אליעזר יצחק סי' ד' אות ט"ו.

תוד"ה ומודו. מספקא לר"י היכא דנפק לבראי וחזר ואתא לב"ד אי מצי למימר הכי, ע' תומים סי' פ' סק"ב.
תוד"ה א"ל רבא תימא אמאי הואי עדות מוכחשת והא רבא אית ליה במרובה ובפ' ז"ב דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל כו', ע' בס' באר מים חיים.

דף לא:

שתי כיתי עדים המכחישות זא"ז אר"ה זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה ורב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי, ע' בס' שאילת שלום סי' יוד ובת' משנה שכיר סי' מ"ח ובת' חיים שאל ח"א סי' ל"ג.
תוד"ה וזו באה. ומיהו במיגו דאי בעי הוה מזמי להו ליכא להימנינהו דיראים להזימן פן יוזמו גם הם, ע' בת' הגרע"א סי' קל"ו.
בא"ד ועוד אור"י דלא שייך מיגו אלא באדם אחד אבל בשנים לא שייך מיגו דאין דעת שניהם שוה ומה שירצה זה לטעון לא יטעון זה, וכ"כ התוס' בב"ק ע"ב ע"ב ובכתובות י"ח ע"ב, אולם לפ"ז איכא למידק לכאורה לעיל כ"ט ע"א בתוד"ה הני שהקשו אמאי הוו נוגעין בעדות הא איכא מיגו ע"ש, והלא התם תרי הוו, די"ל עפמש"כ התוס' בקידושין מ"ג ע"ב ד"ה והשתא דבטענה שנפטרים בה מממון בטוחים זה על זה שיאמרו דבר אחד כו' ע"ש, ולפ"ז גם גבי נוגעין בעדותן דלעיל נמי נפטרין מממון בטענת פרענא לך אגר ע"ש, וע"ע בת' מהר"י מינץ סי' ג' ובת' באר יצחק חי"ד סי' י"ח ובמעין החכמה דף כ"א ע"א.
תוד"ה ורבא כרב חסדא. והלא מה שהוא נפסל אינו חידוש דהא מן הדין היה להיות לשניהן פסולים כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' פ'.

דף לב.

תוד"ה אנן. דנהי דמדאורייתא אמרינן אוקי תרי בהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה מ"מ מדרבנן יש לפוסלה, ע' תוס' קידושין ס"ו סוף ע"א ובכתובות כ"ו ע"ב ד"ה אנן אחתינן ובנחל יצחק סי' א'.
בא"ד וי"ל הואיל ומכחישים זה את זה איכא חומרא אם תעמוד תחת בעלה בטענת ברי שלה, ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ג ובת' עונג יו"ט סי' קל"ב.

דף לב:

תוד"ה והלכתא. וצריך לדחוק ולפרש ולחלק בין ספיקא דתרי ותרי לספיקא דדינא כו', ע' בתוס' לקמן ס"ב ע"ב וברשב"ם קס"ו ע"ב ד"ה תיקו ובת' הרא"ש כלל א' סי' ח' ובת' שרש קי"ח ובת' לחם רב סי' קנ"ד ובת' שיבת ציון סי' ט"ז וע"ע תקפו כהן סי' י"ד.

בא"ד התם הוו תרי ותרי כמאן דליתנהו דמי ואוקימנא ארעא בחזקת מרא קמא כו', ע' בת' הגרע"א סי' ל"ז ובאור שמח פט"ו מה' טוען ובס' אוריין תליתאי שיטה ראשונה אות ט'.

בסה"ד ובהכותב דאמר מיגו דיכלי למימר להד"ם יכלי למימר הני סיטראי נינהו אע"ג דמיגו להוציא לא אמרו שאני התם דאיכא שטרא, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ז.

דף לג.

לקוחה בידי לא מצית אמרת דהא איכא עלה קלא דארעא דיתמי היא, ע' בת' מהרי"ק סי' קנ"ה ובת' מהר"ם ב"ב סי' שט"ו וסי' שנ"ו.

שם זיל אהדרה ניהלייהו וכי גדלי יתמי אשתעי דינא בהדייהו, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ט

שם אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא כיון דאודי אודי, ע' בת' הריב"ש סי' של"ו.

תוד"ה לקוחה.- אע"ג דאי הוה. אמר לקוחה היא בידי הוה נאמן מ"מ לא הוי מיגו כו', כה"ג בתוס' לעיל ד"ה ריש ע"ב וע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ע"ח ס"ק י"ח.

תוד"ה קריביה. צ"ל שלא היו לו בנים והקרוב יותר יורשו כו', ע' קצוה"ח סי רמ"ז סק"ב.

דף לג:

אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני א"ר נחמן הדרי ארעא והדרי פירי, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רכ"ו.

שם דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה כו' אין חטפי ודידי חטפי כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ז סי' ה' ובס' מעיני החכמה לב"מ מה"ק דף ד' אות י"ח.

תוד"ה ואי טעין. וי"ל דאיצטריך טעמא דלא חציף אם לקטן והניח ברשות שאינו שלו דלא תפיס בהן, ע' תומים ר"ס קל"ז ובנתיבות שם סק"ב.

תוד"ה היינו נסכא. ואור"י דודאי אם לא היה העד מחייבו שבועה היה נאמן במיגו כו', ע' ש"ך חו"מ סי' נ"ח ס"ק י"א.

דף לד.

וכיון דאמר דחטפה הו"ל כגזלן כו', זהו המקור הנכון לדברי הרמב"ם פ"א ה"ג מה' גזילה שכ' איזהו גוזל כו' כגון שחטף מידו מטלטלין, כמש"כ בליקוטי הגר"א לדברי הרמב"ם שם.

שם לישתבע הא אמר מיחטף חטפה וכיון דאמר דחטפה הו"ל כגזלן. ע' תוס' גיטין נ"א סוף ע"ב ובמש"כ בחידושי לשבועות ל"ט ע"א.

שם א"ל ר' אבא הוי מחוייב שבועה שא"י לישבע וכל המחויב שבועה שאי"ל משלם, הנה כה"ג בב"מ צ"ח ע"א, ולכאורה איכא נ"מ בזה דהכא אינו יכול לישבע מפני שב"ד לא יניחוהו מטעם גזלנותא כדאמר כיון דחטפה הו"ל כגזלן, משא"כ בחמשין ידענא וחמשין לא ידענא אינו יכול לישבע מחמת הספק שיש לו בזה, ועל טענת שמא ליכא שבועה מדאורייתא כדכ' הקצוה"ח סי' ע"ה סקי"ז וסי' צ"ב סק"י וע"ע בס' שערי ישר שער ז' פרק ב'.

רשב"ם ד"ה היכי לידייניה. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף היינו מחייבין אותו לשלם כו', וכ"כ התוס' בד"ה הוי מחוייב ע"ש, וקשה הלא לפי טענתו אין חטפי ודידי חטפי עשה כדין אפילו היו שם מאה עדים דאנן פסקינן כר"נ ר"פ המניח עביד אינש דינא לנפשיה ומכש"כ היכא דאיכא פסידא ס"ל לכו"ע דעביד דינא לנפשיה, ובן בג בג קאמר שם שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל, ועפ"ז קשה נמי על ר' אמי גופיה בגמרא אמאי קאמר כיון דאמר דחטפה הו"ל כגזלן, ובכלל הלא אין אדם משים עצמו רשע ולפ"ז יש מקום להאמינו דדידיה חטף וע"ל ל"ג ע"א תוד"ה לקוחה, ומזה מוכח דהא דאמרינן בגמרא אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי הוא דוקא שהשיב על דברי העד, אולם אילו הוה אמר דחטף שלו מקודם דאתא הך סהדא ומכש"כ אם היה מביא אז עדים שהחפץ היה שלו בודאי דהיה מהימן, שוב מצאתי לדייק כמש"כ עפ"ד הראב"ן בסי' כ"ז ע"ש, וממילא מובן דגם בב"ק אהא דעביד אינש דינא לנפשיה איירי נמי דעל עצם הטענה דשלו הוא איכא עדים, דאל"ה לא מהימן לאמר דדידיה הוא ועביד דינא לנפשיה.

אמנם בראב"ן שם ראיתי שהקשה אהא דבסוגיין מהא דתנן רפ"ב דכתובות ומודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה שאסר ואמר של אביך היתה אמר נמי לקחתיה ממנו ונאמן ה"נ הפה שאסר שאמר חטפי אמר נמי דידי חטפי ומדוע אינו נאמן, ותירץ דהכא הודה ע"פ העד ואין כאן הפה שיתיר להאמינו ע"ש, אולם לע"ד בלתי מובן עצם הרכבת הראב"ן ממשנה דכתובות

להך דהכא, לפ"מ דאוקמינן התם בגמרא דאכלה נמי שני חזקה, ומה ענין זה לדהכא דאיירי במטלטלין וצ"ע כעת.
רשב"ם ד"ה לישתבע. וגבי הך שבועה פסול כגזלן אצל כל שבועות כו' ע"כ, וכן פירש"י נמי בשבועות ל"ב ע"ב ושם מ"ז ע"א דלגבי שבועה אחרת גם הוא כשר, והדיוק משום דאמר כגזלן ולא אמר גזלן כדביאר בנובי"ת חאה"ע סי' כ'.
תוד"ה הוי מחוייב. וכ"ת דהא לא חשיב מיגו דהא אם אמר לא חטפי הוי חייב שבועה דאורייתא לא היא כו', ע' תומים קונטרס כללי מיגו סי' פ"ג ובקצוה"ח סי' נ"ח סק"ג.
בא"ד דכיון דאיכא אחד המחייבו שבועה מן התורה כן הוא הדין כו' ואין מועיל לו מיגו ליפטר, ע' אבני מלואים סי' מ"ב סק"ד.

דף לד:

אמר להו אפקוה וכל דאלים גבר כו', דוקא הכא אמרינן כל דאלים גבר משום דהארבא עמדה על הנהר אבל דבר הבא ביד ב"ד לא אמרינן כל דאלים גבר כמש"כ בת' משאת בנימן סי' י"א וע' בטוש"ע ומפרשים סי' קל"ט.
תוד"ה ההוא ארבא. ומפרש ר"ת דאוחזין שאני כו', ולריב"א נראה דלאו דוקא אוחזין כו', ע' בחידושי הגרע"א ריש ב"מ.

דף לה.

התם ליכא למיקם עלה דמילתא הכא איכא למיקם עלה דמילתא, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ז סי' א'.
שם התם להאי אית ליה דררא דממונא ולההוא אית ליה דררא דממונא כו', ע' בת' הריב"ש סי' תל"ד.
רשב"ם ד"ה יחלוקו דספיקא הוא וליכא למומר הכא המוציא מחבירו דאין אחד מוחזק מחבירו ע"כ. כוונתו ביאר הוא גופיה לקמן קס"ו ע"ב בד"ה תיקו דנ"מ בין ספיקא דעובדא לספיקא דדינא ועמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה שודא. וא"ת א"כ יתן למי שיתן לו שכר וי"ל דכל דיינא דמקבל אגרא לאו דיינא הוא, ע' בס' גרש ירחים ע"מ גיטין דף י"ד ע"ב.
בסה"ד עוד פי' דדוקא דיין מומחה עושה שודא דהא רב ששת גברא רבה הוה ואמר ליה ר"נ מר לאו דיינא כו' ע"כ. הנה מכאן נדחין דברי הברכי יוסף חח"מ סי' ז' סק"ז שכ' דהא דא"ל ר"נ לרב ששת בכתובות צ"ד ע"ב מר לאו דיינא משום דהיה סומא בשתי עיניו ופסול לדון ע"ש. דאי הוה ס"ל לתוס' הכי א"כ לאו ראיה היא דמשום מומחה פסליה,

כן ממה שפירש"י בכתובות שם משמע משום דרב ששת לא נתמנה ע"פ ריש גלותא והישיבה כמו ר"נ להכי קא"ל מר לאו דיינא ועמש"כ בחידושי לכתובות שם.

דף לה:

התם להאי אית ליה דררא דממונא ולהאי אית ליה דררא דממונא כו', ע' בת' ושב הכהן סי' ס"א.

שם א"ר אבא אי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ו.

שם אי כביש ליה לשטר משכנתא גביה ואמר לקוחה היא בידי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קס"ה.

שם אף ישראל הבא מחמת עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר, ע' בת' הרא"ש כלל י"ח סי' א' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' כ"ט.

תוד"ה ואי דלי ליה, וא"ת וליהמניה במיגו דאי בעי אמר לפירות הורדתיו, ע' תומים קיצור כללי מיגו סק"ט ובנתיבות שם סק"ה.

דף לו.

והאמר ר"ל הגודרות אין להן חזקה אמר רבא אין להן חזקה לאלתר כו', ע' בתוס' ריש מכילתין ד"ה לפיכך.

שם פשיטא לא צריכא דאית ליה אימא ע' קצוה"ח סי' קל"ה סק"ב.

שם יכול לטעון עד כדי דמיהן דאי בעי אמר לקוחין הן בידי כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ע"ז וסי' פ"ד וע"ע בראב"ן סי' ע"ו.

שם שאני עיזי דמסירה לרועה, ע' תומים סי' ע"ב ס"ק ל"ח ובנתיבות שם ס"ק ל"ו.

רשב"ם ד"ה אכלה ערלה. שביעית הפקר לכל לכך לא מיחה ולא הויא חזקה כו', ע' בחידושי רמב"ן בשם רב האי ובשער משפט סי' ק"מ סק"ה ובתומים סי' קמ"א סק"ז.

רשב"ם ד"ה אכלה שחת שלא המתין עד שתגדל התבואה אלא ג' שנים קצרה כשהיא שחת למאכל בהמתו אינה חזקה כו', ע"ל כ"ח ע"ב וברש"י שם ד"ה אספסתא וד"ה בתלתא ירחי.

תוד"ה הכי גריס ר"ח אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה כו', וכה"נ גרסת הגאונים והרמב"ם, וכ' בתומים סי' קמ"א סק"ז הטעם לדידהו דאכילת פירות בעבירה הוי חזקה משום שיכלו בעלים ליהנות באפרן ובישול ע"ג גחלים מותר א"כ הי"ל למחות, וכ' עלה הח"ס בחידושיו בסוגיין דמתוך דברי התומים משמע דס"ל אע"ג דערלה הוא איסור

הנאה מ"מ הם של בעליהם מצד שיכולים ליהנות באפרא והאפר שלהם וזה מתאים עם מש"כ המג"א סי' תרמ"ט סק"כ דאיסוה"נ מיקרי לכם ע"ש, וע"ע בחידושי הרשב"א לסוכה דל"ה גבי אתרוג ובת' הריב"ש סי' ת"א ובקצוה"ח סי' ת"ו ובת' ח"ס חא"ח סי' קע"ט ק"פ ובחח"מ סי' קס"ה.

דף לו:

רשב"ם ד"ה דקל נערה. ולפי הלשון הזה אפילו שמואל לא בא לגרוע מג' שנים והכי קיי"ל, ע' קצוה"ח ר"ס קמ"א.
בא"ד ל"א פי' עוד דקל נערה דקל דיופרין שעושה פעמיים בשנה כו', ויל"ד בשלמא להנך תרי לישני קמאי ניחא מאי דקרי לה דקל נערה, ללישנא קמא משום דהיא ילדה ובחורה, ולפי' ר"ח דמשיר פירותיו קודם גמרן מלשון גם חצני נערתי כנ"ל, אבל להאי לישנא שעושה פעמיים בשנה מדוע קרי לדקל זה נערה, ואפשר עפ"מ דאמרינן בכתובות ל"ט ע"א אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים.

דף לז.

רשב"ם ד"ה לימא ליה כשייבש האילן עקור אילנך שקול וזיל כו', ע' בתוד"ה זה החזיק ובקצוה"ח סי' רט"ז סק"ב.
רשב"ם ד"ה זה קנה אילנות וחצי קרקע. לאו דוקא חצי קרקע אלא הצריך לאילנות כו' א"נ דוקא קאמר חצי כו' ע"כ, ע' בהגהות מיימונית פכ"ד ה"ט מה' מכירה ובס' באר מים חיים.

דף לז:

מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר אית ליה לרבנן לית ליה כו', ואין להקשות מנא להו דבהא פליגי דילמא דכו"ע בעין יפה או בעין רעה מוכר, אלא דהכא תלי אי אזלינן בתר דעתיה דמוכר אי בתר דעתיה דלוקח כדאמרינן לקמן ס"ד ע"ב, די"ל עפמש"כ התוס' שם דהא דאזלינן התם בתר דעתא דלוקח הוא דוקא היכא דאיכא טעמא דדריסה ופריחה אבל גבי אילנות ליכא האי טעמא ע"ש, ולכאורה אכתי איכא למידק לפמש"כ התוס' בכתובות מ"ז ע"ב ד"ה שלא כתב ובב"ק ק"י סוף ע"ב דהיכא דאיכא קונה ומקנה מתחשבין עם דעת שניהם אם לא נתפרש בשעת המקח ע"ש, אך יש לחלק דהתם איירי דאירע בו אונס אח"כ כגון הלוקח פרה ונטרפה כו', בזה יש מקום לאמר דמתחשבין גם עם דעת המוכר שמכר לו גם אדעתא

דהכי, משא"כ בסוגיין בודאי דהיה צריך להתנות בשעת המקח אם יוכל ליטע אחרים כשימותו אלו.
תוד"ה מכר אילנות, פ"ה דבב' אילנות איירי דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה ומוקי לה בגמרא כרבנן כו', ע' ברמב"ם פכ"ד ה"ט מה' מכירה ובאור שמח שם.

דף לח.

תוד"ה מחאה. שאדם המחזיק בקרקעותיו של חבירו אית ליה קלא שהוא חוקר ושואל על נכסיו אבל המחאה אין לה קול כ"כ כו', ע' תומים ר"ס קמ"ג ובקצוה"ח שם.

דף לח:

דסתם יהודא וגליל כשעת חירום דמי, ע' בת' מהרי"ק סי' ק' ובתמים דעים להראב"ד סי' נ"ט.
תוד"ה אין מחזיקין. אלא פשיטא ליה לגמרא דהחזקה נשמעת מרחוק אבל מחאה לא כו', ע' נה"מ סי' קמ"ג סק"א.

דף לט.

כל מילתא דמיתאמרה באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, ע' מה שהאריך בזה בס' חפץ חיים כלל ב' ס"א.
רשב"ם ד"ה ומשני עצה טובה. שאם ימחה במקומו ולא ילך ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק יוציא ממנו בטורח דקשה גזל הנאכל כו', ע' שער משפט סי' קמ"ו סק"ג.

דף לט:

אמר רבא הלכתא צריך למחות בסוף כל שלש ושלש. ע' בת' הריב"ש סי' שכ"ז.
שם תני בר קפרא ערער חזר וערער אם מחמת טענה הראשונה ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה, ע' נחל יצחק סי' נ"ו סעיף ו' ענף ב'.
תוד"ה מחאה. וא"ת מה מועיל הכתיבה והא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהוא חובתו כו', ע' קצוה"ח סי' קמ"ו סק"ג.
בא"ד דהא אפילו יתברר לנו שלא שמע המחזיק מחאה מהני לבטל החזקה, ע' ח"ס חח"מ סי' צ"ח.

בא"ד והא דדרשינן בספרי מפיהם ולא מפי כתבם לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה כו', וכ"כ נמי התוס' ביבמות ל"א ע"ב, וע' כתובות ד"כ ע"א תוד"ה ור' יוחנן ובמש"כ בחידושי עה"ת פ' שופטים וליבמות שם.

דף מ.

אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפילו עלי ועליך, ע' באר יצחק חאה"ע סי' ט"ז.
רשב"ם ד"ה ואצ"ל כתובו. והא דלא כייל ותני להו ולימא מחאה ומודעה וקנין בפני שנים כו', ע' בת' מהרי"ק סי' פ"ז.
תוד"ה קנין בפני שנים. אור"ת דלא אתא למעוטי שלא יהא חשוב קנין כשנעשה שלא בפני ב' כו', ע' משך חכמה למגילת רות בפסוק ויאמר בעז לזקנים וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ח',
תוד"ה קיום שטרות. אע"ג דר"נ גופיה בסנהדרין ד"ה ס"ל שנים שדנו דיניהם דין קיום שטרות שאני כו', ע' מה שחידש עפ"ז בנחל יצחק סי' ג' ענף ב'.

דף מ:

מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גלוי מילתא בעלמא היא כו', ע' בתשובות הר"ן סי' מ"ג ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר' אליעזר. יצחק סי' ט"ז.
שם מודי רבא היכא דאניס וכמעשה דפרדיסא כו' ואי לא כבישנא לשטר משכנתא כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' ד' ובמהרי"ק סי' קפ"ה.
שם א"ר יהודא האי מתנתא טמירתא לא מגבינן. בה כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ד"ש וע"ע בתשובות הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ט.
שם אמר להו לסהדי זילו איטמורו בעיבר ימינה וכתבו ליה אתו לקמיה דרבא אמר להו לא מר קנה ולא מר קנה ע' בת' הרמ"א סי' ל"ג.
שם ולא היא התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה כו', ע' בחידושי מהר"י מיג"ש ובמה שהאריך בזה בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' ט"ו וע"ע בת' הריב"ש סי' רל"ב.
רשב"ם ד"ה גלוי מילתא. דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשות גט גמור כו', ע' מה שהאריך בזה בת' ברכת חיים סי' ע"ו.

דף מא.

סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תק"מ ושם סי' תקמ"ה וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ב.

במשנה והבא משום ירושה אינו צריך טענה. ע' בתשובות הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שכ"א ובת' בנו רבינו אברהם סי' ס"ז.
שם כר' יהודא ור' ישמעאל דאמרי כל בפניו לאלתר הוי חזקה לית הלכתא כוותייהו, ע' בת' פני יהושע ח"א חי"ד ס"ס י"ג.
שם והא אחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות היא כו', ע' בת' רשד"ם חח"מ סי' רל"ד וסי' שכ"א וע"ע תוס' ב"מ ס"ו סוף ע"ב ובת' עונג יו"ט סי' ל"ח ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ו.
שם כי היכי דאת לא הוה ידעת הוא נמי לא הוי ידע, וכ' בנמו"י שמעינן מהכא דאילו הוה ידע המזכה אע"ג דלא ידע רב ענן שהוא הזוכה קנה כו' וכ' הראב"ד דל"ד לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הוא לא קנה כיון שזוכה גופיה לא ידע דשאני הכא דאיכא דעת אחרת מקנה, ובקצוה"ח סי' ער"ה סק"ד האריך בזה וכ' דבדעת אחרת מקנה אותה לא בעי כוונת המקבל או הקונה, אבל בנה"מ סי' רי"ש ס"ק י"ד כ' דדוקא במתנה מהני דעת אחרת מקנה אבל לא במכירה, וכ"כ בח"ס ח"ו סי' כ"ח דשאני מכר, וע' בת' הריב"ד חא"ח סי' ט"ז.
רשב"ם ד"ה והא אחיל. והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע כו' וכמ"ד לך חזק וקני דמי, ע' בת' מהרי"ק סי' קי"א.
תוד"ה אמר ליה. דהתם משמע דבכ"מ לר"ג מחילה בטעות הוי מחילה כו' והכא סבר ר"נ דלא הויא מחילה, ע' מה שתירץ בזה בקצוה"ח סי' קמ"ב ומה שדחה לדבריו בנה"מ שם.
בא"ד שאפילו היה מוכר יודע שיוכל לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקום בהימנותיה, ע' בת' הגרע"א סי' ל"ז.

דף מא:

אר"ש בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' על מה נחלקו על כת אחת שאחד אומר מנה ואחד אומר מאתים שב"ש אומרים נחלקו עדותן ובה"א יש בכלל מאתים מנה, ע' תומים סי' ל' סק"ז ובס' שערי ישר שער ו' פרק ז'
שם והא מייתינא לה איגרתא ממערבא דאין הלכה כר"ש בן אלעזר א"ל לכי תיתי, ע' מהרי"ק שרש א' ובנובי"ת האה"ע סי' נ"ו.
שם אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה ואפילו חד יומא אוקימנא לה בידך. ע' בתוס' לעיל ד"ל ע"א.
שם ג' לקוחות מצטרפין אמר רב וכולם בשטר כו', ע' תומים סי' מ"א סק"ז.

דף מב.

אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה כו' ה"ז חזקה. ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' י"א.
במשנה והאפוטרופין אין להם חזקה, הנה אפוטרופין דמשנתנו הם של נכסי גדולים דאי בשל קטנים הלא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל כדמפרש בת' הריב"ש סי' רנ"ב.
שם בד"א במחזיק אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל גדר ופרץ כל שהוא ה"ז חזקה, ע' בת' הרא"ש כלל צ"ח סי' ב' ובת' שבות יעקב ח"ג סי' קס"ב.
רשב"ם ד"ה אינהו אפסידו. שהיה להם לחקור יפה כו', ע' בתוס' לעיל ל"ח סוף ע"א.

דף מב:

והאמר שמואל שותף כיורד ברשות דמי, ע' בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' רמ"ב ובת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ז ובתמים דעים להראב"ד סי' נ"ח.
תוד"ה שבח המגיע. דלאו היינו כדין אריס דלאריס נותנין יותר למחצה ולשליש כו', ע' בס' אבן האזל פ"י ה"ז מה' גזלה.

דף מג.

דכתב לו דין ודברים אין לי על שדה זו כו' הב"ע בשקנו מידו, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' צ"ה.
שם וכי מסלק נפשיה מיניה מי מסתלק כו', ע' בת' הרא"ש כלל ג' סי' י"ג.
שם שאני ס"ת דלשמיעה קאי, הנה זהו דוקא אם לא היה להם ס"ת אחרת מדוייקת כזו וכשרה כמותה כמש"כ בת' מהרי"ק שרש ע', וע' בת' מהר"ם לובלין סי' מ"ב ובת' עין יצחק חא"ח סי' ט' וע"ע בת' הרדב"ז סי' ס"ז וסי' פ' ובת' ח"צ סי' י"ד ובת' באר יצחק חי"ד סי' י"ט.
שם לעולם דקיץ להו וניחא להו דכיון דרווח רווח, ע' בת' הר"ן סי' א' ב' ובח"ס חח"מ סי' ל"ח.
רשב"ם ד"ה ליסתלקו יכתבו דין ודברים אין לי על ס"ת זה ויקנו מידם, ע' קצוה"ח ס"ס ל"ז ובהקדמת עונג יו"ט ובאור שמח פ"ז ה"א מה' ס"ת.
תוד"ה מפני בסה"ד. א"נ הכא מיירי אפילו במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומות, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' י"ד ובמחנה אפרים ה' עדות סי' ה'
תוד"ה וליסלקו. וא"ת והא בעינן תחילתו וסופו בכשרות והכא הוי תחילה בפסול כו', ע' בת' הריב"ש סי' של"ט ובש"ך חו"מ סי ל"ז ס"ק ל"ב ובמעין החכמה דף כ' ע"א.

דף מג:

אמאי שמירה בבעלים היא אר"פ דא"ל שמור לי היום ואני אשמור לך למחר, ע' במפרשי הרמב"ם פ"ב מה' שאלה ובס' באר מים חיים בסוגיין.
שם וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא היכי מצי מפיק ליה מיניה דאמר ידענא דהאי ארעא לאו דיהודא הוא, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' נ"א.
שם ובההוא זכותא דקא מפיק ליה מלוי ליפקה מיהודא דאמר השני נוח לי הראשון קשה הימנו, ע' כתובות ק"ט ע"א תוד"ה אדמון ובשער המשפט סי' פ' סק"א.
תוד"ה אמאי. ואפילו לא התחילו שניהם לשמור יחד מ"מ האחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכה בשעה שהתחיל השני לשמור, ע' בת' מהרי"ק סי' ק"ד ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' קס"ו.

דף מד.

תוד"ה דוקא. אבל בקרקע דאינה יאוש ושינוי רשות הדרא ליה כדפ"ה דאין מועיל יאוש בקרקע כו', ע' תוס' סוכה ד"ל ע"ב ד"ה וקרקע ובת' באר יצחק חא"ח סי' ג' ענף ג'.

דף מד:

שורו וחמורו אפותיקו ומכרו אין ב"ח גובה הימנו, בת' הרשב"א סי' תרי"ח כ' דה"ה נתנו במתנה כמכירה, אבל התוס' בב"ק ק"ט ריש ע"א כתבו דוקא מכרו אבל נתנו במתנה ב"ח גובה הימנו ועמש"כ בחידושי לב"ק שם.
שם וא"ר חסדא והוא דכתב ליה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל ע"ב ובס' עולת שמואל ח"א סי' ל"ה.
שם לא צריכא דקאמרי עדים ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.
תוד"ה דלא. דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות לקוברו, ע' בס' מעשה טוביה ח"ב דרוש א' דף ל"א ע"ב.
בא"ד דהכא משמע דאפשר שאין לו קרקע וכן משמע בפ' שלישי הקידושין הרי את מקודשת לי ע"מ שיש לי קרקע משמע דאפשר שאין לו כו', וקשה אדדייק מדיוקא טפי הי"ל להביא ממשנה מפורשת בשביעית פ"י מ"ו אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אם אין לו מזכה הוא בתוך שדהו כל שהוא וכן בברייתא דגיטין ל"ז ע"א אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להן קרקע כו', ומעשה רב באיסור

גיורא לקמן קמ"ט ע"א דקאמר אי אגב קרקע לית ליה ארעא ובב"מ מ"ו ע"א גבי היה עומד בגורן דמשני דלית ליה קרקע, וע' תוס' ב"מ ד"ד ע"ב ד"ה אין נשבעין ובמהר"ם שיף שם ולקמן קמ"ח ע"ב ובהגהות הב"ח שם ובנובי"ת חאה"ע סי' פ"ד פ"ה.
בא"ד ודוחק להעמיד בגר שאין לו חלק בארץ ע"כ, וקשה לפי סברת התוס' מקודם דאין לך אדם שאין לו ארבע אמות לקבורה, הלא חלק זה יש גם לגר בארץ.
בא"ד ונראה לר"ת דה"ט כיון שמודה שיש לו קרקע וחוב הוא לו כו' הרי הוראת בע"ד כמאה עדים כו', וכ"כ התוס' בב"ק ק"ד ע"ב ד"ה אגב וע' בת' רביד הזהב סי' ה'.

דף מה.

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה דידיה הדר אי דלית ליה ארעא אחריתי מאי נפקא ליה מינה, ע' בת' ברית יעקב סי' צ"ח.
שם מתוך שיכול לאמר לו החזרתיו לך כי א"ל לקוחה היא בידי מהימן, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' שט"ו.
תוד"ה מאי נ"מ. תימא דנ"מ שיפטרו אם יתעשר ושמא בשביל כן אין לפוסלו לעדות כו', ע"ל כ"ה ע"ב תוד"ה עני והעשיר ובקונטרס שער התירוצים.
תוד"ה דינא. ובדיניהם הויא דנכרי הלכך חייב לפצותו, ע' גיטין כ"ח ע"ב ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ט"ז וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ס.
תוד"ה אבל מסר. וא"ת מאי איריא אומן דאין לו חזקה היכא דמסר לו בעדים אפילו אחר נמי כו', ע' מה שתירץ הגאון בעל נה"מ בספרו נחלת יעקב.

דף מה:

תוד"ה המפקיד. ומיירי קודם שנתקנה שבועת היסת ולכך כי אמר להד"ם א"צ שבועה א"נ לאחר שנתקנה כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ'.
בא"ד דהויא כאילו א"ל בהדיא אל תחזיר לי אלא בעדים הלכך לא מהימן במיגו כו', ע' ש"ך חו"מ סי' קל"ג סק"ב ובתומים ונה"מ שם.
תוד"ה אי דאיכא. תימא לר"י דעדיפא מיניה הו"ל למיפרך דאי איכא עדים וראה כו' א"כ אמאי מהימן אומן כו', ע' קצוה"ח סי' ע"ב ס"ק כ"ה.

דף מו.

תא ואחוי לך רמאי דפומבדיתא כו' שפיר קא"ל ראה תניא, ע' בת' הרא"ש כלל ק"ו סי' ב'.

תוד"ה אלא לאו. ועוד דהכא ליכא האי מיגו כיון שמודה במקצת ואי אמר לא שכרתיך מעולם הוי כופר בכל ובחזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בע"ח, ע' סמ"ע סי' פ"ט סק"ט ובס' באר מים חיים.

דף מו:

מצי א"ל לא צריכנא לשומא דידך כבר שמוה קמאי דקמך, ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ו.
תוד"ה שלח. ר"נ סתם שבכל גמרא הוא ר"נ בר יעקב כו', וכן האריכו התוס' כמו הכא בגיטין ס"פ כל הגט ובש"מ, ולא ידענא אמאי לא הביאו מהא דלקמן קנ"ב ע"א ובשבת ס"ט ע"ב, ועמש"כ בחידושי לחולין י"ב ע"א.
תוד"ה לוקח א' בסה"ד. וי"ל דבשום מקום אין המלוה וערב והלוקח חוששין כל זמן שאחריות שלהם קיים, ע' קצוה"ח סי' ק"מ סק"ד.

דף מז.

אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה כו' גזלן ובן גזלן אין להן חזקה, עמש"כ מהר"י מג"ש בחידושיו לעיל דף מ"ה ובת' הריב"ש סי' שכ"ז.
שם אי דאתו בטענתא דאבוהון אפילו הנך נמי לא אי דלא אתו בטענתא דאבוהון אפילו בן גזלן נמי, ע"ל נ"ב ע"א תוד"ה ומודה לי ובשעה"מ פי"ד מה' טוען.
שם ת"ר אומן אין לו חזקה ירד מאומנתו יש לו חזקה כו', ע"ל נ"ב ע"ב ברשב"ם ד"ה בב"ב ירושלמית ובמש"כ בחידושי שם.
רשב"ם ד"ה קבלן ערב קבלן שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של לוה וזהו דינו דממי שירצה המלוה יפרע תחילה כו', ע' ש"ך חו"מ סי' ל"ז ס"ק ט"ז ובתומים שם סק"ז.

דף מז:

אמר ר"ה תליוה וזבין זביניה זביני מ"ט כל דמזבין אינש אי לאו דאניס לא הוה מזבין כו', ע' בת' רדב"ז ח"א סי' נ"ה ובת' חמדת שלמה חח"מ סי' י"ג וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' קט"ז.
תוד"ה ורב ביבי. ק"ק הלשון דהא רב ביבי פליג כדאמרינן לקמן ורב הונא לא מיירי בהכי אלא בהודה ולא במנה, ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' קנ"א סק"ד ובס' אבן האזל פ"ט הט"ז מה' גזלה.

דף מח.

ודילמא שאני התם משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, ע' חידושי הרשב"א לקידושין ד"נ ע"א.

שם גט המעושה בישראל כשר ובעכו"ם פסול כו', ע' בת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' ט"ו.

שם הא איתמר עלה א"ר משרשיא ד"ת אפילו בעכו"ם כשר ומה טעם אמרו בעכו"ם פסול כו', ע' כ"מ ולח"מ פ"ב ה"כ מה' גירושין ובס' ט' פרקים להרמב"ם שם ובח"ס אה"ע ח"א סי' קל"א

תוד"ה אילימא. וא"ת אי מהכא גמר אפילו תליוהו ויהיב נמי מתנה הוי וההיא דסיקריקון מוכח דאינה מתנה כו', ע' בסוגיין תוד"ה אמר רבא ובת' ברית יעקב סי' ע"ב אות כ' ובאבני מלואים ר"ס מ"ב.

תוד"ה יקריב. דדוקא חטאות ואשמות שבאות על חטא לא בעי משכוני שרוצה שמאותו חטא יהיה לו כפרה כו'. דבריהם אלו הם שלא כדברי התוס' בכריתות י"ב ע"א, דשם כ' דבב"ק איירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה ע"ש, אלא כדברי התוס' ר"פ האשה רבה דלהכי אין ממשכנין משום ניחותא דכפרה, וע' מש"כ בזה באריכות בחידושי לכריתות ויבמות שם וע"ע בקצוה"ח ר"ס ט'.

בסה"ד הא אמר בפ"ק דזבחים דעולה דורון הוא ולא מכפרת מקופיא מכפרת מקיבעא לא מכפרת ע' בס' בינת נבנים שער איסור הנאה פ"ט.

דף מח:

ולא אמרן אלא דלא הו"ל לאישתמוטי אבל הו"ל לאישתמוטי לא כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קפ"ה.

שם רב אשי אמר באשה ודאי קידושין לא הוו כו' ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ז וע"ע בת' הר"ן סי' ס"ב.

שם הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן. כה"ג יבמות ק"י ע"א כתובות פ"ו ע"א.

שם טאבא תלא לפאפי אכינרא וזבין כו', ע' תשב"ץ סי' א'.

שם מאן דחתים אמודעא שפיר חתים ומאן דחתים אאשקלתא שפיר חתים מה נפשך כו', ע' בת' הרמ"א סי' ל"ג.

שם איני והאר"נ העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים מודעא היו דברינו אין נאמנין, ע' תומים סי' מ"ו סק"נ.

דף מט.

מודעא היו דברינו אין נאמנין ה"מ על פה דלא אתי על פה ומרעא לשטרא כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"נ.
שם וכי כתב לה מאי הוה והתניא כו' מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה כו', ע' כתובות מ"ז ע"ב תוד"ה זימנין

דף מט:

כל האומר אי אפשי בתק"ח כגון זאת שומעין לו כו' יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה. ע"ב באבני מלואים סי' ס"ט בדיוק לשון הש"ס.
שם מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תנ"א.
תוד"ה ה"ג בפר"ח. ואחת שיחד לה בכתובתה תחת הנדוניא שהביאה מבית אביה כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ד סי' ג'.

דף נ.

אבל היכא דזבינהו תרווייהו לעלמא א"נ דזבנה איהי לדידיה זבינהו זביני, ע' ת' הרא"ש כלל ל"ח סי' ה' ובת' מהר"ח או"ז סי' קי"ט.
שם המוכר עבדו ופסק עמו שישמשנו ל' יום כו' קסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ל'.
תוד"ה אילימא. והא דלא קאמר למעוטי שאר נכסים דאין מקחו בטל לאלתר דמשום הא לא הוה צריך למימר לא נצרכה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רנ"א.
תוד"ה המוכר. דאין דרך למכור עבד כענין זה אלא משכיר אותו לעשות מלאכה, ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' י"א.

דף נ:

אמר רבא לעולם בבעל וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות, ע' בת' הריב"ש סי' רנ"ב.
שם רב יוסף אמר לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל, כו', ע' קצוה"ח סי' קמ"ט סק"ג.

תוד"ה וספק נפשות. ואין נראה דבלא"ה נמי לא קטלו מספיקא דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא ע' בהחידושים הרשומים סוף ספר ארצות החיים מחתן הגאון המחבר ז"ל.
תוד"ה מגו. תימא ואמאי נקט כה"ג דזבינתיה ניהליה וזבנה ניהלי הול"ל דנאמן לאמר דמינך זבינתיה כו', ע' קצוה"ח סי' קמ"ט סק"ד.

דף נא.

פשיטא דל זוזי מהכא ותיקני בשטרא מי לא תנן נכסים שי"ל אחריות נקנין בכסף בשטר ובחזקה, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' נ"ט.
שם ל"ש אלא בשטר מתנה אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן לו דמיה, בשאילתות פ' בהר סי' קט"ו הגרסא עד שיתן הדמים וכ"ה בריי"ף ורמב"ם ושו"ע, ונ"מ אם השליש המעות ועדיין לא בא ליד המוכר כדכ' בהעמק שאלה שם.
שם ורב אשי אמר במתנה בקש ליתנו לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות את כחו, ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ה.

דף נא:

אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות כו', ע' מגיד משנה ולח"מ פכ"ב הכ"ט מה' אישות ובת' הרא"ש כלל ל"ט סי' ג' ובת' מהר"ם פדוואה סי' י"ז.
שם קבל מן האשה יחזיר לאשה כו'. ע' ת' הרשב"א ח"ד סי' א' ובת' הרא"ש כלל ס"ד סי' א' ובת' הריב"ש סי' נון וע"ע במיוחסות להרשב"א סי' ס"ד ובת' מהר"ם ב"ב סי' שי"א.
רשב"ם ד"ה רברבי. ועוד דאמרינן בעירובין י"ג ע"ב אמר רב האי דמחדדנא מחבריא טפי כו', ונרשם עה"ג בשם מהרש"ל הוא רבי ולא דב, וע' מנחות ק"ד ע"א תוד"ה מוריינא ובמש"כ בחידושי שם.
רשב"ם ד"ה יחזיר לבעלה. שאפילו אם נותן לה ממון זה ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה כו', ע' מחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סי' י"ג.
רשב"ם ד"ה יחזיר לרבו. אבל אם נתגרשה האשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשין ולא לבעלה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ז.
תוד"ה במתנה. ואור"ת דגדול קנינו של שוכר מזה שאפילו מת בתוך הזמן המקום מושכר ליורשיו כו', פ' בת' הגרע"א סי' קל"ג.

תוד"ה קבל מן האשה יחזיר לאשה. ואפילו אומר הבעל שהממון שלו אין לו כח להוציא מידה כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רי"ז ובתומים סי' ס"ב סק"א.
בא"ד דלוה מן האשה דלעיל במעות טמונות איירי מדקאמר לגלויי זוזי הוא דבעי כו', ע' מג"מ וכ"מ ספ"ב מה' מלוה ובס' באר מים חיים בסוגיין.

דף נב.

איתמר אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ע' תמים דעים להראב"ד סי' נ"ז.
שם אמר שמואל מודה לי אבא שאם מת על האחין להביא ראיה מתקיף לה ר"פ כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תקכ"ג.
שם כלום טענינן ליתמי מידי דלא טען להו אבוהון כו', ע' כתובות פ"ה ע"ב תוד"ה חדא ובתשובת הרמב"ן הנדפסת סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ו.
רשב"ם ד"ה אבא רב כך היה שמו כו', ע' תוס' יבמות נ"ז ע"ב ד"ה אמר שמואל ובחולין ל"ח ע"א ד"ה איצטריך ובמש"כ בחידושי שם קל"ז ע"ב.
תוד"ה ומודה. אבל מ"מ אין לפרש כן דהא תנן הבא מחמת ירושה אין צריך טענה הא חזקה בעי כו', ע' שעה"מ פי"ד מה' טוען.

דף נב:

דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן קשיא, ע' בת' שיבת ציון סי' ק"ב וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' של"ו.
שם א"ר חסדא ל"ש אלא דאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' קס"ד.
שם וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא כו' עליה להביא ראיה, ע' בת' מהרשד"ם חאה"ע סי' ל"ב.
שם מאי וכן מהו דתימא אשה כיון דשכיחא לה מילתא דאמרי קא טרחא קמי יתמי לא גזלה מיתמי קמ"ל, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קס"ב.
שם נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו ה"ז חזקה כו' הנה זהו דוקא בבית אבל בשדה העומד לחרישה מהני רפיקא דהוא מידי דמהני לארעא כדכ' בת' מהר"ם ב"ב סי' כ"ט.
רשב"ם ד"ה ופסק ר"ח. כל היכא דאמר בגמרא תיובתא דפלוני תיובתא כו', ע"ל ד"ה ע"א תוד"ה והא מבחוץ ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בנובי"ת חי"ד סי' קס"ג.

רשב"ם ד"ה בב"ב ירושלמית אין לאיש חזקה בנכסי ה אשתו בחיי אשתו אבל לאחר מיתת אשתו יש לו חזקה כו' ואיכא לדמויי להך דתניא לעיל בן שחלק ואשה שנתגרשה כו' ע"כ, ויל"ד אמאי מדלג אהא דתניא אומן אין לו חזקה ירד מאומנתו יש לו חזקה דהיא רישא דברייתא דבן שחלק כו' לעיל מ"ז ע"א, ולעיל ע"א היא רק סיפא דברייתא דהתם ע"ש וצ"ע.

תוד"ה דברים בסה"ד, דלא מהימן במיגו הוי מיגו להוציא אע"פ שנוטל דמים שהוציא, ע' תומים קונטרס כללי מיגו סק"ד.

תוד"ה נעל. ודוקא גבי בדיקת חמץ הוא דתלי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק לפי שבידו ליכנוס ולבדוק כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' ל"ד ובמש"כ בחידושי לב"ק נ"ב ע"א וע"ע בחידושי בר מים חיים בסוגיין.

בא"ד ואפילו דאסור לקנות בשבת בשכמ"ר התירו שלא תטרוף דעתו עליו כו', ע' בתוס' לקמן קנ"ו ע"ב תוד"ה קונין ובמש"כ עה"ג שם ובמש"כ בחידושי שם, ובנוגע לקנין בשבת ע"ע בת' הגרע"א סי' קנ"ט ובשאג"א סי' צ"ב צ"ג.

דף נג.

שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני, ע"ל ד"ג ע"א תוד"ה רב אשי.

שם אילימא נתן צרור וסכר מיא מינה נטל צרור ואפיק מיא מינה האי מבריח ארי מנכסי חבירו הוא. ע' שער משפט סי' קצ"ב סק"א.

רשב"ם ד"ח והשתא קעיילי. ואע"ג דגבי שכירות בתים אמרינן בפסחים משמסר לו מפתחות הוי בחזקת שוכר וה"ה לגבי לקנותו כו', ע' בתוס' נ"ב סוף ע"ב ד"ה נעל ובהעמק שאלה ל לשאילתות פ' בהר סי' קט"ו אות ד'.

דף נג:

הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה מ"ט קמא ליבני בעלמא הוא דאפיך, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ

שם א"ר דימי בר יוסף א"ר אלעזר המוצא פלטרין בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כיור אחד קנאן, הנה ר' אלעזר דהכא לטעמיה בירושלמי ב"ק פ"א ה"ב דמפרש הא דסיוד וכיור גבי היזיקא דבור דמקנה אותו לחיוב תשלומין, כדאמרינן בבבלי שם נ"א סע"א משום דשמירת נזקין כשמירת קנין ע"ש והוא ע"פ שיטתו דהכא דסיוד וכיור קונה בנכסי הגר.

רשב"ם ד"ה אף אותה לא קנה דלא נתכוין להחזיק בה ואין חזקה אלא מדעתו כו', ע"ל נ"ד ע"א תוד"ה אדעתא ובת' אגודת אזוב חא"ח סי' ד',
תוד"ה אותה. מ"מ לא הוי כמכר שנתן לו דמי כולן, ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' קצ"ב סקי"ט ובמקנה לקידושין דכ"ז ע"ב בתוד"ה בד"א.

דף נד.

רשב"ם ד"ה האי מאן דזכי זכייא. מכבד ומטהר. את השדה מקסמים ועשבים רעים ע"כ, היינו דוקא בקסמין ועשבים רעים שהן מחוברין בגוף הקרקע כדביאר בנה"מ סי' קצ"ב בשו"ת שם ד"ה ונקיון העפר.
רשב"ם ד"ה הצר צורה צורת חיה או עוף כו', ע' בת' לחם רב סי' ט"ו.
תוד"ה אדעתא. דלעולם לא קני אא"כ מתכוין לקנות כו', מדברי התוס' משמע דאם אך מתכוין לקנות קני ואע"ג דלא אמר בפירוש זכתה לי נמי זכתה לו, כמש"כ התוס' בב"מ י"א ע"א וע"ש בד"ה זכתה ובד"ה ה"מ ושם כ"ו ע"א ד"ה דשתיך וע"ע בת' עונג יו"ט סי' ל"ב ובמחנה אפרים ה' קנין משיכה סי' ד' ובשער משפט ס"ס ער"ה ובת' אגודת אזוב חא"ח סי' ה'.

דף נד:

ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא. עא. ע' בת' הר"ן סי' ב' ובת' הריב"ש. סי' רכ"ח.
שם נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' קע"א וסי' רכ"ה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' כ"ח.
רשב"ם ד"ה הרי הן כמדבר. ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי כו', ע"ל כ"א ע"ב תוד"ה מרחיקין ובת' רדב"ז ח"א סי' ק.
רשב"ם ד"ה והאמר שמואל. כל מסים כו' ובע"כ שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ג.
תוד"ה עכו"ם מכי מטא זוזי לידיה אסתלק ליה כו'. ע' תוס' קידושין י"ד ע"ב ד"ה הואיל ובבכורות רפ"ב ובתומים סי' קכ"ג ס"ק י"ב.
תוד"ה וישראל. וצ"ל דאנן סהדי שלא היה בדעתו אלא כמות שהוא רגיל לקנות עם ישראל דהיינו בשטר כו', ע' אור שמח רפ"א מה' מכירה ובת' באר יצחק חא"ח סי' ז'.

דף נה.

וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקף דגברי מנח, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"י ובת' מהרי"ק סי' ט"ז.
רשב"ם דנה וה"מ דמסייע ליתן במס הקהל כגון דאצילתיה מתא עבדי המלך היו תובעים לו לבדו כו' ע' בת' מהרי"ק סי' קכ"ד.
רשב"ם ד"ה והשלולית קבוצת מי גשמים כו', הנה פירושו מתאים עם פירש"י במנחות ע"א ע"ב שלא כפי' התוס' שם בשם הירושלמי דפאה כל שהיא מושכת ע"ש, אכן קשה לפ"מ דהרשב"ם גופיה מסיק בתר הכי דפלוגתא היא בב"ק ס"א ע"א בפירושא דשלולית. א"כ כל פירושו שהוא מקדים הוא למותר, דק אם נימא דשמואל קאמר מקום שמי גשמים שוללין. ואיהו מפרש דהאי שוללין הוא קיבוץ וכדפירש"י- בב"ק שם. אבל הוא דוחק, וצ"ע כעת.
תוד"ה א"כ. אבל למס המלך אפילו קרקע שוה אלף זוז משועבדת לדבר מועט, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' צ"ו.

דף נה:

דתנן הנכנס לבקעה כו', ע' בכורות כ"ז ע"ב תוד"ה וכי הזאה.
תוד"ה ר"א קמא. נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפילו בספק ספיקא ביי"נ שריא ס"ס כו' ע' בת' שיבת ציון סי' ע"ח.

דף נו.

במשנה היו שנים מעידים אותו שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל, והקשה בנמו"י היכי דמי אי כשהוזמו קודם גמ"ד אין להם לשלם כלום כדאיתא במס' מכות ד"ה ואם לאחר גמ"ד כיון דקא מחזיק בגויה זכה בו מיד והו"ל כאשר עשה וע"ש מה שתירץ וע"ע בנובי"ק חאה"ע סי' ע"ב בהגה"ה.
ולעד"נ ליישב עפמ"ש בכריתות כ"ד ע"א שוה"נ שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו ואמר רבא מסתברא דהוא דוקא כגון דאמרו נרבע שורו אבל אמרו לו רבע שורו הוא בעצמו מידע ידע דלא רבע ולא מפקר ליה וטרח ומייתי עדים ע"ש, ולכאורה צריך להבין כיון דב"ד גמרו דינו של שור ליסקל הלא ע"י הגמ"ד נפקע בעלות הבעלים מן השור ואיזה זכות יש להם להפקירו או שלא להפקירו, ובע"כ דאף דלכל הדברים יהיה הגמ"ד של הב"ד שריר וקים אבל בנוגע להזמה מתלי תלי וקאי, דהא אם בשעת גמר דינם

היו יודעים הב"ד שזוממין ממשמשין ובאין ודאי לא היו חותכין פסק דינם עד בירור המזימין, ולכן גם אם פסקו הדין ע"פ עדים הראשונים אף כי דין אמת הוא לשעתו אבל כשבאו המזימין בטל דינם למפרע, ובזה בא רבא וחידש דאם הוא בעצמו מידע ידע שיוכל להביא עדי הזמה אז לא יצא השור מרשותו ולא מפקר ליה. ומעתה י"ל דכל דין כאשר זמם ולא כאשר עשה מיירי כשלא ידעו הבעלים שיש עוד מזימים אז ע"י גמ"ד לפ"ד העדים הראשונים יצא הדבר לגמרי מרשות הבעלים, ואחרי אשר באו המזימים מעצמם שפיר הוי כאשר עשה, אולם משנתינו איכא לאוקמי כשבעל השדה ידע שיש לו מזימים וא"כ לא נפקא השדה מרשותו אע"ג שהיה לאחר גמ"ד, דלגבי הזמה לא עדיף חזקת המזיק לאחר גמ"ד מחזקתו דקודם גמ"ד, ולהכי לא מתקיים בזה כאשר עשה.

תוד"ה ערדיסקיס תימא דמשמע אסיא בחו"ל היא וא"כ היכי קאמר כו' הוו קאזלי לעבר השנה באסיא והתניא בפ"ק דסנהדרין דאין מעברין אלא ביהודה ובשלמא ר"מ דעיבר השנה בעסיא איכא למימר דלא הניח כמותו בא"י כו' ע"כ, וי"ל דהלא לפ"מ דאמרינן בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב דכשאין יכולין לעבר אותה בא"י מעברין אותה בחו"ל ירמיה יחזקאל ברוך בן נריה עיברו בחו"ל, ומובא בתוס' סנהדרין י"א סוף ע"ב וביבמות קט"ו סוף ע"א, א"כ מאי הקשו הכא, הלא י"ל מפני אונס ודחק שלא היה אפשר לעבר בא"י, וגם גבי ר"מ אפשר דהכי. הוה. ומאי דוחקיה לאמר שלא הניח כמותו בא"י וצ"ע.

דף נו:

שהיה ר"ע אומר דבר ולא חצי דבר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה כו', מהכא משמע דהאי דבר ולא חצי דבר ס"ל לכו"ע, אולם לאו דוקא גבי עדות דכתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר קפיד רחמנא שיעידו דבר שלם. אלא כל היכא דכתיב בקרא תיבת דבר, הבינו חז"ל דצריך להיות דבר ולא חצי דבר. דהא גבי נביא השקר דכתיב אשר יזיד לדבר דבר צריך נמי שיהיה דבר שלם כדפירש"י ס"פ הנחנקין בד"ה פטור דהתם דבר כתיב כו'.

ובהכי היה מקום ליישב כל קושיות התוס' בד"ה ורבנן שהעירו מהא דחמשה בקר ולא חמשה חצאי בקר ומכופר ולא חצי כופר ומחמש ולא חצי חמש ע"ש, דלפמש"כ אין כוונת הש"ס על הענין אלא על תיבה הפרטית כל היכא דכתיב דבר, כנלע"ד לולא דברי התוס'.

תוד"ה אלא מעתה. דבין חיטי ושעורי לא דייקו אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן כו', ע' תומים סי' ל' סק"ה.

דף נז.

במשנה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים כו', ברמב"ם פי"ב הי"ד מה' טוען כ' דאם היה מקום מסויים אין נ"מ אם העמיד שם מחיצה או לא, אולם כ"ז הוא בחצר חבירו משא"כ בחצר השותפין הם מקפידין דוקא על המחיצה כדביאר דבריו בפ"ה ה"ה מה' שכנים, וע' בת' הריב"ש סי' רמ"ח ובמה שהאריכו בסוגיין מפרשי הטושו"ע בסי' ק"מ.

דף נז:

הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ח.

שם גבי ממונא לקולא כו', הנה בכ"מ בש"ס מצינו ספק ממונא לקולא ובכל המקומות ל"ד לדהכא, דהתם איכא מוחזק ותובע, ובהא דאמרינן ממונא לקולא, קולא זו היא לנתבע משום דהוא מוחזק ואידך הוי מוציא מחבירו ועליו הראיה וע' תוס' ב"מ צ"ה ע"א ד"ה איתמר, משא"כ הכא דהוא חצר השותפין ואין אחד מוחזק יותר מחבירו, וכ"א מהם עלול לתבוע זכות העמדת בהמותיו בחצר זה. והבאת הראיה דהכא אינו כמו בעלמא על חזקת המקום רק אם הוא מהנך דקפדי. וע' בת' מהרי"ק סי' קע"א.

שם בכל שותפין מעכבין זא"ז חוץ מן הכביסה כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רס"ז ובת' מהר"ח או"ז סי' קנ"א.

רשב"ם ד"ה לחומרא. ואסורין ליכנס לחצר דדילמא מהנך דקפדי נינהו וכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא ע"כ, הנה לפ"מ שפירשב"ם בד"ה אסורין ליכנס לחצר דכל אחד קם בכניסתו לחלק חבירו בלא יחל דברו ע"ש, ולפ"ז גם בסיום דבריו אהא דואסורין ליכנס לחצר דמפרש דהוא משום דכל ספק איסורא דאורייתא לחומרא, ג"כ הכוונה דאיסור הכניסה היא דאורייתא מקרא דלא יחל כדמשמע קצת ברור מדבריו כנ"ל, וא"כ יש להוכיח דדעת הרשב"ם היא דספק איסורא דאורייתא לחומרא הוא דגם החומרא היא מדאורייתא כדעת הרמב"ן והרשב"א ודלא כדס"ל להרמב"ם והראב"ד דהחומרא היא מדברי סופרים. וע"ל ד"פ ע"ב ברשב"ם ד"ה מפני שהוא עבודה ובד"ה הלכך גבי שביעית, וכבר האריכו האחרונים בשיטות הראשונים בזה וע' ש"ש שמעתא א' רפ"א.

דף נח.

ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם כו'. ע' בת' הרשב"א סי' תי"ח בד"ה ר' בנאה ובתשב"ץ ח"ג סי' כ' ובמש"כ בחידושי לב"מ פ"ה ע"ב וע"ע מש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל במאמר תורה אור לפ' בראשית.

שם מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינה ליה ברישיה, ע' משך חכמה פ' וירא בפסוק כל אשר תאמר אליך שרה.

שם נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל, ע' אלשיך לפ' בראשית בפסוק נעשה אדם.

שם ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי, וכ' בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ג' שפסק כן מטעם אומדנא דוגמת שלמה המלך שנתן הילד החי לאותה שאמרה והמת אל תמיתוהו, וע' מכות כ"ג ע"ב.

תוד"ה מציין. וי"ל דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול כו', ע' בס' כמו השחר אות א' דף ד' ע"א.

דף נח:

במשנה חלון המצרית אין לה חזקה ולצורית יש לה חזקה, ע' בת' הריב"ש סי' ת"ט.

דף נט.

א"ר זירא למטה מארבע אמות יש לו חזקה ויכול למחות כו' ע' מהר"י מנ"ש בריש מכילתין ובת' הריב"ש סי' תע"א.

שם לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמ"ס כופין ומ"ס אין כופין לא דכו"ע כופין כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"א ובקצוה"ח ר"ס קנ"ד.

שם אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהו יש לו חזקה, ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' ט"ז.

תוד"ה החוט המשולש. והא דמזכיר ר' אושעיא קודם ר' חמא אביו במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מדאי כו', ע' קונטרס שער התירוצים.

דף נט:

במשנה לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין כו' ע' בת' הרא"ש ריש כלל ק'

שם מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין ובא לפני ר' ישמעאל בר"י א"ל החזקת בני החזקת ובא לפני ר' חייא אמר יגעת ופתחת לך יגע וסתום, עמש"כ בזה בת' מהרי"ט ח"א סי' ק"ז.

דף ס.

א"ר הונא מאי חדר שחלקו בשנים ומאי עלייה אפתאי, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"א.
במשנה לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות הרי זו בחזקתה, ע' בת' הרא"ש כלל צ"ט סי' ה'.
רשב"ם ד"ה וירא את ישראל שוכן ראה האיך שוכנים ולפיכך אמר מה טובו אהליך כו' אמר ראויין הללו כו' מדכתיב התם מה טובו אהליך קדייק ע"כ, ויל"ד הלא בסנהדרין ק"ה ע"ב נדרש האי קרא על בתי כנסיות ובתי מדרשות ולא על דירות של אהליהם הפרטיים, ושם אדרבה רצה לקללם בזה שלא תשרה שכינה עליהם ע"ש. ואף שהשי"ת הפך רצונו לברכה, אמנם עכ"פ לפי שבשני המקומות ר' יוחנן אמרם וע"פ פרשב"ם קשה, וע' בתוד"ה ראויין ובמש"כ בחידושי שם וצ"ע.
תוד"ה ראויין הללו שתשרה שכינה עליהם. מסיפא דקרא דריש דכתיב ותהי עליו רוח אלקים ע"ב, וכה"נ ברי"ף ובראש ע"ש, ונראה דקשה להו מנלן להביא ראיה מדברי בלעם לדינא, הרי י"ל דאיהו שבחינהו רק משום דמנהגם מצא חן בעיניו, משו"ה כתבו מיד ותהי עליו רוח אלקים, הרי דהסכים הקב"ה על ידו ומעתה שפיר ילפינן מיניה נמי לדינא.

דף ס:

ר' יוחנן אמר אינו מחזיר משום דר"י דא"ר יהודא מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו כו' ע' בת' הריב"ש סי' רנ"ג ובת' משאת בנימין סי' ד' ובת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ד.
שם לקח חצר מסויידת מכויירת מפוייחת. ה"ז בחזקתה, ע' שאילתות פ' יתרו סי' נ"ז ובהעמק שאלה שם אות ד'.
רש"י ד"ה ואיפכא איתמר. דמוקמינן לר' יוחנן כר"י דהלכתא כוותיה וקיי"ל כרב יהודא בהך, ע' בת' שארית יוסף סי' כ"ט.
תוד"ה מוטב. בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמחה בהן אם לאו צריך למחות כו' אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב שיהיו שוגגין, הנה מלשון התוס' משמע דכשיודעים בבירור שלא יקבלו אז אין חוב עליו להוכיחו, הלא טפי הי"ל לאמר דאז מצוה או חובה עליו שלא להוכיחו, כדאמרינן ביבמות ס"ה ע"ב כשם שמצוה על אדם לאמר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לאמר דבר שאינו נשמע ר' אבא אמר

חובה שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך כו', וכה"נ בירושלמי סוטה פ"ח ה"ב ושם בחגיגה ספ"א ובתרומות ספ"ה, וע' בהגהות מיימונית פ"ו מה' דעות אות ג' וצ"ע.

דף סא.

במשנה המוכר את הבית לא מכר יציע ואע"פ שהיא פתוחה לתוכה, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ ס' רע"ו.
שם ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ע' בת' דבר אברהם סי' ל"ז ענף ו'.

דף סא:

ואי א"ל ארעתא סתמא מיעוט ארעתא שתים ואי א"ל כל ארעתא כו', עמש"כ הבעל המאור בס' הצבא הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג ובתוס' ב"מ ס"פ השואל.
תוד"ה אלא דקרו. וכשרוצין להשכיר בית כו', בב"ח גריס להזכיר בזיי"ן, וכן גריס נמי בת' שבות יעקב ח"ג סי' ק"פ.
תוד"ה ארעתא. ואין נראה לר"י דהתם נמי הואיל וסופה לחזור לבעלים הוי משאיל מוחזק כו', ע' תומים סי' מ"ב ס"ק ט"ו ובקצוה"ח שם סק"ב.

דף סב.

תוד"ה ומודה רב. אע"ג דלא הודה לו אלא שלא חש להשיבו כו', כה"ג בב"ק ד"כ סע"ב איהו סבר מדשתיק מודה ליה ולא היא אשגוחי לא אשגח ביה, וע"ע במלחמות פ"א דסוכה אהא דאותו טפח היכן מעמידו ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ו אות כ"ז.

דף סב:

ולא היא חזינא להנהו שטרי דנפקי מבי מר וכתב בהו הכי פלגא דאית לי בארעא פלגא פלגא בארעא דאית ריבעא, ע' בר"ן ובת' הרדב"ז ח"א סי' צ"ח.
רשב"ם ד"ה ריבעא זבין ליה רביע השדה דהיינו חצי חלקו דה"ק ליה החצי אני מוכר לך מקרקע שלי ע"כ, ואע"ג דלא חלקו ולא הוברר חלקו בזו השדה כו', וע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"א.

תוד"ה איתמר. הממע"ה ואוקי ממונא בחזקת מריה בין היכא דמספקא בעובדא היכי הוה כו' בין מספקא לן בדינא כו', ע"ל ל"ב ע"ב ברשב"ם ובתוס' ד"ה והלכתא ולקמן ק"ה ע"ב וקס"ו ע"ב ובמהרי"ק שרש קי"ח ובת' לחם רב סי' קנ"ד.
בא"ד והיכא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וס"ל לדיין כחד מינייהו ועבד מאי דעבד עבד כו'. ע' מה שהוכיח הש"ך ר"ס כ"ה מדברי התוס' דהכא ומה שדחה לדבריו שם בתומים סק"ב.
תוד"ה חזינא. כלומר היו מגבין פלגא כו' ע"כ וזהו דלא כפי' רשב"ם וע' מה שהאריך בזה בת' כנסת יחזקאל סי' פ"ו.

דף סג.

האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' צ"ג.
שם בן לוי שמכר שדה לישראל כו' ואם אמר לי ולבניי מת יתן לבניו, ע' בת' הריב"ש סי' רנ"ז ובמל"מ ה' מכירה ס"פ כ"ד.
שם אמאי אין אדם מקנה דשלב"ל, והנה בראי"ש הקשה הלא אדם מתנה בדשלב"ל, וע' בב"י סי' ר"ט ובמה שהאריך בזה במחנה אפרים ה' מוכר דשלב"ל סי' ה' וע"ע בעמק יהושע סי' י"א.
שם כיון דא"ל ע"מ שמעשר ראשון שלי שיורי שייריה למקום מעשר, ע' בת' הריב"ש ס"ס קמ"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' רל"א ובת' מקום שמואל סי' פ"ח.
שם המוכר בית לחבירו וא"ל ע"מ שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו למאי הלכתא כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ר"מ.
תוד"ה ואמאי והא א"א מקנה דשלב"ל. לא הוה מצי לשנויי ר"מ הוא כו', ע' בתשובות הרא"ש כלל פ"ד סי' ב'.

דף סג:

רשב"ם ד"ה שאם רצה מוכר להוציא זיזין מדיוטא עליונה כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר מוציא כו' ע' בתוס' ובראי"ש מה שמפרשים בשם ר"ת וע"ע בביאור הגר"א לחו"מ סי' רי"ב סק"ז.
רשב"ם ד"ה ר"פ אמר. והא דתנן הבית והעליה של שנים שנפלו כו' התם בדחלקו כו', ע' בתוד"ה שאם ובביאור הגר"א לחו"מ סי' רי"ד ס"ק ל"א.

דף סד.

רשב"ם ד"ה בזמן שא"ל חוץ מאלו כו' לטפויי מילתא קאתי ושייר לו דרך ולרבנן לא אתא לטפויי כלל דבלא"ה שייר לעצמו דרך ולרווחא דמילתא אמר כן כו', הא דלא מפרש בפשיטות דר"ע ס"ל לישנא יתירא לטפויי מילתא קאתי ורבנן לא ס"ל הכי, כדמשמע מלשון הש"ס בנזיר ד"ז ע"ב ובערכין י"ט ע"א ע"ש, משום דאיהו לטעמיה אזיל לקמן קל"ח ע"ב במש"כ שם דרבנן נמי אודו דכל לישנא יתירא לטפויי קאתי ע"ש, ומשו"ה מפרש הכא דלגבי המוכר לא הוה כלל לישנא יתירא, וע' מהרי"ק סי' י"ב ובנחל יצחק ס"ס ס"א ובמה שהארכתי הרבה מאד בענין זה בחידושי לערכין שם, וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' פ"ז ובת' הגרע"א ס"ס קנ"ב.

דף סד:

דאי אשמעינן בית משום דבעי צניעותא ו אבל שדה אימא לא כו', וקשה הלא בריש מכילתין אמרינן אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותה, ומה"ט הזהיר רב יהודא לרבין בר ר"נ לא תזבין ארעא דסמיכא למתא כדאמרינן בב"מ ק"ז, ובמסקנא שם אא"כ מהדר ליה שורא ורתקא ע"ש, הרי דבשדה נמי בעינן צניעותא משום היזק ראיה, וי"ל דאע"ג דאיכא היזק ראיה גם בשרה אבל צניעות לא שייך אלא בבית, ולפ"ז צניעות והיזק ראיה תרי מילי נינהו, וע' רשב"ם לעיל נ"ט ע"ב במשנה ד"ה לא יפתח ושם ד"ס ע"א במשנה ד"ה חלון כנגד חלון. ואפילו בין גינה לבקעה מחלקו התוס' לעיל ד"ב ע"ב בד"ה גינה שאני לענין היזק ראיה, ומכש"כ בנוגע לבית דלזה לא שייך רק צניעותא.

דף סה.

ורב ירמיה בר אבא אמר שמואל הלכה כר"ע, ע"ל ד"ז ע"ב תוד"ה אין להם דרך.
שם לימא אזדו לטעמייהו דאר"נ אמר שמואל האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה כו' ורב אומר יש להן ופרשב"ם וז"ל דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו במה שמכר לאחיו כו' ע"כ, וקשה בשלמא לשמואל איכא למימר דאזיל לטעמיה לפ"מ דס"ל לקמן ק"ז ע"א האחין שחלקו לקוחות הן ומשו"ה אולי אפשר למיתלי קנין זה בעין יפה או בעין רעה כמו בלקוחות דעלמא, משא"כ רב הלא איהו סבר התם האחין שחלקו יורשין הן וכ"א בא בחלק ירושתו מכח אביו וכמו דלאביהם היה בזה דרך כמ"כ הבנים דאתו מכחו, ומה מקום לאמר דאזיל בזה לטעמיה לענין מוכר בעין רעה מוכר, ובהא

דקאמר בתר הכי בעינא למידר ביה כי היכי דדרו ביה אבהתי כו', בזה לא נאיד הש"ס מדין מכירה לדין ירושה רק למימר דמכירה זו ל"ד למכירה דעלמא וצ"ע כעת, וע"ע בת' הריב"ש סי' תקי"ז.
במשנה המוכר. את הבית כו' מכר את המכתשת קבועה, ופי' רשב"ם הקבועה בקרקע, וע' מה שהאריך בזה בת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ח.
שם בזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין ע' סוף ספר תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מה שהובא בשם ס' הצבא מבעל המאור מדה י"ג.

דף סה:

רשב"ם ד"ה קבעו בקרקע וכיון שהיה תורת כלי עליו קודם שקבעו לא מיבטיל תו שם כלי מיניה כו', ע' בת' הרא"ש כלל ל"א סי' א'.
רשב"ם ד"ה כוורת דבורים. מחוברת היא בקרקע בטיט, ע' בת' מהרש"ם ח"א סי' קל"ד. תוד"ה צינור. וכגון שחטטו באמצע לקבל צרורות כו', ע' בפיה"מ להרמב"ם והר"ש מקואות פ"ד מ"ג ובס' חזון איש מקואות סי' ה' אות ד'.

דף סו.

דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר וחכמים מטמאין. ע' בת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ח ובנוב"י מ"ת סי' ק"ט וסי' קמ"ב ובאור שמח ספ"ו מה' מקואות.
שם אי ר"א אפילו חקקו ולבסוף קבעו אי רבנן אפילו קבעו ולבסוף חקקו נמי. ע' בס' חזון איש כלים ריש סי' י"ט ולמקואות סי' ב' תנינא אות י"ג.
רשב"ם ד"ה ואינה מקבלת טומאה. ודוקא במקומה אבל אם נטלה משם אז מקבל הדבש טומאה כו', ע' בת' מהרש"ם ח"א סי' קל"ד.
תוד"ה ושאני. ואע"ג דמפיק להו מקרא לא הוי אלא אסמכתא כו' וכ"מ בפ' שתי הלחם א"ר יוחנן כו', ע' בס' אבן האזל ה' בית הבחירה פ"א הי"ח.
תוד"ה מכלל דשאיבה דאורייתא. רשב"ם ור"ת מפרשי דכולו שאוב הוי דאורייתא כו', ע' בת' הריב"ש סי' קכ"ה ובת' הרדב"ז ח"א סי' פ"ה ובס' אהל משה ח"ג שער ספיקות שטיהרו חכמים פ"ג.
בא"ד מכלל בסה"ד. ועוד אור"ת דדוקא במקוה חסר פוסלים מים שאובים אבל במקוה שלם כל מים שאובים שבעולם אין פוסלין אותו כו' ע"כ, נ"ב וכן פירש"י בשבת ט"ו ע"א ד"ה פוסלין.

דף סו:

בעי רב יוסף מי גשמים שחשב עליהם להדיח את האיצטרובלין מהו לזרעים אליבא דר"א דאמר כל המחובר לקרקע ה"ה כקרקע לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי אינו כקרקע מאי תיקו, ע' ש"ך חו"מ סי' צ"ה סק"ח ובת' ברית יעקב סי' צ"ד.

דף סז.

במשנה ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירא של חצר, והנה אין זה ענין להא דמספקא להש"ס לעיל ס"ה ע"ב דר"א סבר מוכר בעין יפה מוכר ע"ש, דהתם הוא רק במה שמכר בפירוש אבל למכור יותר ממה שפירש אינו מונח כלל בסוג של עין יפה. וכן פרשב"ם בהדיא לקמן ע"א ע"א בד"ה במוכר דאפילו למ"ד ע"ש, וזהו נמי כוונת רשב"ם הכא במש"כ וז"ל אלא אוירא אבל בתים ובורות לא מכר כלל.
רשב"ם ד"ה אלא אוירא. ודמים מודיעים ליכא למימר דאין אונאה לקרקעות ע"כ. לטעמיה אזיל בזה לעיל ס"א ע"ב וע"ש בתוד"ה ש"מ ובתוס' לעיל ד"ז סוף ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה מעמלא דבתי. דאין השכירות משתלמת אלא לבסוף ול"ד למטלטלין. ע' קצוה"ח סי' צ"ה סק"ה.

דף סז:

ואיכא דאמרי אר"נ החזיק בחולסית קנה מצולה כו', וכהאי לישנא בתרא פסק הרמב"ם בפ"א הי"ט מה' מכירה, ובמה שמפרש שם דחולסית הוא הר גבוה ומצולה עמוקה קבל כן מרבו מהר"י מנ"ש ז"ל כמו שהוא לפנינו בפירושו שם, אע"ג דבפי' תיבת חולסית כתב מקום שנוטלין ממנו חול לזכוכית כפירשב"ם ע"א בשם ר"ח בד"ה חולסאות, אבל בסוף דבריו מסיק והחולסית גבוה והמצולה עמוקה והוי תשמישתיה לחוד.
שם ת"ר המוכר בית הבד מכר את נסרים ואת היקבים ואת המפרוכות כו', ע' ב"י סי' רט"ו ובסמ"ע שם סק"ט מה שהשיג על הלבוש וע"ע שם בט"ז ובביאור הגר"א סק"ג.

דף סח.

מי סברת מאי שלחין באגי לא מאי שלחין גינוניתא שנאמר שלחיך פרדס רמונים. ברמב"ם רפי"ב מה' טוען כייל בזה שדות גנות ופרדסין, וע' בחידושי הריטב"א ריש מו"ק.

דף סח:

במשנה המוכר את השדה מכר את האבנים שהם לצורכה ואת הקנים שבכרם שהם לצורכו, ע' בת' הרא"ש כלל מ"א סי' ד' מה שלמד ממשנתנו לדין ירושה.

דף סט.

בעי ר"א מלבנות של פתחים מהו היכא דמחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מחבר כי תיבעי לך דנקיטי בסיכי מאי תיקו, ע' בת' שיבת ציון סי' ק"י מאי דפשיט מהכא לענין מזוזות הקבועות בפתחי חדרים אם הם בכלל מכירת הבית.

דף סט:

ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ר"ס.

שם ארעא ודיקלי כו' יהיב ליה תרי דיקלי, פי' דסתם דיקלי הוא תרי, כדלעיל ס"א סוף ע"ב גבי סתם ארעתא, וע' בס' הצבא לבעל המאור הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג.

שם ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי, וכ' הרא"ש דהוא כדי לעמוד בדבורו ולא שיהא מחוייב לקנות לו שני דקלים דא"א מקנה דשלב"ל כו', וע' מה שהאריכו בזה בת' ושב הכהן סי' צ"ח ובת' הגרע"א סי' קל"ד וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' פ"ו ובת' פמ"א ח"ב סי' ח'.

רשב"ם ד"ה א"ר משרשיא מכאן למצרים מן התורה שהקונה את השדה קנה את המצרים עצמן כו', וביד רמה פי' ג"כ שלא יוכל המוכר לדחותו בשדה אחרת. וע' בשאילתות פ' בהר סי' קט"ו ובהעמק שאלה שם אות ז'.

דף ע.

מי אמרינן מיגו דאי בעי אמר נאנסו מהימן השתא נמי מהימן א"ד א"ל שטרך בידי מאי בעי א"ל מהימן, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ע"א.

שם ולימא ליה שטרך בידי מאי בעי כו', ע' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' נ' ובת' הגרע"א סי' קל"ז.

רשב"ם ד"ה ואית דגרס. ומיהו היכא דליכא לטפויי שום דבר אין לנו לומר כיון דליכא לטפויי לגרועי נתכוין דדי לנו אם אינו מטפי ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמיה עכ"ל,

אמנם אין כן דעת הרשב"א מובא בריב"ש סי' ר"ז וז"ל ואף לר"ע עצמו לאו לטפויי דוקא קאמר אלא לומר לא לחנם אמרה אלא לצורך ולפעמים לגרועי כההיא דערכין די"ט א"ר יהודא האומר קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי עלי נותן שרביט הנכפף ומוקי לה התם כר"ע דדייק לישנא יתירה ואמר לגרועי כו', ועמש"כ בחידושי לערכין שם.

דף ע:

סוף סוף כי א"ל נאנסו לאו שבועה בעי ה"נ מאי נאמן נאמן בשבועה, ע' תומים סי' ע"ב ס"ט מ"ב ובקצוה"ח סי' ס"ט סק"ג.

שם שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי נשבע וגובה מחצה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' י"ז.

שם א"ל אנן דדייני גולה איפכא מתנינן לה, ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ג ובתומים ס' ס"ט סק"ד.

רשב"ם ד"ה נראה בעיני דה"ג ודכו"ע אית להו דנהרדעי וכן פר"ח ולא גרס סברוה כו' ע"כ, ע"ל ד"ב ע"א תוד"ה סברוה ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ד' ובהשגות הרמב"ן שם סי' רכ"ו.

רשב"ם ד"ה מאי לאו. הלכך נשבע וגובה מחצה מלוה אבל פלגא פקדון לית ליה ע"כ, פי' אף בשבועה אינו גובה כיון שאביהם של יתומים היה נאמן לאמר החזרתי לך בשבועת התורה אינו גובה המפקיד אפילו בשבועה, כדמפרש בספר ההשלמה לב"ב לעיל ל"ב ע"ב בסוגיא דרבא בר שרשום, וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' תנ"ה וסי' תקס"ד ובת' מהרי"ק סי' ק"כ.

תוד"ה מאן דאמר. וא"ת אכתי אמאי גובה כולו דנטעון ליתמי נאנסו וי"ל דמילתא דלא שכיח הוא כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א'.

דף עא.

במשנה המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה החזיק בכולה כו', ע' בת' באר יצחק ס"ס ד'.

שם אלא זה הי"ל לפרש וזה לא הי"ל לפרש, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' נ"ג.

שם מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב, ויל"ד לפ"מ דרב אשי פשיט ממשנתינו דיפה כח מתנה ממכר תקשה מעתה על שמואל לעיל נ"ג ע"א דס"ל דכח מכר עדיף ממתנה, וע"ש תוד"ה אמר שמואל וצע"ק.

רשב"ם ד"ה במוכר. דאפילו למ"ד מוכר בעין יפה מוכר ה"מ דמה שמפרש במכירתן מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום כו' אבל למכור יותר ממה שפירש לגבי הכי לא הוי עין יפה כו' ע"כ, הנה בזה הניח לנו הרשב"ם ז"ל גבול להעין יפה במכירה, ונראה להביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן לעיל ס"ה ע"ב דלהכי ס"ל לר"א כל המחובר לקרקע ה"ה כקרקע לענין מכירת בית משום דס"ל מוכר בעין יפה מוכר. ואפ"ה חזינן דאיהו גופיה ס"ל במשנה דלעיל ס"ז ע"א המוכר את החצר לא מכר אלא אוירא של חצר. ובע"כ דהתם מפרש מכירת בית ולהכי שייך לזה כל המחובר לבית לפ"מ דס"ל מוכר בעין יפה מוכר. אבל גבי מכירת חצר לא שייך לאמר שיהיו כלולים בזה הבתים והבורות בשביל העין יפה. דבתים ובורות נקראים יותר ממה שפירש ולגבי הכי לא הוי עין יפה, והיינו מאי דמסיק הרשב"ם אבל בתים ובורות לא מכר כלל.

רשב"ם ד"ה אבל בנותן מתנה. ומיהו אם יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע כו' לא קנה לה מקבל מתנה ע"כ, וזה נכלל במש"כ הרמב"ם פכ"ו ה"ה מה' מכירה וז"ל כללו של דבר הנותן קרקע במתנה קנה המקבל כל המחובר לה עד שיפרש, והא דמסיק עד שיפרש כייל בזה דברי יהודא בן נקוסא זה היה לו לפרש וזה לא הי"ל לפרש, וע' במהר"י מג"ש ובחידושי הרמב"ן ובאור שמח פכ"ד ח"ד מה' מכירה.

רשב"ם ד"ה ה"ז לא קנה קרקע ביניהן וחוצה להן וגם אם מתו אין לו קרקע ליטע אחרים במקומן כו' כצ"ל, וכתבתי כן מפני שבאור זרוע משובש העתקת לשון הרשב"ם ע"ש.

דף עא:

ר"ש דאמר כר"ע ורב הונא דאמר כרבנן ע' ערכין י"ד ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

רשב"ם ד"ה ומשני. והשתא הדר ביה הגמרא ממאי דאמר לעיל ואפילו לר"ע ע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' רט"ז ס"ק כ"ח.

דף עב.

מני אי ר"ע האמר מוכר בעין יפה מוכר וכש"כ מקדיש, ע"ל ל"ז ע"ב תוד"ה מכר אילנות.

דף עב:

דתניא מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו כו' דברי ר"י ור"ש ר"מ אומר מנין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה כו', כ"ה הגרסא בכל המקומות בש"ס, ויל"ד קצת דבמקור הברייתא בספרא בחוקותי פרק י"א מקדים דעת ר"מ לדעת ר"י ור"ש, וע"ע מש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בהעמק דבר לפ' בחוקותי כ"ז כ"ב.

רשב"ם ד"ה ה"ג לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזתו מאי משדה דהכי משמע קרא ואם את שדה מקנתו שאינה מקצת שדה אחוזה אבל אם היא שדה אחוזה מקצת כו' ע"כ, וכן פי' ג"כ הר"ש משאנ"ץ לתו"כ בחוקותי פרק י"א מ"ד, ובקרבן אהרן שם העמיק הרחיב גם בדברי הרשב"ם שלפנינו ע"ש.

דף עג.

אמר רבה אישתעו לי נחותי ימא האי גלא דמטבע לספינה כו', ע' מש"כ הגאון בעל נה"מ על אגדות דרבב"ח בספרו נחלת יעקב בקונטרס חידושי אגדות.

דף עג:

תא אחוי לך מתי מדבר אזלי חזיתינהו ודמו כמאן דמיבסמי כו'. ע' מש"כ על אגדה זו הגאון מלבי"ם ז"ל במאמר תורה אור ר"פ חקת.
תוד"ה ודמו כמאן דמיבסמי. מכאן משמע כמ"ד בחלק מתי מדבר יש להן חלק לעוה"ב, ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף עד.

אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי כו' והוא סבר דילמא שבועתא דמבול הוא, ע' אגדת בראשית ריש פרק א',
שם האי גלגלא דרקיע הוא דהדר נטר עד למחר הכא ומשכחת לה, הנה ההוא טייעא השיב לו לפי שיטת חכמי אומות העולם האומרים גלגל חוזר ומזלות קבועין כמבואר בפסחים צ"ד ע"ר. כמש"כ באוצר הגאונים לפסחים שם.
שם רב ספרא משתעי זימנא חדא הוה קא אזלינן בספינתא וחזינן ההוא כוורא. דאפקיה לרישיה מימא כו', ע' בס' אגלי טל להגר"י פרייל ז"ל סוף פרק ב'.
תוד"ה פסקי. אבל יש להביא ראיה מפ' התכלת דמ"א כו' ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו פי' לתכריכים וההוא שעתא ודאי רמינן להו ע"כ, אולם בילקוט פ' תצא רמז תתקל"ג גריס במנחות שם בההיא שעתא ודאי לא, פי' בודאי לא רמינן ליה משום לועג לרש חרף עושהו ע"ש, א"כ הרי מוכח מהתם להיפוך לפי גרסא זו דאין מטילין ציצית בתכריכין, ועפ"ז סרו כל קושיות התוס' הכא ובכ"מ.
בא"ד ולכך צריך שיהא לו ציצית דעתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהם ואם יסירו לו הציצית במותו נמצא שלעתיד יעמוד בלא ציצית כו', ע' משך חכמה ס"פ ויחי.

תוד"ה ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי. ותימא דאמאי אין הקב"ה מיפר בעצמו, ע' מה שתירץ בשער התירוצים.

דף עד:

כי אתא ר"ד אר"י מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו ז' ימים וד' נהרות שמקיפין את ארץ ישראל כו', מכאן תשובה למש"כ הגאון מלבי"ם ז"ל בביאורו לתהלים כ"ד וז"ל לה' הארץ ומלואה הוא כלל כדור הארץ כו' ע"ש, דהא בסוגיין מבואר בהדיא דהאי מזמור לדוד מוסב על ארץ ישראל דוקא, דאילו המקיפים את כל העולם הם אוקיינוס וימים אחרים דלא חשיבין כאן וכן הנהרות הם המבוארים בקרא פישון גיחון חידקל פרת, ואילו הכא דחשיב ימים אלו ונהרות אלו בע"כ דדוקא על מקיפי ארץ ישראל קאי, והאי קרא גלי על הפסוק המוקדם דלה' הארץ ומלואה. וכן פירש"י בתהלים שם וע' מג"א סי' רכ"ח סק"ג ובמש"כ בחידושי לבכורות נ"ה ע"א.

תוד"ה ארבע. וי"ל נהרות נובעין הן ולפי שמי ביצים מתערבין בהן פסולים למי חטאת כו', ע' סנהדרין ד"ה ע"ב תוד"ה פסולין ובתוי"ט פרה פ"ח מ"י ובת' עין יצחק חי"ד סי' כ'.

דף עה.

עשן בחופה למה א"ר חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעוה"ז מתמלאות עיניו עשן לעוה"ב, מהכא משמע דהאי עשן לעוה"ב הוא לעונש, אולם בירושלמי שקלים פ"ה סוף ה"א מוכח מהא דתינוק מבית אבטינס ששחק על מה שראה מעלה עשן כנגדו, שמן המעלה עשן יהיה מתוקן כבוד לצדיקים לעתיד ם לבא וע"ש בקרבן עדה.

רשב"ם ד"ה ענן יומם אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז' ולי נראה כו' ע"כ, אין כן החשבון ברש"י ישעיה ד' ה'.

דף עה:

ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים כו', ע' משך חכמה פ' שמות בפסוק אלהי אברהם יצחק ויעקב.

שם איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר לא קנה עד שימשוך את כולה כו' ע' אור שמח פ"ד ה"ד מה' מכירה ובת' דבר אברהם סי' כ"א:

דף עו.

דתניא אותיות נקנית במסירה דברי רבי כו', ע' מה שהאריך בזה בס' סוכת שלום לב"ק ד"ח ע"א.

תוד"ה ספינה. וקשה לר"ת וכי משיכה ומסירה מצוות הן שאין לעשותן אלא מן המובחר ואור"י דאין זו קשיא דכה"ג אמר לקמן כו'. ע' מה שהאריך בדברי התוס' בחידושי פנים מאירות לקידושין כ"ה ע"ב,

דף עו:

והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד.

שם והגבהה קונה בכל מקום, ע' בחידושי הרמ"ה בסוגיין ובת' דבר אברהם סי' כ"א ענף ד'

שם האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קני הוא וכל שיעבודא דביה כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ש"ט.

רשב"ם ד"ה ואמר לי. ואי משום אונאה יתר משתות ליהוי ביטול מקח כו' ע"כ, ולפ"ז צ"ל ע"כ דהא דתנן בב"מ נ"ו ע"א דאין אונאה לשטרות הוא דוקא אם כתב ליה בשטר מכירה קני הוא וכל שיעבודיה דביה.

תוד"ה ואי ברה"ר. תימה לרשב"א ואי בסימטא נמי ממאן אגרה וי"ל דאפשר לאוקמה ברשות של שניהם ע"כ, הנה התוס' והרשב"ם לקמן פ"ד סוף ע"ב חולקים ע"ד התוס' דהכא בתרתי, היינו כמו בקושיתם כן בתירוצם, דשם כתבו דבסימטא מצי אגר, וכן דיש לסימטא בזה דין חצר השותפין.

תוד"ה קני לך. והאי דאיצטריך בפ' הזהב למעט שטרות מאונאה כו', ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.

בא"ד והא דלא תקנו רבנן שיכול להקדישן כמו שתקנו שיכול להקנותן כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס קמ"ה ובקצוה"ח סי' ס"ו סק"ב.

בא"ד ומיהו אור"ת כו' ולעולם מכירת שטר איכא למימר דהוי מדאורייתא כו', ע' מה שהאריכו בזה הש"ך והתומים ר"ס ס"ו וע' בקצוה"ח שם ס"ק כ"ו ובנתיבות שם ס"ק כ"ג.

דף עז.

שני שטרות הם זכו בשדה לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בין בשטר בין בשדה, ע' אבני מלואים סי' ל"ח ס"ק י"ט.
תוד"ה אמר אמימר. כתב רב יהודאי גאון דאין אותיות נקנות בחליפין כו' ע"כ, וכן ראיתי בספר המקח לרב האי גאון שער וע' ש"ך חו"מ סי' ס"ו סק"י.
תוד"ה חוזר בשטר. וא"ת כיון שאין מזיק לו כלום בין במתנה בין במכר נכתוב לו ממ"נ כו', ע' בת' מהרי"ק סי' קט"ז.
בא"ד ור"ת מפרש דבשטר מתנה דוקא מיירי דלא ניחא ליה דליפוש שטרי עילויה דהעולם לא ידעו שהוא שטר מתנה אלא יסברו שהוא שט"ח כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' כ"ח.

דף עז:

אגב שאני דהא מטבע דלא ניקני בחליפין ואגב ארעא ניקני כו', וה"נ אמרינן לעיל מ"ד ע"ב וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי, וע' בת' הרא"ש כלל ע"ה סי' ג' ובת' באר יצחק חא"ח סי' ד' וע"ע בתומים סי' ס"ו ס"ק י"ג.
במשנה ר' יהודא אומר הדמים מודיעים כו' וחכ"א אין הדמים ראיה, ויל"ד לכאורה לפ"ז במה שהרגיש הרשב"ם לעיל ס"א ע"ב בד"ה בבקעה גדולה ובדס"ז ע"א בד"ה אלא אוירא, וכן התוס' לעיל ד"ז סוף ע"א דנימא הדמים מודיעים ע"ש, הלא לקושיתם היה מקום אם הסוגיות דהתם היו אליבא דר' יהודא אבל להקשות ע"פ דעת ר' יהודא במקום דחכמים פליגי עליה ולית הלכתא כר"י, די"ל עפמש"כ התוס' לקמן ר"פ המוכר פירות דדוקא הכא דרובא קרו לצמד צמד דרובא וחזקה מסייעות למוכר ולהכי אין הדמים ראיה להכחיש רוב וחזקה אבל בעלמא אמרינן דהדמים ראיה ולהכי פריך התם ובר"פ הפרה וליחזי דמי היכי נינהו ע"ש, ולפ"ז שפיר יש מקום לקושית הרשב"ם והתוס' שהקשו דהדמים יוכיחו.
תוד"ה נקנה. דהכא לא חזינן דמיקנו אלא לענין שטר מכר הכתוב בשם מוכר ללוקח ובההיא ודאי מהני מסירה בלא כתיבה לכו"ע כו'. ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רכ"ב.
תוד"ה רב פפא. לפי ספרים דגרסי בהגוזל דהוה מסיק קשה כו' ע"כ. וכ"ה ג"כ גרסת השאילתות בפ' שופטים סי' ק"נ וע' מה שהאריך בזה שם בהעמק שאלה אות ו'.

דף עח.

אלא מאי אין דמים ראיה נמי דקתני דהוי ביטול מקח, וקשה הלא לפ"מ דמסקינן הכא דרובא קרו לצימדא צימדא ולבקר בקר, א"כ רובא וחזקה מסייעת למוכר ולהכי אין הדמים ראיה, וסברא זו נקטו התוס' לקמן ר"פ המוכר פירות כדהבאתי לעיל בסמוך ע"ש, ואמאי הוצרכו לאוקים דהוי ביטול מקח וצ"ע כעת.

תוד"ה אבל. וי"ל דהתם ליכא למימר דפקדון הוא שאינו יודע שיחזור וימנה אותם ועוד אפילו יודע מסתמא כיון שלא הודיעו שהן יתירות אין דעתו לתבעו, ע' בס' אהל שם סי'

דף עח:

בשלמא פרה איכא למימר לחלבה בעי לה אלא חמור מאי קא"ל כו', וכ' רשב"ם שאין צורך לחלבה, והרמב"ם בפיה"מ דהכא כ' דידוע שחלב האתון לא יצלח לכל ע"ש, וקשה ממשנה דמעילה י"ב ע"ב דתנן חמורה מועלין בה ובחלבה, וע' תשב"ץ ח"ד סי' ל"ב ובס' אבן הראשה ס"ס ח'.

שם מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים אלו המושלים ביצרם בואו חשבון בואו ונחשוב חשבונו של עולם כו', עמש"כ על אגדה זו הגאון מלבי"ם ז"ל בפ' חקת ובהרחב דבר הגאון נצי"ב ז"ל שם ובת' משיב דבר ח"ב סי' ט'.

דף עט.

תוד"ה מועלין. וארי"ת דשייכא מעילה בבור כגון שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ל"א וע"ע בח"ס חא"ח סי' מ"ד.

תוד"ה ואין מועלין. דחצר משום יד איתרבאי ולא מצינו יד להקדש, וכ"כ התוס' במעילה י"ג ע"א ד"ה אבל ועמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' דבר אברהם סי' כ"א בהגה"ה ובס' מנחת חנוך קונטרס שמן המנחה.

תוד"ה דברי ר' יהודא ל"ג שאינו בסדר המשנה כו' יודע היה רבי דר' יהודא הוא, עמש"כ בחידושי למעילה שם.

דף עט:

בריקנין פליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן דת"ק סבר לה כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דשלב"ל ראב"ש סבר כר"מ דא"מ דשלב"ל. הנה מזה מוכח דבדבר זה שוה הקדש לקנין וע' בת'

מהרי"ק סי' פ"ט, אולם צ"ל דר"נ בר יצחק לית ליה להא אוקימתא, מדלא חשיב ביבמות צ"ג ע"א לר"א ב"ר שמעון בין כל אלו דסברי אדם מקנה דשלב"ל.
תוד"ה אימור דשמעת. וריב"ן מפרש דכל הנהו עבידי דאתו כגון חציו עבד וחציו בן חורין ושפחה נמי חציה שפחה וחציה ב"ח כו', ע' נוב"י מ"ת האה"ע סי' נ"ד.

דף פ.

רשב"ם ד"ה לא אוכל לטמא בכביצה ולא משקה לטמא ברביעית ומיהו לעצמו מקבל אוכל טומאה בכל שהוא כו' ע"כ, וכה"ד הרמב"ם רפ"ד מטו"א והוא כדעת רש"י בפסחים ל"ג ע"ב והתוס' שם חולקים עליו. וע"ע בתוס' שבת צ"א ע"א חולין כ"ד ע"ב ושם קי"ח ע"א וביומא ע"ט ע"א ד"ה נטלו ובסוכה כ"ו ריש ע"ב ובנדה י"ז ריש ע"ב ובב"ק ע"ז ע"א ד"ה פרה השני וברי"ש אהלות פי"ג מ"ה ובמש"כ בחידושי שם ולמס' פרה פ"ח מ"ז.
תוד"ה אינו יוצא. תימה לר"י דבמס' מכשירין השיב דבש בהדי ז' משקים ואור"י דהייינו אחר שהופרש מן השעוה כו'. הנה משמע דמכאן היה מועתק על הגליון בבכורות ד"ז ע"ב המובא בשטמ"ק שם אות ח', וע"ע בנשמת אדם ה' נט"י כלל ל"ו.

דף פ:

מאי דכתיב צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא אם נאמר תמר למה נאמר ארז ואם נאמר ארז למה נאמר תמר כו', ע' בס' עולת שמואל ח"ב בפסוק קורות הגדול ובס' יוסף ביאור על שה"ש בדרוש לשבת בתינו ארזים.
תוד"ה לא מקשי קשיא לה ולא עלויי מעלי לה לאו דוקא דא"כ גבי שביעית כו', ע' בס' בית ישראל לפאת השלחן ה' שביעית ספ"א דף ט"ו ע"א.

דף פא.

תוד"ה למעוטי. ולר"י נראה דשפיר מצי אמר גר לאבותינו ולא קיי"ל כההיא משנה כו' ע"כ, ושיטת הרמב"ם בפ"ד ה"ד מה' בכורים כדעת הר"י נגד דעת התוס', וע' מה שתמה שם במל"מ וע"ע בת' פנים מאירות ח"א סי' ס"ו.

דף פא:

דילמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה ורבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו כו', ע' שאג"א סי' כ"ג ובחמדת שלמה סי' א' ב' ובס' המאיר לעולם ח"א סי' י"ד וע"ע בקצוה"ח סי' רט"ז סק"א.

שם ודילמא בכורים נינהו ובעי קרייה קרייה לא מעכבת ולא והאמר ר"ז כל הראוי לבילה כו', ע' בקונטרס מנחת חנוך סי' א' אות י"ז וע"ע בשאג"א סי' ל"א וסי' ל"ז.

תוד"ה ודילמא לאו בני הקרבה נינהו וקא מעייל חולין לעזרה. בכל מקום שיש כעין הקרבה כי הכא כו', ע' דורש לציון דרוש ד' בהגה"ה.

דף פב.

מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא כו', ע' בס' שער שמעון לברכות ד"מ ע"א.

תוד"ה בצרן. תימא הא נראו לקריאה ונדחו והוה לן למימר ירקבו כו' ע"כ, והנה מהאי טעמא מפרש הר"ש בבכורים פ"א מ"ו. הא דתנן יבש המעיין נקצץ האילן, דמיירי שיבש או נקצץ קודם שהפריש. דאי בשיבש או נקצץ אח"כ, הרי נראו לקריאה ונדחו וירקבו ע"ש. אמנם לפ"ז בלתי מובן לע"ד פירש"י בברכות ד"מ ע"א ופסק הרמב"ם בפ"ד הי"ב מה' בכורים. דמפרשי דהפרשת הבכורים היו קודם שיבש המעיין או נקצץ האילן. ואין לאמר נמי דלהרמב"ם לא ס"ל להאי דינא. דהא פסק שם בספ"ב המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים לא ישלחם ביד שליח כו' ע"ש, ובע"כ הטעם משום דכיון דבשעת הפרשה היו ראויין לקריאה קריאה מעכבת כנ"ל, ולפ"ד התוס' דהכא לפנינו אולי אפשר ליישב, וע"ע תוס' ב"מ נ"ג ע"ב ד"ה לא פלוג בסה"ד וצ"ע.

תוד"ה מתקיף. דכיון דלוקח מסתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע שהיא שלו לקוץ כו', ע' מה שתירץ בזה בס' באר מים חיים.

דף פב:

הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו, ע' אור שמח פכ"ד ה"ט מה': מכירה.

תוד"ה וזורע. דא"צ להרחיק אלא שלשה טפחים כו' ע"כ, הנה שיעור זה הוא רק לר"ע בכלאים פ"ו מ"א אבל סתם משנה ס"ל התם ששה טפחים, וכן פי' הר"ש שם פ"ד מ"ט שמניח ו"ט, וע"ש בליקוטי המשנה שהניח בצ"ע.

דף פג.

תוד"ה זיל הב ליה. דהא בדורא דרועתא בבבל הוה ובבבל שיעור בקר וכליו לא הוי אלא שתי אמות כו', הנה יפה כתב בזה בס' באר מים חיים בחידושיו לעיל דכ"ו ע"א. דמשום קושית התוס' דהכא מסיק הרמב"ם בפ"י ה"ח משכנים דבין גפנים לשאר אילנות או בין אילנות לאילנות ארבע אמות בכל מקום, וע"ש במפרשי הרמב"ם.

דף פג:

במשנה ארבע מדות במוכרין מכר לי חטין יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול לחזור בו כו', ואפילו מוכר רוצה ליתן לו כפלים מן הרעות לא כל הימנו כדכ' הר"ן רפ"ב דקידושין גבי הא דכל דבר שבמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר וע' בת' רשד"ם חח"מ ס' שפ"ה ובשער משפט סי' רל"ג.

שם שחמתית ונמצאת לבנה לבנה ונמצאת שחמתית כו' ע"כ. וכמ"כ זהב ונמצא כסף דאיכא דניחא ליה בהא ולא ניחא ליה בהא כדכ' בת' מהר"ם ב"ב סי' ל"ב.

דף פד.

מאי קמ"ל מתניתין, היא, אי ממתניתין הוה אמינא דילמא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו כו', ע' בריף רז"ה מלחמות וראב"ד מה שהאריכו בזה.

דף פד:

אבל לענין מקח וממכר דכו"ע איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא, פ' ולהכי הוי מקח טעות וחוזר לעולם, וע' מרדכי פ' המפקיד רמז רצ"א ובת' מהר"ם ב"ב סי' ל"ב.

שם חצר השותפין קונין זה מזה מאי לאו ע"ג קרקע לא לתוך קופתו כו', ע' קצוה"ח ר"ס קע"ו וע"ע בת' הרא"ש כלל א' סי' א'.

רשב"ם ד"ה אי הכי. אלה ודאי בסימטא או בחצר השותפין מיירי דמצי אגר מבני ההוא מבוי הפתוח להההיא סימטא ע"כ, וכ"כ התוס' הכא בד"ה ואי ברה"ר ע"ש, ואין כן דעת התוס' לעיל ע"ו ע"ב בד"ה ואי ברה"ר.

דף פה.

רשב"ם ד"ה המופקדין אצלו, ומסתמא הקנה לו נפקד למפקיד את רשותו כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ה ובקצוה"ח סי' קפ"ט ובמש"כ בנתיבות בפתיחתו. לסי' רי"ש.

דף פה:

תוד"ה כליו של לוקח. דאע"ג דא"ר יוחנן דכ"מ שיש לו רשות להניחו קנה דילמא לא אתא למעט אלא רה"ר כו', ע' נה"מ סי' רי"ש סק"ה.
תוד"ה כגון שהיה בעלה. וא"ת נהי דנותן לה רשות ומשאילה מ"מ הא בעי חזקה כו', ע' מה שהקשה במהרש"א וע"ע בחידושים שבסוף ס' הפלאה מש"כ בישוב קושיתו.

דף פו.

מכדי פירקן קתני מה לי פסק ומה לי לא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה. ולענין אם יש בזה משום עני המהפך בחררה ע' אור זרוע למס' ב"מ סי' ס"ט.

דף פו:

והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני במשיכה הב"ע בשליפי רברבי, בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג מסיק עלה מהכא איתחזי לן דלפי שאיני יכול להגביהו מקני במשיכה הא אילו היה יכול להגביהו לא מקנו אלא בהגבהה אבל כל שהוא בעלי חיים משיכתן היא הגבהה שלהן ונקנין במשיכה, וע"ע בש"ך סי' קצ"ח סק"ג ובאור שמח פ"א מה' מכירה.
רשב"ם ד"ה כור בל', לא קנה עד שיהא הכור מדוד כולה כו', ע' מחנה אפרים ריש ה' מכירה.

דף פז.

ואלא מדה דמוכר משנתמלאת מדה ללוקח מדה דמוכר היא א"ר אלעא במדת סרסור כו', ע' ביאור הגר"א חו"מ סי' רי"ש סק"כ ובמש"כ בזה ידידי הגאון הגדול מהרא"ז שליט"א בספרו אבן האזל פ"ד ה"ז מה' מכירה.
תוד"ה לך ויפה. כלומר החזק בקרקע ע"י יפוי דהוי כעין נעל וגדר כל שהוא כו', ע' נה"מ סי' קצ"ב סק"ו ובס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד.

דף פז:

אלא שבר צלוחית אבידה מדעת היא כו' ע' ב"מ כ"ה ע"ב תוד"ה ואם נטל ובקצוה"ח סי' רס"א.

דף פח.

הכישה נתחייב בה אימור דאמר רבה בבעלי חיים כו', ע' תוס' ב"מ כ"ה סוף ע"ב ובחידושי הר"ן שם ובת' הגרע"א סי' קצ"ג.

שם הכא במאי עסקינן כגון שנטלה למוד לאחרים ובשואל שלא מדעת קמיפלגי מ"ס שואל הוי ומ"ס גזלן הוי, והנה עכ"פ חזינן מהכא דאבידה מדעת דאיירינן בה לא הוי הפקר, וע' מה שהאריך בזה במחנה אפרים ה' זכיה מהפקר סי' ו'.

שם ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא אתו כו"ע שקול קרא קרא אמר להו הרי הן מוקדשין לשמים כו'*. ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' ת"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' נ"ג ובנובי"ת חאה"ע סי' ע"ז.

רשב"ם ד"ה וה"מ דקיצי דמיה שדמיו קצוצים כו' ע"כ, וכן פירש הרמב"ם ז"ל, ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' ר"ס הביא דהרשב"א מפרש דמיה קצובין כגון שאמר המוכר עכשיו בפירוש זה בכך וזה בכך כו' ע"ש.

דף פח:

קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות כו', ע' בביאור הרחב דבר לפ' קדושים כ' ב' ובהעמק דבר לפ' תצא כ"ה י"ז.

שם ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה כו' והנה זה מתאים עם הא דאמרינן בברכות י"ס ע"א דאם ודאי עשה תשובה מועיל על עבירות שבגופו, ובירושלמי סנהדרין רפ"י אמרו בהדיא אין כל דבר העומד בפני כל בעלי תשובה ע"ש. ורק ר"ש בן מנסיא במשנה חגיגה ד"ט ע"א סבר, דבא על הערוה והוליד ממנה ממזר נקרא מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות, ובברייתא שם קאמר דאפילו לא הוליד אלא שאסרה על בעלה כו' ע"ש, וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' קדושים סי' ק"ב אות ב'.

שם וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה כו', ע' בהקדמת שב שמעתתא.

שם בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בו"ד הקב"ה בירך את ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמונה כו' ואילו משה רבנו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים כו', ע' מגילה ל"א ע"ב וברש"י ד"ה משה מפי הגבורה אמרן, ואע"ג דקללות משה רבינו ג"כ ברוח

הקודש נאמרו כדכתבו התוס' שם, אפ"ה קרא אותן מדת בו"ד, מפני שהצנור היה ע"י בשר ודם ולא מפי הגבורה ע"ש.
שם מואם בחוקותי עד נפשם, ע' מהרש"א ובתבואת שור קונטרס בכור שור.

דף פט.

רשב"ם ד"ה לא יאמר לו שקיל לי אחת אחת כל רביע בפ"ע שאי אפשר לו שלא ישקול בריוח ומפסיד שא"א לצמצם ואית דמפרש בשביל ההכרעות ולא היא כו', ע' ברשב"ם בסוגיין ד"ה ונותן הכרע ובמהרש"א ובסמ"ע סי' רל"א ס"ק כ"ה ובס' אלביש ישע לכריתות ד"ה ע"א.

דף פט:

ולא ימחוק בבת אחת שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה ללוקח, בה"ג וברי"ף וברמב"ם פ"ח ה"ו מה' גניבה הלשון ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח.

דף צ.

רשב"ם ד"ה כל דבר שבמדה אפילו פחות מכדי אונאה כו' הכא חוזר משום דטעות גמור היא כו' ע"כ, וכן פירש"י נמי בקידושין מ"ב ע"ב טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד ע"ש. משמע נמי דלא חל הקנין מעיקרא, וכ"כ התוס' נ"כ בב"מ נ"ו ע"ב בד"ה כל דבר דחוזר דקאמר רבא היינו שהמקח בטל לגמרי ע"ש. אבל אין כן דעת מהר"י מג"ש בסוגיין וכה"נ לשון הרמב"ם רפט"ו מה' מכירה וקנה המקח ומחזיר את הטעות, וע"ש במפרשים ובסמ"ע וביאור הגר"א ר"ס רל"ב ובס' זבחי צדק חח"מ סי' א'.
תוד"ה והשקל. ואור"ת דבימי חכמים הוסיפו שתות על הסלע כו' ולר"י נראה דיחזקאל הוסיף ד' גרה על הסלע כו', ע' העמק שאלה לשאילתות ר"פ במדבר.

דף צ:

ת"ר אוצרי פירות ומלוי רבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים כו' וכתיב נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל מעשיהם. הנה האי אם אשכח לנצח, מובן ביותר עפ"מ דאמרינן לעיל פ"ח ע"ב דקשה עונשן של מדות מעונשן של עריות דגזל רבים אי אפשר בתשובה, והיינו דמסיק בשאילתות ר"פ ויגש ומאן דעביד הכי לא הוה ליה מחילה לעולם.

שם א"ל ר' יוסי בר"ח לפוגא שמעיה פוק אצר לי פירי שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי שביעית, ע' תשב"ץ ח"ג סי' ר"ב ובת' אבקת רוכל סי' כ"ג.

דף צא.

עשר שנים נחבש אברהם אבינו שלש בכותי ושבע בקרדו כו', ע' מהרש"א מה שהביא בשם הפייטן בסילוק של ר"ה של יום ב' ע"ש, ומקורו של הפייטן הוא מפרקי דר"א פכ"ו וע"ש בביאור הרד"ל, וע"ע תנא דבי אליהו זוטא פרק כ"ה.
שם אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אוה"ע בשורה ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברינטא, ע' בס' בית דוד ח"ב דרוש ט'.
רשב"ם ד"ה כדרבה בר ר"ה. אשמעינן שאם נשא אשה בבחרותו ישא אשה בזקנותו כו', ע' מהרש"א ובתבואת שור קונטרס בכור שור.
תוד"ה חד אמר. וא"ת מאי איריא ביצים אפילו שאר דברים נמי כדאמרינן המשתכר אל ישתכר יותר משתות, עמש"כ בזה בקונטרס שער התירוצים.

דף צא:

אר"פ כל מילי עתיקא מעליא לבר מתמרי ושיכרא והרסנא. צ"ל דהרסנא הוא מין מיוחד בין דגים קטנים, או דכוורא הוא דג מיוחד ששמו כוורא כדהביאו התוס' במו"ק ספ"ק בשם היש מפרשים, דאי כדבעו התוס' שם למימר דכוורא קאי על כלל הדגים וממילא גם הרסנא בהאי כללא, א"כ תקשי דהתם קאמר כוורא סמוך למיסרחיה מעלי והכא קאמר דהרסנא עתיקי לא מעלי.

דף צב.

וליחזי אי גברא דזבין לנכסתא אי לרדיא לרדיא, ע' בת' הרא"ש כלל פ"ח סי' ג'.
שם בגברא דזבין להכי ולהכי, ע' אבני מלואים סי' מ"ה סק"ז.
תוד"ה וליחזי. היינו התם דוקא דרובא קרו לצמד צמד דרובא וחזקה מסייעת למוכר כו', ע' רשב"ם ד"ה וליחזי אי דמי רדיא ובתרומת הדשן סי' שכ"ג ובקצוה"ח סי' שי"ב סק"ד.

דף צב:

רב אמר ה"ז מקח טעות בתר רובא אזלינן ורובא לרדיא זבני ושמואל אמר לך כו', ע' תוס' כתובות ט"ז סוף ע"א ובמש"כ עה"ג שם וברמב"ן לשבת ד"ט ע"א ובאבני מלואים סי' מ"ה סק"ב.

שם כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ ס"ס כ"ט ובהפלאה ספ"ק דכתובות ובס' חזקה רבה חא"ח הלכה ב' ובש"ש שמעתא ד' פ"ט.
רשב"ם ד"ה באיסורא. כגון תשע חנויות כו', הנה הרשב"ם תפס הענין הראשון שהזכירו חז"ל בחולין י"א ע"א בהא דאזלינן בת"ר, וה"ה לכל הנך רובא אף דליתא קמן דקחשיב שם, ובמאי דמסיק דבממונא לא אזלינן בת"ר אלא אחר המוחזק, זה ביאר שמואל גופיה בב"ק ר"פ הפרה אבל בממונא לא אזלינן בת"ר אלא הממע"ה, וע"ש כ"ז ריש ע"ב רש"י ד"ה אין הולכין ובתוד"ה קמ"ל ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה אי. ומרגלא בפומיה דר"ת דג' דינים יש בב"ח אי אית ליה זוזי כו', ע' תוס' ב"ק ד"ט ע"א ד"ה ר"ה ושם מ"ו ע"ב ד"ה ה"ג ובכתובות פ"ז ע"א ד"ה לב"ח וברי"ן בחידושיו לב"מ קי"ח ע"א.

דף צג.

רישא מ"ט לאו משום דרובא הכי איתנהו. ע' נתיבות סי' רל"ב ס"ק י"ב ובשער משפט שם סק"ד.
שם לא כולהו הכי איתנהו. מהכא משמע דאי לאו כולהו הכי איתנהו הוי מקח טעות ואע"ג דלא אתני לוקח כדכ' בישש"ש לחולין פ"ג סי' ס"א וע"ע בס' עולת שמואל ח"א בחידושיו לכתובות
שם לימא הלך אחר רוב פרות ורוב פרות מתעברות ויולדות כו', ע' בת' עדות ביהוסף חי"ד סי' ד' ענף י"א.
שם ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' רפ"ז ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' מ"ה ובת' מהרי"ק סי' קכ"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א'.
שם ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לר' אחא ע"כ ל"ק ר"א התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק אבל בתר רובא לא אזלינן, ע' מראה הפנים לירושלמי ב"ק ר"פ הפרה.
תוד"ה ר' אחא. הא דנקט גמל ולא נקט שור דאיירי ביה ת"ק רבותא אשמעינן דאפילו גמל שצנוע בתשמישו תלינן ביה כיון שבועט בשעה שאוחר. ע' ש"ק לירושלמי כתובות רפ"ב.

דף צג:

מר אזיל בתר רובא דאינשי ומר אזיל בתר רובא דזריעא ע' אבני מלואים סי' מ"ה סק"ז ובס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ה.
שם ת"ר מהו נותן לו דמי זרע ולא הוצאה וי"א אף הוצאה מאן י"א א"ר חסדא רשב"ג היא כו', ע' מה שהאריך בזה הרמב"ן בדיני דגרמי וע"ע ברמב"ם ראב"ד ומפרשים ספ"ו מה' זכיה ובביאור הגר"א לאה"ע סי' נ' סק"ט ובת' הגרע"א סי' קל"ד.
שם כל תנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי, ע' גבורת ארי ליומא ד"פ ע"א במלואים.
שם בורר צרור מגרנו של חבירו נותן לו דמי חטין. ע' מראה הפנים לירושלמי כלאים פ"ב ה"א.

דף צד.

אמר רב הונא אם בא לנפות מנפה את כולן כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תל"ח.
שם כל סאה שיש בו רובע ממין אחד ימעט כו', מהכא משמע דפחות מכאן א"צ למעט וע' בת' הרשב"א סי' רנ"ט.
תוד"ה נותן לו דמי חטים. פי' ריב"ם דהיינו כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי כו' ע"כ, וקשה א"כ אמאי מתמה רב ספרא בביצה ל"ח ע"ב וקאמר ולא שמיע להו לרבנן הא דאמר רבה הבורר צרורות מגרנו של חבירו חייב לשלם לו דמי חטים ע"ש, הלא אפ"ל דשפיר שמיע להו רק אינהו סברי כרבנן דפליגי עליה דר"ש, ובפסחים ד"ה ע"ב פריך הש"ס בהדיא הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כמ"ד אלא למ"ד לאו כממון דמי מאי איכא למימר וצ"ע, וע' מה שהאריך בסוגיא דהתם בנה"מ סי' רכ"ט.

דף צד:

רשב"ם ד"ה התם משעת כתיבה קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך כו' ע"כ, ואע"ג דהלוה לא עבר אלא תשימון אבל עבר אלפני עור כמש"כ הר"ן בתשובה סי' ע"ג, וע' רש"י ב"מ ס"פ איזהו נשך ד"ה מלוה עובר ובמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה וחכ"א. א"נ י"ל דהתם כגון שאומרים טעינו בשנות המלך ע"כ, וכ"כ התוס' בב"ק ד"ל ע"ב ובב"מ ע"ב ע"א ע"ש, ואע"ג דזהו אמתלא ואין מועיל אחר הגדת עדות כמבואר בסנהדרין מ"ד ע"ב גבי מעשה דבעי מכסא, וע' בתוס' לקמן קס"ח ע"א ד"ה כיון. מ"מ הכא נחשב לטעות שהעדים מצויים לטעות בו דנאמנים כמבואר בחו"מ סי' כ"ט וע"ש בביאור הגר"א ס"ק י"א.

בא"ד דאע"ג דקיי"ל כר"מ בגזרותיו דוקא בגזרותיו אבל לא בקנסותיו וכן פסקו בה"ג כו', עמש"כ עה"ג וע"ע מש"כ בחידושי לזבחים ק"ד ע"א בתוד"ה אבל.

דף צה.

ת"ש האונאה פחות משתות כו' בשאילתות פ' בהר סי' קי"ג הגרסא ת"ש דאמר רבא האונאה פחות משתות כו', וע"ש בהעמק שאלה אות א' ואות ה'.
שם פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל אינש ע' מחנה אפרים ה' מכירה דיני אונאה סי' ז'.
רשב"ם ד"ה מקבל עליו בעל השדה עשר בוריות למאה אם יש עשרה אילנות בורות כו' ע"כ, לא כן פי' מהר"י מג"ש, וע' במגיד משנה פ"ח הי"א מה' שכירות ובסמ"ע ר"ס ש"ל.

דף צה:

א"ל אביי לרב יוסף הא רב יהודא הא רב חסדא מר כמאן ס"ל כו', הנה עפמש"כ ביד רמה דהאי יין הנמכר בחנות דפליגי ביה רב יהודא ורב חסדא הוא ריחיה חלא וטעמיה חמרא, הוא ניהו דפליגי ביה אביי ורבא בע"ז כו' ע"ש וע"ל ע"א בתוד"ה נותן לו, לפ"ז אפ"ל דשאילתו מרב יוסף כמאן ס"ל היתה נמי כוונתו לדעת בזה הכרעת רב יוסף במחלקותו עם רבא איך הוא נוטה.

דף צו.

א"ר יוחנן ה"ק כו' ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא וריב"ל אמר כו' ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא, ע' בת' עדות ביהוסף חי"ד סי' ב' ענף ח' ובמה"פ לירושלמי סוטה פ"ח ה"ה.
תוד"ה כל ג' ימים. ומיהו נראה דהיכא דלא טעימיה בשעת לקיחה הממע"ה דספיקא הוא כו', ע' נה"מ ר"ס רל"ב.

דף צו:

ת"ר אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין מברכין עליהן שנ"ב כו', ע' מה שהאריך בסוגיא זו בס' עטרת ראש לברכות י"ב שהוא שם דף ל"ה ע"ב.
שם כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא כו'. ע' אוצר הגאונים לעירובין כ"ט ע"ב.
תוד"ה ושמואל בסה"ד. כיון דמזליה דגברא גרם ולא שייך אלא ביין כדכתיב יין בוגד, עמש"כ בחידושי לקמן צ"ח ע"א.

דף צז.

והא תני ר' חייא יין מגיתו לא יביא ואם הביא כשר. ע' תוס' מנחות פ"ז ע"א ד"ה מתוק ובלקוטי הלכות למנחות שם.

רשב"ם ד"ה אבל יותר. דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר כו', ע' בת' אגודת אזוב מדברי חא"ח סי' ט"ו.

תוד"ה הוא הדין. מקשה ר"י היכי פטרי רבנן ברמא תלתא ואתא תלתא לתא ופלגא כיון דאית בה בנ"ט כו', ע' תוס' חולין כ"ה ע"ב ד"ה המתמד ובעטרת שאול שם ובהעמק שאלה לשאילתות פ' יתרו סי' נ"ד אות ז'.

תוד"ה אילימא. ארבע כוסות שאמרו יוצאים ביין מבושל אלמא מקדשין איין מבושל כו' ע"כ. פי' וה"ה דמברכין עליו בפה"ג ואע"ג דאין ראוי לנסך ע"ג המזבח, וע' פסחים ק"ט ע"ב תוד"ה ארבעה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ת"ע.

דף צז:

אלא לטעוטי יין קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע, באוצר הגאונים לפסחים צ"ט ע"ב נשמט יין קוסס ומזוג.

שם אי למעוטי של שמרים ה"ד דרמא תלתא א ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא, ע' בת' פמ"א ח"ג סי' ט"ז.

שם ואב"א לעולם למעוטי מגולה ואע"ג דעבריה במסננת כר' נחמיה אפ"ה הקריבהו נא לפחתיך כו' וכ' בס' זרעא דיוסף סי' ו' דמהכא משמע דדוקא לגבוה הוא דאסור. וע' ב"ק קט"ו ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

רשב"ם ד"ה צימוקים פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין. הנה בנוגע לשיעור דיבשין ע' בת' הריב"ש סי' ט' ובתבואת שור קונטרס בכור שור.

דף צח.

חמרא מזלא דמריה גרים שנאמר ואף כי היין בוגד גבר יהיר. ופרשב"ם לעיל צ"ו ריש ע"ב וז"ל מזלו גורם חטא של בעל היין כו', והתוס' שם סד"ה ושמואל כתבו, דלא שייך כן אלא ביין ע"ש. והנה בזה מיושב דקדוק עצום בברכות ד"ה ע"ב. גבי רב הונא דתקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא דאתו רבנן ואמרו ליה ליעיין מר במיליה ופירש"י יפשפש במעשיו, דלכאורה היכא אשכחן דבשביל איזה הפסד שהגיע לאיזה צדיק שיבאו ויאמרו לו שיבדוק עבור זה במעשיו, ומשמע דהתוס' שם הרגישו בזה, ומשו"ה כתבו וז"ל הרבה

צדיקים יש שלוקין בגופם ובממונם אלא הם יודעים שלא היה נותן שבישא לאריסיה והיו רוצים לרמוז לו שלא יעשה עוד ע"ש, אמנם לפי המבואר בסוגיין בלא"ה ניחא, דבאמת בשום עונש לצדיק בגופו או בממונו לא שייך זה, רק דוקא הכא שהיה הפסד מרובה כזה ביין. בזה חשו לאמר לו שיפשפש במעשיו, עפ"מ שדרשו הכא מקרא כנ"ל.

דף צח:

כתיב והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו כו' כי קא חשיב משפת ברובים ולמעלה ע"כ, והיינו דאמרינן לעיל ד"ג סוף ע"א כי קאי בתלתין קאי, וע' בתוי"ט יומא רפ"ה ובס' עזרת כהנים על מס' מדות רפ"ק ד"ה אבל על רש"י.

דף צט.

דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה, בזה יפה כתב הגאון ר' יחיאל העליר ז"ל בספרו עוטה אור על שה"ש במבוא חשיר, שזה מרומז במלכים א' ה' דכתיב ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית אל קדש הקדשים אל תחת כנפי הכרובים, דלכאורה תיבות אל מקומו מיותר, ובע"כ דזהו מקומו שניתן לו מאת ה' ע"ש.

והא דלא חשיב להו במשנה דאבות פ"ה בין הנסים שנעשו בביהמ"ק משום דניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קחשיב כדאמרינן ביומא כ"א ע"א, וע' בס' עזרת כהנים למס' מדות דף ל"ז ובהעמק דבר לפ' עקב בפסוק בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי.

שם כיצד הן עומדין ר' יוחנן ור"א ח"א פניהם איש אל אחיו וח"א פניהם לבית כו', ע' בס' נפש החיים שער א' פרק ה'.

רשב"ם ד"ה כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום הם הופכים פניהם זה לזה כו' וכשאין עושין הופכין פניהם לבית ע"י נס, עמש"כ בזה הגאון נצי"ב ז"ל בביאור הרחב דבר לפ' תרומה כ"ה כ'.

דף צט:

אמאי שלו לא הגיעו לינקוט פזרא וליתיב, ע' תוס' ב"ק כ"ח ע"א ד"ה ולנקוט ובנתיבות סי' ד' סק"ג.

דף ק.

דתניא הלך בה לאורכה ולרוחבה קנה מקום הלוכו דברי ר"א כו' דכתיב קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. ע' פרשת דרכים דרוש א' ובדרשות מהרי"ח דרוש ה' וע"ע בהתוה"מ פ' פנחס ס' י"ז ובס' דרכי נועם דרוש ז'.
שם אידי ואידי חד שיעורא הוא, חגיגה י"ב ע"א תענית יוד ע"א שבת ע"ו ע"א ע"ח ע"ב פסחים נ"ג ע"א ק"ח ע"ב כתובות ד"ס ע"א סוטה ד"ד ע"א נדה י"ד ע"ב.
רשב"ם ד"ה כשאבדה להן דרך, וכש"כ מתניתין דהוא עצמו נתן להם כו', ע"ל י"ב ע"א תוד"ה מצר ובת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ד.

דף ק:

רשב"ם ד"ה משבעה מעמדות ומושבות בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין כו', וכן פי' הרשב"ם קודם לזה בד"ה מקום שזה עושין בשובם מן הקבר ע"ש. אבל רש"י במגילה כ"ג ע"ב כ' דמעמדות ומושבות עושין כשנושאין את המת לקוברו, וכן הרמב"ם בפיה"מ שם כ' דמעמד ומושב הוא כשהיו מתקבצים בני אדם ללות את המת כו', אמנם מסוגיין בגמרא משמע כהרשב"ם, דהא קאמר טעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני, כן אהא דאמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן ואסקינן בעיר הסמוכה לביה"ק דאמטיוה בין השמשות. מכל זה משמע דנעשה בשובם מן הקבר. ובפי' רגמ"ה בסוגיין משמע נמי דמפרש כהרשב"ם דהא כתב וז"ל מעמד מקום שעושין בו הספד לנחם אבל ע"כ, ובע"כ שהוא לאחר הקבורה דאל תנחמהו בשעת שמתו מוטל לפניו, וטעם ענין המעמד ומושב תלוי נמי בזמן המעמד, דהא הרשב"ם הביא בתר הכי מפני שהשדים מתלוים עם החוזרים ע"ש, וטעם זה לא יתכן רק אם עושין אחר הקבורה כשחוזרין, אמנם בשו"ע סי' שנ"ח דנקטו שהוא לפני הקבורה, הביא בש"ך שם בשם הלבוש שהוא כדי להבריח רוחות הטומאה הרוצים להחזיק בו שלא להכניס עמו לקבורה כי כשמעמידים אותו הולכים להם ע"ש.
תוד"ה ורומן, ומיהו מה שפי' דאם אין בו פותח טפח אין בוקע ועולה אלא כנגד הטומאה לא ידע ר"י מנא ליה כו'. ע' בס' חזון איש לאהלות סי' ו' אות כ"א.

דף קא.

במשנה ועושה חצר ע"פ המערה שש על שש כמלא המטה וקובריה ע' ירושלמי נזיר פ"ט ה"נ ובתפארת ישראל אהלות פט"ז מ"ג.

שם הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי להו כו', ויש להסתפק אי האי חשש דישא דהכא הוא משום איסור הנאה מקבר, וכמש"כ הש"ך בסי' שס"ד סק"ג דאסור לדרוך על הקברים דאסור בהנאה, או משום בזיון המתים, וע' בת' הגרע"א סי' מ"ה ובת' שיבת ציון סי' ס"ב ובת' באר יצחק חי"ד סי' ל"א.
תוד"ה ורחבן ששה, ואפילו למ"ד בסוכה שהאדם תופס אמה היינו כשהוא לבוש כו', ע' בת' הריב"ש סי' רצ"ה ובמש"כ בחידושי לסוכה ד"ז ע"ב.

דף קא:

המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו כו', ופרשב"ם דדין תפיסת הקבר ילפינן מדכתיב ונשאתני ממצרים ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים, והוא מנזיר ס"ה ע"א ע"ש ולכאורה הלא יעקב אבינו השביע ליוסף אל נא תקברני במצרים, וא"כ לא טעם כלל טעם קבר במצרים רק היה מונח חנוט כך בארונו עד שנשאוהו עם ארונו למערת המכפלה, ומה שייך ללמוד ממנו דין תפיסת הקבר מזמן היותו במצרים, ונראה עפ"מ שיל"ד בקרא מדוע כפל דבריו לאמר ונשאתני ממצרים וגו'. אחרי שכבר אמר אל נא תקברני במצרים, ובע"כ סוף מעשה הורה לנו דכתיב וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני, הלא דיוסף שלח שתדלנים אל פרעה ליתן לו רשות להעתיק עצמות אביו משם, ובסוטה ל"ו ע"ב מסיק עלה ואע"ג דלא ניחא ליה א"ל עלה וקבור את אביך כאשר השביעך ע"ש, ולפ"ז מובן ברור דגם בשעה שיעקב השביע את יוסף יתיבו תרווייהו בהאי פחדא אולי לא יניח לו פרעה לקיים השבועה, ולכן כפל יעקב דבריו ואמר קודם אל נא תקברני במצרים היינו אם תהיה באפשרותך לא תהיה לי כלל קבורה במצרים, אבל אם תהיה ההכרח כן על פי פרעה שאקבר במצרים, אז תחול השבועה לכשתהיה שעת הכושר, ואז ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם של אבותי, לפ"ז האי ונשאתני ממצרים קאי על התנאי דאם לא יניח לו פרעה ליקח עצמות אביו להובילם אל ארץ כנען, הרי אז יהיה בע"כ קבור על זמן מה במצרים, והא ונשאתני ממצרים הוה כשישאוהו מקברו, לפ"ז שפיר הוכיח דהאי ממצרים קאי על קרקע דתפוסת הקבר, אחז"ר מצאתי שכוונתי ת"ל בכעין זה למש"כ בש"ק לירושלמי נזיר פ"ט ה"ג.

דף קב.

רשב"ם ד"ה ובודק ממנו. בודק ממקום שכלים גוף המתים לצד המערה כו', בקרית ספר למהר"ם מטראני פ"ט מה' טומאת מת דייק מלשון זה של הרשב"ם, דדעתו הוא כדעת הרמב"ם שם ה"ג דהאי ובודק ממנו דקתני במשנתינו הוא מן האחרון ולא כהראב"ד שם דמפרש שהוא מן הראשון.

דף קב:

רב שישי בריה דרב אידי אמר לעולם ר"ש היא והב"ע בניפלי כו', הנה ברש"י נזיר ס"ה ריש ע"א משמע דנקט טפי אוקימתא דרב שישי ובר"ש אהלות פט"ז מ"ג נקט אוקימתא דסתמא דגמרא הכא דלעולם רבנן היא וכגון דבדק באלכסונא ע"ש.

דף קג.

ואמאי לקדשו באנפי נפשייהו כו' ע' כ"מ ולח"מ פ"ד הי"ד מח' ערכין ובלקוטי הלכות למסכת ערכין דף כ"ה.

רשב"ם ד"ה והתניא בתו"כ. הקדיש בית לתך בית סאה בית קב מנין ת"ל שדה מ"מ כו' ע' בהתוה"מ בחקותי סי' צ"ז ובמש"כ בחדושי לערכין י"ד ע"ב.

תוד"ה אין נמדדין עמה לפי חשבון הכתוב בפרשה וליכא למימר אין נמדדין עמה דלא קדשי כלל כו' ע"כ, וכ"כ הרשב"ם לעיל ק"ב סע"א וע' מה שהאריך בזה במקנה לקידושין ס"א ע"א.

דף קג:

רשב"ם ד"ה פיחת כל שהוא. ואע"ג דאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ומוכח התם דמקח טעות הוי ה"מ במטלטלין אבל בקרקע לא שייך בהו חזרה כו' ע"כ, אבל דעת התוס' לקמן ק"ד ריש ע"א ובב"מ נ"ו ע"ב דרבא מיירי גם בקרקעות, וע' קידושין מ"ב ע"ב תוד"ה הז"ג בקונטרס.

דף קד.

תוד"ה פיחת הראשון. ואור"י דרבא איירי כשמדדו והטעהו במדה אבל הכא לא מדדו עדיין כו', ובב"מ נ"ו ע"ב מפרשי התוס' דבריהם בלשון זה דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אמר כך ולכך המיקח

קיים ע"ש, ובזה ניחא נמי לעיל ד"ז ע"א הא דתניא האומר בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאינו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור ע"ש, ולפ"ד רבא דכל דבר שהוא במדה חוזר אמאי הגיעו הרי בטל מקח, אבל לפמש"כ התוס' ניחא דאה"נ אם המוכר היה אומר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אמר בית כור ולכך המקח קיים דלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור.

דף קד:

ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי, הנה הרבה גירסאות ופירושים נאמרו בזה, וע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' רי"ח ס"ק י"ט.

דף קה.

מאי קמ"ל תנינא מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחודש כו', ע' תקפו כהן סי' מ"ד ובתומים סי' כ"ה בקיצור תקפו כהן שם.
שם התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ואיכא למימר פרושי קא מפרש, ע' מל"מ פ"ז ה"ב מה' שכירות.
שם זו דברי בן ננס אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות, ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ג.

דף קה:

רשב"ם ד"ה בפ"ק דסנהדרין אמרי בי רב הונא והאר"ה אמרי בי רב אלא רב המנונא כלומר כו'. הא דהוכרח הרשב"ם לפרש הכי ע' מה שהאריך בזה בתומים קונטרס תקפו כהן סי' מ"ה.
רשב"ם ד"ה תפוס לשון אחרון. מעות סתם היינו פרוטות של נחשת כו', ע' בת' מהרי"ק סי' צ"ה.
תוד"ה אלא בסה"ד. ועוד כדפ"ה דזו משמע דלא ס"ל הכי ע"ל ל"ה ע"א תוד"ה ומאי שנא.
תוד"ה פרושי. הא תנן בגט פשוט כתוב זוזי מאה דהוו קיימי סלעין עשרין אין לו אלא עשרין כו', ע' תוס' ב"מ ק"ב ע"ב ד"ה הוה אמינא ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ג.
בא"ד ואיצטריך נמי שלשה מילי דשמואל כו', ע' תומים קונטרס תקפו כהן סי' ק"כ.

דף קו.

רשב"ם ד"ה שתות. וממתניתין דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד ככלל ולרב יהודא עד ועד בכלל ע"כ. הנה לפ"מ שראיתי עירוב פרשיות בפלוגתא זו המפוזרות בש"ס אם תיבת עד הוא בכלל או לא, ורב הונא גופיה דהכא קאמר בנדה נ"ח ע"ב דאיכא דוכתא דאמרינן ועד בכלל ואיכא דוכתא דאמרינן ולא עד בכלל, לכן הנני לבאר בס"ד דלאו בחדא מחתא מחתינהו רק נחלקים לארבעה סוגים נפרדים.

א. לשטרות ונדרים שהוא בלשון ב"א, הסכמת רוב הפוסקים דעד ולא עד בכלל, וע' חו"מ סי' מ"ג סכ"ז ובש"ך שם ס"ק מ"ה ובתומים סקכ"ז.

ב. היכא דקאי על דברי אמורא כמו בחולין מ"ו ע"א דעיקר תיבת עד קאמר שמואל לענין פסיקת חוט השדרה, ואמוראי שלאחריו בעו לדעת אי האי עד דקאמר היה בכוונתו בכלל או לא.

ג. היכא דאמוראים פליגי בדברי התנאים או בלשון המשנה כהא דבסוגיין. ורב יהודא דהכא ס"ל כרב אסי בעירובין פ"ב ע"ב דעד ועד בכלל, ורב הונא ס"ל הכא כר"נ בחולין נ"ד ע"ב דולא עד בכלל.

ד. היכא דתנאי פליגי בתיבת עד דכתיב בקרא, כמו בערכין י"ח ע"א נזיר ד"ו ע"ב ר"ה ד"ל ע"ב סוכה מ"א ע"ב מנחות ס"ח ע"ב, וע"ע בריקאנטי ה' ק"ש סי' ה' ובמעשה בצלאל שם ובגבורות ארי לתענית ד"י ע"א.

דף קו:

האחין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן מ"ט אר"א כתחילת א"י מה תחילה בגורל כו', ע' בת' דבר אברהם סי' יוד.

שם בההוא הנאה דקא צייתי להדדי גמר ומקני להדדי, ע' בת' מהרי"ק סי' קפ"א.

שם שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדה"י רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אומר מקמצין כו', ע' שאילתות ס"פ מסעי ובהעמק שאלה שם.

שם למימרא דקם דינא והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה כו', ע"ל פ"ו ע"ב רשב"ם ד"ה כור בל' ובמחנה אפרים ריש ה' מכירה.

דף קז.

איתמר אחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהן דב אמר בטלה מחלוקת כו'. דוקא כשטרפה ב"ח אבל שטפה נהר או אם חלקו כספים ומיגנבו מחד מינייהו פשיטא דלא שקיל איהו בהדי אידך כדכ' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ז וע"ע בקצוה"ח סי' ע"ז סק"ז ובנה"מ שם. שם רב אמר בטלה מחלוקת קא סבר האחין שחלקו יורשין הן. ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"א.

תוד"ה ובא ב"ח. וי"ל דהכא מיירי כגון דעשהו אפותיקו כו', ע' תומים סי' קל"ב סק"ב.

תוד"ה רב אמר. ולהכי נמי מפרש טעמא דרב דיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות הוו אמאי בטלה מחלוקת הא מצי לסלוקי בזוזי כו', ע' גיטין מ"ח ע"א תוד"ה אי לאו ובס' סוכת שלום לב"ק ד"ח ע"א.

דף קז:

במשנה האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן כו', ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ה ובמש"כ בחידושי לב"מ פ"ז ע"א.

רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש יד לוקח על התחתונה כו', עמש"כ בעל המאור בס' הצבא הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג.

דף קח.

במשנה והאיש את אשתו. הנה דעת הרמב"ם פ"א ה"ח מה' נחלות דירושת הבעל הוא מדברי סופרים וע"ש במפרשים ובמה שהאריך שם באור שמח וע"ע בת' הריב"ש סי' ס"ד.

תוד"ה ואחין מן האב הקשה ר"י אמאי לא קתני אחי האב נוחלין ומנחילין שהן כתובין נמי בפרשה כו', וראיתי בנתיבות ירושלים לירושלמי ריש פרקין שתירץ דהתנא תנא שלש בכל בבא ולפיכך לא חש למיתני יותר ע"ש, ולי נראה דמשום תירוצו הוסיפו התוס' לכתוב בקושיתם תיבות אלו, שהן כתובין נמי בפרשה, וכוונתם דלפ"ז לא הו"ל לתנא לדקדק אחרי מספר שלש ולדקדק יותר למיתני כל הכתובים בפרשה.

דף קח:

דתניא שארו זה האב יכול יהא קודם לבן ת"ל הקרוב קרוב קודם. ע' בתשובות הרמב"ם הנדפס בשנת תרצ"ד סי' שכ"ג.

תוד"ה יכול השני. וא"ת אחי אביו דכתב רחמנא ל"ל תיפ"ל מאין לו עיין עליו דדרשינן מינה לקמן דנחלה משמשת ובאה. ע' בת' הגרע"א סי' קל"ב.

דף קט.

והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב ואם אין אחין לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי כו', ע' מה שהאריך בזה בהתוה"מ פ' פנחס סי' כ"א.
שם את זו דרש רבי ישמעאל ב"ר יוסי איש כי ימות ובן אין לו וגו'. במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין כו', ע' בס' זרע אברהם על הספרי בפ' פנחס פיסקא קל"ד.
שם ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחים, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ח"ב סי' י"ג.

דף קט:

משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה דכתיב למשפחותם לבית אבותם כו', ע' משך חכמה לפ' פנחס בפסוק לכן אמור.
שם הא גופה קשיא אמרת והוא לוי אלמא מלוי אתי ממשפחת יהודא אלמא מיהודא אתי כו', ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' כ'.
רשב"ם ד"ה שארו זו אשתו כדכתיב והיו לבשר אחד כו', דקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין, ע' מה שהאריך בזה בתוי"ט ומש"כ בזה הגאון בעל העמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' סמ"ך אות ב'.

דף קי.

אלא אי אבוה דאימיה מיוסף אימיה דאימיה מיתרו כו', ע' נובי"ק חי"ד סי' ס"ט.
שם כדא"ל רב לרב כהנא נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא גברא רבה אנא כו', ואפ"ה לא הפסיד ע"י מלאכתו הבזויה כל הדברים האמורים לעיל ד"ח דרבנן פטירי מדמי כלילא ומכרגא כו', כיון דלא בטלי לדברי תורה אלא לדברי מצוה כדי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתם כדהאריך בזה בת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ח'.
תוד"ה ולא. מפר"ת ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב ולא מפני שהיה. כהן דלאו כהן הוה כו' ע"כ, בחולין שם ובכ"מ כ' התוס' דתרי הוו, וע"ע מנחות ק"ב ע"א תוד"ה אמר, והא דהתוס' לא הזכירו סוגיא דעירובין ד"ח ע"ב, דשם חשיב ארבעה ולפחות תלתא אמוראי בשם רב כהנא, אפשר דהתוס' איירי בשם רב כהנא סתם המוזכר בש"ס, ועכ"פ אין מקום לפ"ז לקושית הש"ך בחו"מ סי' תי"ט סק"ג.

דף קי:

רשב"ם ד"ה הקרוב. יש מפרשין דהקרוב דריש כדאמר רבא העולה עולה ראשונה כו' ה"נ הקרוב קרוב קודם כו' ע"כ, יל"ד קצת מדוע נטר עד הכא לפרש על דברי רבינא ולא פירש הכי אסתמא דגמרא לעיל ק"ח ע"ב

תוד"ה חאיש ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן, ע' דורש לציון דרוש ב'.

דף קיא.

תוד"ה ק"ו. אור"ת דלכך נקט י"ד משום דאמר בהמפלת שלשה שותפין יש באדם כו', וכ"כ התוס' גם בב"ק ובזבחים, ועמש"כ על הגליון הכא כן בכה"מ ובנדה שם, וע"ע בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג ובשאילתות פ' יתרו סי' נ"ו ובתמים דעים להראב"ד סי' קס"ב ובאבודרהם בברכת אשר יצר את האדם בחכמה.

דף קיא:

א"ק לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה, ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק כי הוא כו'.

שם שארו זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' שט"ז.

רשב"ם ד"ה ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב והיו לבשר אחד כו' ע"כ, לעיל דק"ט ע"ב הוסיף וכתיב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע ע"ש, וצ"ע ל"ל לחפש מקורים הלא במקור הברייתא דתו"כ פ' אמור היכא דתנא אין שארו אלא אשתו שם גופה מסיק שנאמר שאר אביך היא, אולם בשאילתות שם יליף מקרא דשארה כסותה ועונתה וע"ש בהע"ש מה שהאריך בזה.

רשב"ם ד"ה אלא אמר רבא. ולאו דוקא מגרע ומוסיף דא"כ רבא נמי סכינא חריפא הוא כו', ע' ח"ס בהשמטות לחח"מ סי' קצ"ג.

תוד"ה לו משפט הבכורה. וקרא דלעיל אתי לדרשא אחריתי, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ח.

דף קיב.

דא"כ נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו, ע' מל"מ פי"א מה' שמיטה ובח"ס הח"מ סי' קל"א ובחי"ד סי' של"א ובקצוה"ח סי' קי"ז סק"ב ובמנחת חינוך מצוה של"ט ש"מ ובת' דגל ראובן ח"ב סי' ל"ג.

אמנם אכתי איכא למידק לכאורה אמאי פריך הש"ס דוקא על אלעזר בן אהרן ולא על כל המתים הנקברים שאחרי היובל תחזור הקרקע לבעלים הראשונים ונמצאו נקברים בקברים שאינם שלהם, וי"ל דלהם היו בתי קברות באותן ארבעים ושמונה עיר שניתן לשבט לוי כדכתיב בפ' מסעי, ולא נאסר להם להקבר אלא בערי מקלט מקרא דולכל חייתם דדרשינן במכות י"ב ע"א לחיים ניתנו ולא לקבורה, אבל בארבעים ושתים עיר בודאי היו להם בתי קברות מתוקנים חוץ למגרשיהם, כמו שהיו בתי קברות מיוחדים בעריהם של שאר השבטים שלא חל עליהם דין חזרה ביובל, וכל קושית הש"ס הכא היא משום דכתיב ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו, ואלעזר ופנחס להיותם כהנים לא נטלו חלק בארץ כדכתיב בפ' שפטים לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל וגו', ורק אי נימא דזבין מיזבן עלה שפיר פריך אם נקבר במקום הקנוי הרי הוא חוזר ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו.

והנה בב"מ ע"ט ע"א דרשינן מקרא דמוכר שדהו לששים שנה אינה חוזרת ביובל וכ' בחינוך מצוה של"ט דלאו דוקא ששים שנה אלא אפילו יותר כו' ובמנחת חינוך שם כ' עלה דאפילו על אלפיים שנה יכול לקנות ואיני יוצא ביובל מה לי חד יובל או כמה יובלות הכלל כל דאינה לצמיתות אין יוצאת ביובל מפסוק זה ע"ש, ועפ"ז קשה דאה"נ דפנחס זבין מיזבן אבל לא לסתמא ולא לצמיתות אלא למספר אלפיים או שלש אלפים שנה וא"כ לא חזר כלל ביובל, וי"ל דקושית הש"ס היא דאף אם באופן זה מותר לכתחילה ואחרי זמן רב בטלו נמי היובלות, אבל כיון דלשעתו היה היובל נוהג לא היה פנחס קובר לכתחילה את אביו באופן שאחרי כלות משך זמן המכירה תוחזר לבעלים הראשונים ויהיה צדיק קבור בקבר שאינו שלו כנלע"ד.

תוד"ה מנין ליאיר. תימא לרשב"א אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב. הנה בביאור כוונת התוס' ומה שיש לתרץ על תמיהתם ע' בספר נפש החיים אחרי חתימת שער נ' ובחידושי בר מים חיים בסוגיין.

תוד"ה וכי תימא הא היכא דאיכא למידרש לא מוקימנן בלאו יתירי כו', ע"ל קי"ג ע"א ברשב"ם ד"ה תניא אידך.

דף קיב:

תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל כו' ולא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה וכו', ע' רמב"ן עה"ת ס"פ מסעי ובמהר"י אבוהב שם.

דף קיג.

א"ר אבהו א"ר יוחנן כו' מניין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמוחזק שנאמר ושגוב הוליד את יאיר כו', ע' תוס' בכורות נ"ב ע"א ד"ה ולא האשה ובת' הרמ"א סי' ג'.
רשב"ם ד"ה תניא אידך. וס"ל להאי תנא כדאמרינן בעלמא דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ותנא בתרא לא ס"ל הך דרשא כו', ע"ל קי"ב ע"א תוד"ה וכי תימא.
תוד"ה תרווייהו. פעמים שלא היו בקיאין בפסוקים וכן מצינו בס"פ הפרה כו' שאיני יודע אם נאמר בהן טוב כו', ע' רש"י פ' תשא ל"א י"ח בפירוש השני על ככלותו לדבר אתו ובהקדמה לת' פנים מאירות ח"א.

דף קיג:

שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין, ע' בת' הריב"ש סי' ש"צ.
רשב"ם ד"ה דתניא כו' וחוקת משפט איצטריך לרבויי כל שאר נחלות דליהוי דין דהאי ביום הנחילו לא איידי אלא בבן היורש אביו לחוד, בביאור דברי הרשב"ם עמש"כ בהעמק דבר והרחב דבר לפ' פנחס כ"ז י"א.
רשב"ם ד"ה ג' שנכנסו לבקר את החולה. וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מצאתי כתוב שכתוב בה כן. ע' בס' גבורת ארי למכות ד"ו ע"א. רשב"ם ד"ה רצו עושין דין דהא ג' נינהו כו' דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכמ"ר במקצת ודאיכא קנין כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויחי סי' ל"ג אות ג'.
רשב"ם ד"ה ל"ש הא דאם רצו עושין דין אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום דכיון ששמעו מפי החולה כו', ע' טו"א לר"ה כ"ה ע"ב.
תוד"ה אורעה. שע"כ של בנים נעשים דיינים אותם העומדים שם בשעת צוואה ועושין דין כו' ע' מה שהאריך בזה בקצוה"ח ר"ס רנ"ג.
בא"ד ולר' יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין כו', נ"ב בלא"ה לפ"מ דהכא קיימינן אליבא דרב יהודא ואיהו פסק בהדיא שם הלכה כריב"ב וע"ש תוד"ה הלכה.

בא"ד הא שמעינן ליה מהקישא דריבים לנגעים ומאי איצטריך ביום הנחילו כו', ע' תומים סי' ה' סק"ג.

דף קיד.

אבל בלילה אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין מ"ט דהוה להו עדים ואין עד נעשה דיין. ע' בת' ראבי"ה סי' קנ"א.
שם רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין כו', ע' בת' ושב הכהן סי' כ"ב.
רשב"ם ד"ה ליחוש דילמא הדר ביה. הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין לא הוי דין, ע' בתוד"ה ניחוש ובקצוה"ח סי' רנ"ג סק"ב.
תוד"ה אבל. דאי לא תימא הכי אין לך גט כשר כשנותנין בפני קרובים או קידושין אם נתכוונו להעיד כו', ע' חו"מ סי' ל"ו ס"א ובמפרשים ובמשך חכמה להפטרה ס"פ בהר.

דף קיד:

תוד"ה והלכתא. ובההיא דריש הכונס דפליגי רבה ורב יוסף בשומר אבידה אור"י דהלכה כרבה כו', הנה התוס' האריכו בזה בכ"מ, וע' בס' המכריע ח"ג סי' כ"ב דפוס לובלין.
תוד"ה מה אשה. פ"ה אינו מיושב דמפרש בקבר אאשתו קאי כו' דודאי כשהבעל בקבר הו"ל למימר כו', ע' שאילתות פ' פנחס סי' קל"ה ובהעמק שאלה שם אות ט'.
בא"ד דמה שפירש ריב"ם דלכך פשיטא ליה בבעל משום דשאירות פקע ליה ע"י מיתה כמו ע"י גירושין אין נראה דאמר בהבא על יבמתו דלאחר מיתה נמי מיקריא שארו ע"כ, לכאורה דבריהם תמוהים הלא התם קאמרי סד"א הואיל לאחר מיתה נמי איקרי שארו אימא ליחייב עלה באשת איש קמ"ל ע"ש א"כ זהו רק הס"ד ומסיק קמ"ל דלא אמרינן חכי, ובאמת התוס' שם תירצו לפי המסקנא דהתם וכתבו דהא דפשיטא להו בסוגיין בבעל טפי מבבן היינו מהך דרשה דהתם דאשמעינן דלאחר מיתה לא מיקרי שארו ע"ש.
לכן נלע"ד דשניהם צדקו יחדו דהא גם הס"ד שם דין תורה הוא דכתיב גבי טומאה כי אם לשארו ודרשינן שארו זו אשתו, א"כ מקרא מלא הוא דלאחר מיתה נמי איקרי שארו. ובמשמש מתה הרי דרשו ג"כ מקרא דפקע שאירות כדמסיק שם קמ"ל, והשתא בירושת הבעל דאין לנו גילוי דעת מקרא, בזה נחלקו הראשונים ז"ל דהריב"ם מדמה ליה לקרא דמשמש מתה דהוא המסקנא דהתם, והתוס' מדמו ליה לקרא דטומאת כהנים, דאף דבסוגיא דהתם הוא רק הס"ד אבל עכ"פ הלא דינא הכי גבי טומאת כהנים ומשו"ה איצטריך לן קרא דשכבת זרע באשת איש להורות דפקע שאירותה כנלע"ד. אמנם זהו

רק ליישב שיטת שניהם אבל התוס' בע"כ שלא הבינו כן בשיטת הריב"ם. דאל"כ מה מקום להקשות עליו אם הוא אזיל בתר המסקנא דהתם וצ"ע כעת.

דף קטו.

דא"ק וכל בת יורשת ואינה מורשת, ע' משך חכמה ס"פ מסעי בפסוק וכל בת יורשת.
במשנה זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין, ע' בתשובות הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שכ"ג.
שם ת"ל אין לו עיין עליו הא כיצד נחלה ממשמשת כו', ע"ל ק"ח ע"ב תוד"ה יכול השני ובת' הגרע"א סי' קל"ב.

דף קטו:

הא כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שיבטא. והנה עפ"ז מדוייק, לשון רש"י בסנהדרין ס"ח ע"ב בד"ה שאין לו גואלים שכ' וז"ל כל זמן שלא כלו בני יעקב כו' וכן פירש"י נמי בקידושין כ"א ע"א שאין לו גואלים מזרע יעקב כו' ע"ש, והטעם משום דלא כלה שיבטא, אכן עפ"ז איכא למידק טובא על לשון רש"י בב"ק ק"ט ע"א שכ' יש לו קרוב עד יעקב אבינו ועמש"כ בחידושי שם וע"ע מעילה ד"ט ע"ב בתוד"ה קרבנות צבור ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע במשך חכמה לפ' חקת בפסוק ונכרתה הנפש.
שם מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ענה, ע' תוס' פסחים נ"ד ע"א ובשער התירוצים בסוגיין ובח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ו ובתוס' בסוגיין ובפירוש מהרש"א עה"ת ס"פ וישלח.
רשב"ם ד"ה אמר אביי. בפר"ח ראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו ע"כ, ולכאורה דבריו תמוהים ולא מצאתי מי שיעורר לפרש מה תיקן ר"ח בזה ולאיזו מטרה הביאו הרשב"ם, ומדוע העמיד פר"ח אלו אחר תירוצא דאביי ולא על עצם הברייתא דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן דשם מקומו של הפיר"ח.
ונלע"ד דהמקשן לפ"מ דלא ידע עדיין הא דגמירי דלא כלה שיבטא, ולפ"ז הו"מ לפרש הא דקאמר תנא דברייתא עד ראובן, דכוונתו דאזלינן לחקור אחר יורשי המת ממטה למעלה, למשל אם בשבט יהודא היה איש אחד שמת והוא היה האחרון מאותו השבט ועמו כלה שיבטא דיהודא אז מחזירין אחר לוי ואם גם שבט לוי כלה מהדרינן אחר שבט שמעון ואם גם שבט שמעון כלה אזלינן לחקור אם נשאר משבט ראובן, ובדרך זה אזלינן ממטה למעלה מבנימן עד ראובן, וזהו מה שדקדק המקשן להבין בלשון התנא נחלה

ממשמשת והולכת עד ראובן, וקרא דכתיב ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר, איירי כל עוד השבטים קיימין אבל אי כלה שיבטא אז אזלינן בדרך זה, ולפ"ז שפיר הקשה ולימא עד יעקב, פי' כיון דאפשר כליון על שבט שלם אפשר ג"כ כליון על שבט ראובן א"כ לימא עד יעקב ויהיה ראובן בכלל, ועוד הלא אז נבין שלא נלך בדרך שהלכת לחזור ממטה למעלה רק אם כלה שבט ראובן כל השבטים שוים לירש בנכסי המת כי כולם אחים הם בני. אב אחד ומנחילין זל"ז. ועל זה שפיר השיב לו אביי מדקא מקשת ונימא עד יעקב מזה מוכח דסברת דאפשר דכלה שבט ראובן וכמ"כ שבט אחר מהשבטים, זה אינו אדרבה לפ"מ דגמירי דלא כלה שיבטא לכן לא הזכיר התנא בדבריו שם יעקב, דאז היה נראה המציאות על כליון שבט שלם עד דצריכינן לחזור על יעקב, לא כי רק התנא הזכיר שם שבט ולא אבי השבטים להורות דלא כלה שיבטא ולעולם לא צריכינן לחזור על יעקב, ועפ"ז שפיר מצאו ר"ח ורשב"ם לפרש דוקא בתר תירוצא דאביי דלא כלה שיבטא, דלאו דוקא שבט ראובן עליו היתה הקבלה שלא יכלה אלא שום שבט לא כלה, וראובן דנקט לאו דוקא אלא מפני שהוא שבט ראשון נקטו.

תוד"ה מלמד. וי"ל דמת איה תדע מדלא חשיב בני איה כו', ע' בקונטרס שער התירוצים.

דף קטז.

אשר אין חליפות למו וגו' ר' יוחנן וריב"ל ח"א כל שאינו מניח בן וח"א כל שאינו מניח תלמיד כו', ע' בהקדמת פאת השלחן.

שם דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו מיתה, ע' משך חכמה לפ' פנחס בפסוק וראית אותה ובפ' האזינו בפסוק והאסף אל עמיך.

רשב"ם ד"ה לא תהא. דאסור לגלות להם טעמי תורה, נ"ב כדאמרינן בסנהדרין ל"ח ע"ב אהא דתנן ודע מה שתשיב לאפיקורוס ל"ש אלא אפיקורוס עכו"ם אבל אפיקורוס ישראל כש"כ דפקר טפי, וזהו מה שפירשו המפרשים ע"ד בעל הגדה ואף אתה הקהה את שיניו.

רשב"ם ד"ה דין גרמא. דאמרינן בעלמא חציף עליה מאן דמפרסם חטאיה כדכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ע' חולין מ"א ע"ב רש"י ד"ה לא שנו ובמש"כ בחידושי שם.

דף קטז:

במשנה בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה כו', והנה ר"א בן יעקב בברייתא לקמן קי"ח ע"ב ובספרי פ' פנחס ס"ל דג"כ נטלו חלק אחי אביהם שנאמר נתן תתן, והנה מלבד מה

דמשנת ראב"י קב ונקי כדאמרינן בגיטין ס"ז ע"א איכא למידק נמי לפמש"כ הרשב"ם לקמן שם דראב"י סבר דלא אמרינן דברה תורה כלשון ב"א, ורק מאן דסבר ד"ת כלב"א איהו סבר דבנות צלפחד נטלו רק ג' חלקים וכ"כ בהתוה"מ לפ' פנחס סי' י"ט ע"ש, א"כ קשה הלא סתם משנה ר"מ היא כדאמרינן בסנהדרין פ"ו ע"א, ואיהו דריש בר"ה ד"ח ע"א עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר, וכולהו סתימתאי אליבא דר"ע כדאמר בסנהדרין שם ובדידיה נמי מסופקים התוס' במנחות י"ז ע"ב למימר דס"ל דלא אמרינן ד"ת כלב"א ע"ש, ורבי גופיה דהוא מסדר הש"ס ס"ל ג"כ בשבועות י"ג ע"א הכרת תכרת הכרת לפני יוה"כ תכרת לאחר יוה"כ, ומכש"כ בתיבות נתן תתן דגבי צדקה דרשינן בב"מ ל"א ע"ב אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מניין ת"ל נתן תתן מ"מ ע"ש, ומ"ש גבי נתן תתן דבנות צלפחד לא מצאו חכמי המשנה למידרש לחלק רביעי כדדרש ראב"י, ואפילו שלא להזכיר דעתו בלשון המשנה וצ"ע כעת.

דף קיז.

רשב"ם ד"ה כאלה שהן בני עשרים כו' ובספרי כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה כו', בהגהות הב"ח מוחק תיבת מפני וגריס תחלק הארץ לכשרים ע"ש. ובאמת בספרי שלפנינו בכל הדפוסים איתא תיבת מפני, ובלתי מובן מה יעשה הב"ח עם הגרסא האחרת בספרי שם וכה"נ בירושלמי דפרקין ה"ב מפני נשים מפני קטנים, הלא שם אי אפשר להוסיף הלמ"ד כמו שהוסיף לכשרים, דהתם למעט הוא דנשים וקטנים לא נטלו חלק בארץ, ובע"כ כוונת הספרי דלהכי כתיב לאלה מפני נשים מפני קטנים להוציאם מכלל חלוקה, ולפ"ז כמ"כ לפירוש השני מפני כשרים וקדושים נמי הכוונה בשבילם דוקא כתב רחמנא לאלה, דרק להם תהיה החלוקה ולמעט רשעים, וטעם הרשב"ם דנקט לשון זה ולא כלשון ראשון בספרי וירושלמי שם אפ"ל דנשים וקטנים יש למעט מדכתיב איש לפי פקודיו יותן נחלתו ותיבת איש נופל למעט את אלו, ובספרי גופה בלתי מובן דדריש איש לפי פקודיו יצאו נשים טומטום ואנדרוגינוס ע"ש, מדוע לא הוציאו גם קטנים מתיבת איש כמו דממעטינן בכ"מ אחרי דהספרי לית ליה דרשת ר' יאשיה דבסוגיין דהאי לאלה אתא להוציא את הטפלים כדהבין ברשב"ם, ואפשר דל"ד להא דאמרינן בעלמא איש למעט הקטן. דהתם ממעט קטן ממש, משא"כ הכא הלא צריך להיות ממועט עד עשרים שנה דאז היה נוטל חלק בגורל, ובכה"ג אינו ממועט מתיבת איש

תוד"ה ומחזירין. ונראה לריב"א דגזה"כ הוא כו' פי' הריב"א מפרש לשיטת הרשב"ם כדכ' בס' זרע אברהם על הספרי פ' פנחס פיסקא קל"ב.

דף קיז:

מאי משמע דהאי לשמות מטות אבותם ביוצאי מצרים כתיב דילמא לשבטים קא"ל דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה וגו' ירושה היא לכם מאבותיכם וליוצאי מצרים קאמר להו, ויל"ד מאי חזית דדייקת מסיפא דקרא דכתיב מורשה שה דירושה היא, דייק מרישא דקרא דכתיב ונתתי, והאי נתינה היתה לכלל השבטים לעולם, וע' בירושלמי דפרקין סוף ה"ב דר' יוחנן דייק כה"ג מראשית הכתוב וצע"ק.

דף קיח.

הא בני יוסף דצווחי ולא אהני, ע' בת' דבר אברהם סי' יוד.

שם ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע אמרו לו אנן מזרעא יוסף דלא שלטה ביה עינא בישא כו', ויל"ד קצת הלא יהושע בעצמו היה מזרעא דיוסף משבט אפרים, והטרם ידע דבזרעא דיוסף לא שלטה עינא בישא עד שהוצרך להזהרתו ותשובתם וצ"ע כעת.

דף קיח:

ראב"י אומר אף חלק אחי אביהם נטלו שנאמר נתן תתן, וכה"ג בספרי פנחס ועמש"כ בחידושי לעיל קט"ז ע"ב,

שם וא"ל ר"פ לאביי קרא מאי קחשיב כו' אלמא ארץ ישראל מוחזקת היא. והנה עפ"ז מובן הא דאמרינן לקמן בסמוך דרבה הקשה מקרא דויפלו חבלי מנשה עשרה ואתא במסקנתו דא"י מוחזקת היא. משום דאיהו נמי דייק מהאי קרא כדדייקינן הכא ואתא ג"כ במסקנתו כדמסקינן הכא דא"י מוחזקת היא וממילא ירשו בנות צלפחד קרקע ואיך אוקים שמואל ביתדות אהלים.

דף קיט.

אלא אמר רבה ארץ ישראל מוחזקת היא כו', ע' מה שהאריך בזה בס' עולת שמואל ח"א סי' ע"ח וע"ע בדרשות מהרי"ח דרוש ח' ובת' דבר אברהם סי' א'.

שם א"ר חידקא שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר"ע וכך היה ר"ש השקמוני אומר כו', הא דהוצרך להקדים שהיה מתלמידי ר"ע ע' בהקדמת עונג יו"ט ובדורש לציון דרוש ו'.
שם יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ע"ו ובהתוה"מ פ' פנחס סי' י"ז.

דף קיט:

תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין, ע' בפירש"י עה"ת פ' שמות ד' י"ג בפירוש השני.
שם אלא סרס את המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנן אומר משום ר"א בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן כו', כה"ג נחלקו ר' יאשיה ואבא חנן משום ר"א בספרי פ' בהעלותך גבי פסח שני בקרא דויקרבו לפני משה ולפני אהרן וע"ש בהתוה"מ סי' כ'.
שם מ"ס חולקין כבוד לתלמיד במקום רב ומ"ס אין חולקין כו' הא דפליג ליה רביה יקרא כו', ע' משך חכמה לפ' פנחס בפסוק ותעמדנה לפני משה.
שם מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי אפשר בת ק"ל שנה היתה כו', הנה מהני קראי עם דרשת חז"ל משמע דתלו תוקפו של נס בלידת משה. וקשה הלא אהרן קשיש ממשה רק שלש שנים דכתיב ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמונים שנה בדברם אל פרעה שמות ז' ז', וא"כ גם כשילדה את אהרן היתה בת קכ"ז שנה שהוא ג"כ שלא כדרך הטבע והיה ראוי לתלות הנס גם בלידת אהרן ומרים, וראיתי בפי' מהרז"ו למד"ר שמות פרשה א' ס"ס י"ט על אגדה זו שכ' שזה היה קודם לידת מרים ואהרן שהרי במדבר כ"ו כתוב בת לוי קודם שילדה למרים ולאהרן ואז היתה בת קכ"ד שנה ע"ש, וע"ע בקונטרס בכור שור.
רשב"ם ד"ה דכתיב ונתתי. והאי מורשה לשון ירושה משמע כמו למורש קפוד כו' מורישין ואינן יורשין לחוד קאמר כו' ע"כ, הנה לפ"מ דהרשב"ם דייק הספק רק בתיבת מורשה משמע שהוא הבין כר' הושעא בירושלמי דפרקין סוף ה"ב דתיבת מורשה היא דיהא היינו כהה וספק ע"ש, דאילו לר' יוחנן שם הוה מצי לדייק דפתח ונתתי וסיים בירושה. ובין שני הלשונות נ"מ לדינא והיינו דקא מספקא ליה למשה וע"ש בפני משה ובמה"פ.

רשב"ם ד"ה והתניא אילו היתה בת לא דברנו והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה, ע' בת' כנסת יחזקאל סי' ק"ז.

דף קכ.

אשר ילדה אותה ללוי במצרים, ע' ברבותינו בעלי התוס' עה"ת ובמש"כ בחידושי לפ' פנחס שם.

שם ואמאי קרו לה בת כו', וקשה הלא בהכרח קרי לה בת לוי להורות שהיא בת לוי ממש בתו של לוי, ולא כמו אישה עמרם בן קהת שהיה רק מבית לוי היינו ממשפחתו וצ"ע כעת.

שם שעשה לה מעשה ליקוחין הושיבה באפריון כו', ע' במהרש"א בסוגיין ובתוס' סנהדרין נ"ז ע"ב ד"ה לנערה ובמש"כ בחידושי שם.

שם בישיבה הלך אחר חכמה כו', כה"ג לקמן קמ"ב ע"ב מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא, וע"ע בת' הרא"ש כלל ה' סי' ג'.

שם בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים שנאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים כו', ע' משך חכמה לפ' מסעי בפסוק זה הדבר.

דף קכ:

זה הדבר דראשי המטות ה"נ דלא יהא נוהג אלא בדור זה א"ל ההוא יליף זה זה מהתם כו', ע' טו"א לחגיגה ד"י ע"א ובס' תורת הנזיר פ"ב ה"א ובמשך חכמה ר"פ מטות.

רשב"ם ד"ה שיש שאלה בהקדש כמו שיש שאלה בנדרים דבנדרים כתיב לא יחל דברו וה"ה לכל הקדשות כו', ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ד.

רשב"ם ד"ה ואין חכם מיפר, ולב"ה נפקא להו מסברא כו' ע"כ, ולכאורה בלא"ה צריך לאמר כן דהא האי זה הדבר איצטריך לדרשתם בנדה מ"ו ע"ב, ובע"כ דחכם מתיר ואין בעל מתיר ידעינן מסברא וע"ש בחידושי הריטב"א.

דף קכא.

ר' יוסי בר נתן גמר לה להא מתניתא ולא ידע ליה לפרושה כו', בערוך ערך נפש הי"ל גרסא אחרת בסוגיין ובנדרים ע"ש.

שם יום שהותרו שבטים לבא זה בזה, ע' תוס' תענית ד"ל ע"ב ד"ה יום שהותרו ובת' פמ"א ח"ג סי' ז'.

שם מאי דרוש ממנו ולא מבנינו, הנה מזה מוכח דאם היו אומרים עליהם ועל זרעם או סתם חרם היה חל גם על הדורות הבאים כדדייק בת' הריב"ש סי' רמ"ט ע"ש.
רשב"ם ד"ה יום שנתנו בו. ועלה בכ"ט באב כו' ע"כ, הנה בפדר"א פמ"ו הלשון ובראש וחדש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה העבירו שופר בכל המחנה שהרי משה עול ה להר שלא יטעו עוד אחרי הע"ז והקב"ה נתעלה אותו היום באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה וגו' וע"כ התקינו חכמים שיהיו תוקעין בשופר בר"ח אלול בכל שנה ושנה, וע"ע בתוס' ב"ק פ"ב ע"א ד"ה כדי.
רשב"ם ד"ה יום שהותרו שבטים. הכי הוה קים להו. ע' מה שהאריך בזה בקונטרס שער התירוצים.

דף קכא:

איבעיא להו א"י לשבטים איפלוג, ע' מה שהאריך בזה בת' דבר אברהם סי' יוד.
רשב"ם ד"ה לא היה דיבור עם משה פה אל פה כבתחילה אבל אם הוצרכו לדיבור כו' היה מדבר ע"י מלאך או באורים ותומים ע"כ, ורש"י בתענית ד"ל סע"ב פי' לא היה הדיבור עם משה ביחוד וחבה כו', וע"ש בגבורת ארי שדחה לפרשב"ם שלפנינו בשתי ידים.
רשב"ם ד"ה מניסן. שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח כו', ע' ברש"י ותוס' שילהי תענית ובירושלמי שם פ"ד ה"ז.
רשב"ם ד"ה קיפלו. והאי תנא לא ס"ל חנוך זה מטטרון כו' וס"ל דהאי ואיננו כי לקח אותו אלקים היינו שמת בחצי ימיו כו' ע"כ, וכה"ד רש"י ואבן עזרא שמת קודם זמנו ע"ש, ומחלוקת קדומה היא כמבואר במדרשים, וכן בתרגומים דאונקלוס תרגם וליתוהי ארי אמית יתיה, ובתרגום יונתן ליתוהי עם דיירי ארעא ארום איתנגיד וסליק לרקיעא במימר קדם ה' וקרא שמיה מיטטרון. ועפ"ז שפיר כתב ברשב"ם והאי תנא לא ס"ל כו', ולפ"ז בלתי מובן מאין לקח הגאון מלבי"ם ז"ל להכריע ולאמר כי לוקח למרום כמדרגת אליהו ז"ל וע"ע בקונטרס שער התירוצים.

דף קכב.

עתידה ארץ ישראל שתתחלק לי"ג שבטים כו', ע' בס' מעין החכמה דף צ"ד ע"ב דפוס רעדלהיים.
שם ולא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל ולא נתחלקה אלא באורים ותומים שנאמר על פי הגורל, ע' תוס' סנהדרין מ"ג ריש ע"ב ובתורה תמימה לפ' פנחס כ"ו נ"ה.

שם לעוה"ב אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר שער ראובן אחד שער יהודא אחד שער לוי אחד כו', ע' מנחת חינוך מצוה ת"ח ומצוה תק"ד שהק' איך יתבטלו דיני התורה שאין ללוי חלק בארץ הלא כתיב אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר כו'.
רשב"ם ד"ה העובד העיר היינו נשיא דעול רבים מוטל עליו כו', ע' הוריות ד"י ריש ע"ב וברש"י שם.

דף קכב:

ת"ר לתת לו פי שנים פי שנים כאחד כו', ע' בת' דבר אברהם סי' כ"ז.
רשב"ם ד"ה הא נמי תנינא דבנות צלפחד. וה"ה דהוה מצי למימר הא נמי תנינא וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת כו' אלא מעובדא דבנות צלפחד ניחא ליה לאקשויי דמעשה רב ע"כ, ואילה"ק הלא לקמן ק"ל ע"ב פליגי בזה מ"ס הלכה עדיפא ומ"ס מעשה רב, ובתר הכי הביא ברייתא דתניא אין למדין הלכה מפי מעשה ע"ש, די"ל דהתם הטעם אולי אין הנדון שבא לפניו דמי לגמרי אל המעשה שראה או ששמע. משא"כ במעשה דבנות צלפחד אף דבזה גופה אשכחן דפליגי דראב"י סבר לעיל קי"ח ע"ב דגם חלק אחי אביהם נטלו, ושמואל סבר שם קי"ט ע"א דחלק בכורה נטלו רק ביתדות אהלים דהיינו מטלטלין, אבל זהו ברור מדאורייתא שנטלו על פי השי"ת בחלק הפשיטות גם בדבר שהיה רק ראוי.
אמנם אכתי איכא למידק מאי ראיה היא מבנות צלפחד הלא הן נטלו בארץ ישראל ושם ליכא במציאות דין ראוי דא"י מוחזקת היא כדאמר לעיל שם, והכא שפיר משני רנב"י דמשנתינו אשמעינן דחלק הפשיטות נוטלין בראוי כבמוחזק אפילו בחו"ל שיש שם דין ראוי גבי בכורה שלא ליטול ואפשר דא"י מוחזקת קאי על הכלל ולא על הפרט.
תוד"ה סתם. ושמא גרע מפי כשאין מחלוקת בסמוך דאיכא למימר דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם, ע' שאגת אריה סי' כ"ג.

דף קכג.

אלא חרבי זו תפילה קשתי זו בקשה, ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' ואתחנן סי' קמ"ג אות ה'.

שם עליך א"ק אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, הנה הא דלא מייתי הך קרא תיכף היותר מוקדם בתורה ולאיזה צורך מסיק הך דרשה בחרבי זו תפלה עמש"כ בזה הגאון בעל אורים ותומים בספרו חסדי יהונתן בסוגיין.

דף קכג:

הכא במכירי כהונה עסקינן ודאישתחיט בחיי דאבוהון וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, ע' בת' חכם צבי סי' ע' מהרשד"ם חח"מ סי' ש"א.
רשב"ם ד"ה מוקדשין לאו דידיה נינהו כגון חטאות ואשמות מחיים כו', לכאורה מה שייך בזה ירושה הרי אם ירש חטאת מחיים הו"ל חטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא ואיזה חלק יטול בה הבכור. ועמש"כ בזה בת' שאלת שלמה ח"א סי' ז'.
תוד"ה הכא במכירי. והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור בו ואפילו בדברים בעלמא כו', ע' קצוה"ח סי' ר"ז סק"ט ובת' דבר אברהם סי' א' בהגה"ה.
תוד"ה וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמו. תימה דבסמוך מוקי לה כרבי ובספ"ב דקידושין אית ליה דלאו כמי שהורמו דמי וי"ל כו', הנה עה"ג העיר דבקידושין נ"ח ע"ב נראה להדיא דס"ל לרבי דכמי שהורמו דמי כו', וע' מה שהאריך בזה בת' שיבת ציון סי' מ"ז ובהגהות מנחת אהרן לספר הארוך מש"ך סי' ס"א ובס' פרשת המלך פ"ה ה"ו מה' אישות,

דף קכד.

אף מוחכרת ומושכרת שבחא דממילא קא אתי דלא חסרי בה מזוני כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ט.
שם יצא עליהן שטר חוב בכור נותן פי שנים, ע' בתוס' לעיל ק"ז ריש ע"א ובב"ק ד"ט ע"א ד"ה וטרף ובת' הרא"ש כלל ע"ט סי' ז' ח'.
שם מאי טעמייהו דרבנן א"ק לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא כו'. ע' בת' מטה לוי סי' י"ב.
שם ורבנן נמי הכתיב פי שנים ההוא למיתבא ליה אחד מצרא, והנה משמע דאין בזה שום חולק וכדאמר ר"ה בריה דרב יהושע לעיל י"ב ע"ב פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא וע"ש תוד"ה חלק, ועפ"ז שפיר דייק ברשב"ם מנ"ל לרבי הך סברא ותירץ דחד מצרא נפק"ל מהקישא ע"ש.
ולולא דבריו ז"ל היה נלע"ד לפ"מ דכל דינא דבר מצרא ילפינן בב"מ ק"ח מקרא דועשית הישר והטוב, וממילא לא גרע האי בכור משאר מצרן, וא"כ במקום דנפל ליה הגורל על

חלק הפשיטות שמה הוא ג"כ מצרן על חלק הבכורה, אמנם לענין יבם שפיר קמבע"ל לעיל שם משום דאיכא למידרש והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור כדס"ל באמת לרבא שם.

שם ר"פ דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון דכו"ע ל"פ דשקיל כי פליגי בחפירה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דמ"ס שבחא דממילא ומ"ס אישתני, והנה בב"מ ע"ג ע"א גבי פרדיסא דרב אסר משום דלקמיה שויא טפי מיתחזי כי אגר נטר ליה ושמואל שרי כיון דהוי ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נטר ליה, ופירש"י שם וכ"כ התוס' התם דס"ד ע"א, דדעת שמואל הוא כיון דהפירות עלולים להתקלקל ולהיות נפסד הכל ע"י ברד קרח וגשמים והיינו תיוהא דקאמר ע"ש, ומשמע דהיינו נמי פלוגתייהו שם דע"ד ע"א גבי פוסק עמו על השער, דרב אינו מחלק בין חסרון המלאכות אם הוא בידי אדם או בידי שמים, ושמואל אמר דחסרון דבידי אדם לאו חסרון הוא כ"כ, ובודאי דעתו דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי כבקידושין ס"ב, וכל חסרון נקרא אם הוא בידי שמים דלאו סמיא בידן למלאותו ע"ש, ולפ"ז הרי י"ל דפליגי התם בפלוגתא דרבי ורבנן דהכא בחפירה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי. דלמר נחשב שבחא דממילא, ולמר חשיבא ליה ההשתנות של גמר בישול הפרי ואע"ג דממילא נגמרה ע"י הטבע, ובע"כ משום דבתוך הזמן היתה ג"כ עלולה להתקלקל ע"י טבעיות הברד והקרח והגשמים, משו"ה חשיבא ליה הפירות מאז ועד עתה כפנים חדשות, ועכ"פ הא חזינן דשמו החדש משנה את דינו, דהא דיקלא ואלים כו"ע ל"פ דשקיל ופי' רשב"ם דעדיין שמו עליו, ובע"כ דשאני פירותיו משום דמעיקרא נקראו שלפופי והשתא תמרי, וכה"ג אשכחן בפ' הכונס דנ"ט ע"ב האי מאן דקץ כופרא מאי משלם כו' והא הוו תמרי כו' והא לאו תמרי שקל מיניה ע"ש, והא דהתם לא תלי ליה בפלוגתא דרבי ורבנן או בפלוגתא דרב ושמואל כנ"ל, משום דהתם גלי קרא ובער בשדה אחר, דמזיק פירות מחוברין שמין ע"ג שדה אחר, ושיערו חכמים דהוא בששים ועמש"כ בחידושי שם, אבל עכ"פ חזינן דשינוי שם הפרי מזמן הגידול עד אחרי הגמר משנה דינו, ולפ"ז י"ל"ד מדוע לא קאמר אהא דפליגי רב ושמואל באיזהו נשך שם כתנאי או לימא כתנאי, לפ"מ דהוא כעין פלוגתא דרבי ורבנן דהכא וצע"ק.

רשב"ם ד"ה בכור נותן פי שנים כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה, ע' נובי"ק חח"מ סי' ל"ד.

תוד"ה ואם אמר. ור"ת מפרש דאם אמר כשיצא עליו שט"ח על הבכור עצמו ולא על האחין איני נוטל ואיני נותן רשאי ומפסיד בע"ח כו', ע' משך חכמה לפ' קרח בפסוק אשר ירימו וע"ע בקצוה"ח סי' רע"ח ס"ק י"ב.

דף קכד:

ואיצטריך סד"א מלוה כיון דנקיט שטרא כמאן דגביא דמיא קמ"ל, ולכאורה איך הוה ס"ד למימר דכמאן דגביא דמיא הלא זהו רק דעת ב"ש דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי אבל ב"ה הלא פליג עליה, אולם לפמש"כ התוס' בסוטה כ"ה ע"ב בד"ה ב"ה סברי ניחא גם הכא ע"ש.

תוד"ה מספקא ליה. תימה דבכולי גמרא אומר דאין הלכה כרבי מחביריו והכא מספקא ליה כו', ע' מה שהאריך בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ט אות ב'.

תוד"ה נהרדעי. אבל לפ"ה דמפרש בסמוך דר"נ אליבא דנפשיה אית ליה בין גבי קרקע בין גבי מעות אין לו לא יתכן הא דאמר נהרדעי לטעמייהו, ע' מש"כ בזה בס' סוכת שלום לב"ק ד"ח ע"א.

דף קכה.

תוד"ה לטעמייהו. ועוי"ל דלרבה אפילו אי זבין לא הוי זביניה זביני הוי ראוי כו', ע' תומים סי' ל"ט סק"ב.

דף קכה:

כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי כו',, ע' בת' הרא"ש ריש כלל פ"ד ושם סי' ה'.

שם מסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנא זבינה זביני, ע' בת' הריב"ש סי' ת"ע ובקצוה"ח. סי' רע"ח ס"ק ט"ו ובנה"מ סי' רמ"ח סקי"א.

רשב"ם ד"ה ורב ענן. ה"ק ובתרה, לירתאי לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעה שתמות הזקינה כו'- ע' מחנה אפרים ה' זכיה:

ומתנה סי' מ'.

רשב"ם ד"ה ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה. ואי תפיס עליה משכון אפילו לר"פ בכור נוטל פי שנים דקיי"ל בע"ח קונה משכון, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ובת' מהרי"ק סי' קמ"ה.

תוד"ה אר"פ. וליכא לאקשויי דאמאי לא עריב ותני להו בהדי הדדי דאין הבעל ובכור כו', ע' תוס' בכורות נ"ב ע"א ד"ה ולא האשה ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ה'.

תוד"ה ואין הבכור. ואע"ג דלגבי בעל ובכור חשבינן מלוה ראוי לגבי כתובת אשה חשיבא מוחזקת כו', וכ"כ התוס' בבכורות נ"א ע"ב בד"ה ולא בראוי, וע' בת' הרמ"א סי' ג'.

בסה"ד וצ"ע דר"פ סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו א"כ סבר שיעבודא לאו דאורייתא דלקמן קע"ה ע"ב מדמה להו אהדדי ובפ"ק דקידושין סבר ר"פ ש"ד ע"כ, תירוץ ע"ז תמצא בתוס' קידושין שם ולקמן קע"ו ריש ע"א וע"ע בתומים סי' ל"ט סק"ב.

דף קכו.

רשב"ם ד"ה פלגי חלק בכורה יחלקו. והא דאמרינן כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא כו', ע' ת' הרא"ש כלל פ"ד סי' א' וסי' ה'.
רשב"ם ד"ה קסבר אין לו לבכור. אבל קודם חלוקה אין לו למכור לא האב ולא הבן, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קכ"א.
רשב"ם ד"ה בנכסי דידיה ודפשוט. יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא כו' ע"כ, לע"ד בלתי מובן בלא"ה איך יפרנסו לפי פירושם הא דקאמר בתר הכי אזול יתמי בני פשוט כו' וצ"ע.

דף קכו:

והלכתא יש לבכור קודם חלוקה. ע' בכורות נ"ב ע"א ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ב'.
במשנה האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ה'.
שם לימא מתניתין דלא כר' יהודא דאי ר"י האמר בדבר של ממון תנאו קיים, ע' קצוה"ח סי' ר"ט ס"ק י"א.
שם ההוא דאתא לקמיה דר' חנינא א"ל מוחזקני בזה שהוא בכור א"ל מנא ידעת א"ל דכי הוו אתו לגבי אבוה אמר להו זילו לגבי שבחת ברי דבוכרא הוא ומסי רוקיה כו'. מהכא חזינן דאע"ג שלא היה האב מתכוין אלא לענין רפואה בעלמא אפ"ה החזיקוהו לבכור על פיו, וע' בת' מהרי"ק סי' קמ"ה ובמש"כ בחידושי לקמן קכ"ז ע"ב ע"ד הרשב"ם ד"ה אינו נאמן.

דף קכז.

תיובתא דרב שרביא תיובתא לימא תיהוי תיובתא דרב שיזבי תנא ספוקי מספקא ליה ולחומרא אי הכי תשב לזכר ולנקבה ולנדה מבע"ל קשיא ע"ל ד"ד ע"א תוד"ה והא מבחוץ וברשב"ם ע"ב ד"ה ופסק ר"ח ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' קס"ג ובת' שיבת ציון סי' ק"ב ובת' דבר אברהם סי' כ"ב.

דף קכז:

וכשם שנאמן אדם לאמר זה בני בכור כך נאמן אדם לאמר זה בן גרושה וזה בן חלוצה, וכ' בנמו"י וז"ל וא"ת האיך נאמן לשום עצמו רשע שנשא גרושה או חלוצה וי"ל כגון שאמר שוגג הייתי ע"ש, ולולא דבריו היה נלע"ד דנישואי גרושתו היה ידוע לכל וכן ידעו כולם שהיו לו בנים מאשה אחרת וגם מזו. רק לא ידעו מי הוא הפסול שביניהם ועל זה האמינוהו לאמר דזה בן הגרושה. ולפ"ז על נישואין של הגרושה איננו זקוקים לסהדותא דידיה ואינו משים א"ע בזה רשע אלא שהנאמנות הוא על בנו זה הפרטי לעשותו חלל, אלא דמסתימת הש"ס משמע דאפילו על הנישואין סמכינן על דבריו בכדי לעשות את בנו חלל וצ"ע. אבל י"ל שאמר כן דרך תשובה ובאופן כזה לא שייך משים עצמו רשע כמש"כ התוס' בב"מ ד"ג ע"ב, וע' בת' חו"י סי' ע"ב ובת' שיבת ציון סי' כ"ג.

שם אלא לרבנן יכיר ל"ל כו', ע' קצוה"ח סי' א סק"א ובתשובת הגאון ר' יצחק אלחנן ז"ל המובא בס' מטה לוי סי' י"ג ובת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.

שם למאי הלכתא למיתבא ליה פי שנים לא יהא אלא אחר אילו באי למיתב ליה במתנה מי לא יהיב ליה כו', והנה ראיתי בס' אילנא דחייא בקו"א שהביא קושיא בשם ח"א, הא לאו מיגו הוא דאם היה נותנו במתנה היה חוזר ביובל ובתורת ירושה אינו חוזר, ע"ש מה שהאריך בזה, ולענ"ד בלתי מובן קושיתם מעיקרא דהא הני רבנן הוא ר"מ, ועליו סובב קושית הש"ס כדפי' רשב"ם בד"ה לר"מ, ואיהו סבר להדיא במשנה דבכורות ס"פ יש בכור דמתנה אינה חוזרת ביובל כמו בכורה, ובגמרא שם מ"ט דר"מ מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל מתנה וירושה לא, וע' שעה"מ פ"ג מה' מכירה ובס' שדה יצחק סי' מ' ובפ' תולדות זאב בחידושיו לב"מ ד"ב וע"ע ש"ש סוף שמעתא ב'.

שם ולר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל יכיר ל"ל, ע' תומים סי' סמ"ך סקי"א ובת' הגרע"א ס"ס קל"ב ובת' ראשי בשמים חח"מ סי' פ"ב.

שם בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, ע' מחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סי' ט"ז.

שם היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא וחזר ואמר עבדי הוא נאמן. הנה לפמש"כ בת' הגרע"א סי' ק"י שזהו ענין אמתלא להברחת המכס, לפ"ז יש מקום לפשוט הספק המובא בקצוה"ח ר"ס פ' אי. מהני אמתלא בממון כמו באיסור, והביא שם מפי סופרים וספרים שנחלקו בה וע"ש מה שהאריך בזה וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' ק"ד ובש"ש שמעתא ו' ובת' הגרע"א סי' פ"ה.

שם התם דקארו ליה עבדא מצר מאה כו' ע' בת' הריב"ש סי' קצ"ג.

רשב"ם ד"ה וחכ"א אינו נאמן, וכגון שמוחזקים באחר שהוא בכור וקרא מוקי בצריך הכירא כגון שבאו מחדש בכאן כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קל"ד.
רשב"ם ד"ה למאי הלכתא. דבשלמא לר"י טובא אשמעינן קרא דמהימנינן ליה לאב אפילו במקום חזקה כו' דהא קיי"ל דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן כו', ע' קצוה"ח ר"ס רע"ט.
רשב"ם ד"ה אינו נאמן במאי דאמר השתא עבדי כו' וכיון שהגיד שוב א"ח ומגיד ע"כ, אין זה שייך לעדות דהא חזינן לעיל קכ"ו ע"ב גבי ההוא דאתא לקמיה דר' חנינא דגם עד מפי עד כשר בדין הכרה, רק כוונת הרשב"ם כיון שהכיר שוב א"ח ומכיר כדכ' הגר"ח בת' חוט המשולש סי' ג' וע"ע בס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ח.
תוד"ה כך. תימה לפי שנאמן לבכר יהא נאמן גם לפסול כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ד"ש ש"ה ש"ו ובס' גן נעול סי' א'.
בא"ד ופוסק בה"ג דהא דפסקינן לקמן הלכה כר"י כדשלח ר' אבא היינו דוקא כשפוסל ע"י הכרת בכורה כו', ע' תוס' יבמות מ"ז סוף ע"א ובת' מהר"ם פאדווא סי' י"ד ובהעמק שאלה לשאילתות פ' וארא סי' מ"א אות ט'.

דף קכח.

רצונך השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו, ע' בת' דבר אברהם סי' ח'.
שם הלכה שלישי בשני כשר כו', ע' תוס' סנהדרין כ"ח סוף ע"א ובת' ראבי"ה סי' קנ"א ובקונטרס בכור שור.
שם מר בר רב אשי אכשר באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי, ע' בת' מהרי"ק סי' ל'.
שם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו כו', ע' תומים סי' ל"ד ס"ק כ"ח ובנחל יצחק שם סעיף כ"ט ענף ג'.
שם פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח כו', ע' תוס' גיטין כ"ג סוף ע"א ובת' מהר"ח אור זרוע סי' צ"א ובקצוה"ח סי' ס"ו סק"ח.
שם זה הכלל כל שתחילתו או סופו בפסלות פסול תחילתו וסופו בכשרות כשר, בגבורת ארי למכות ד"ה ע"ב חקר בפסולי עדות מחמת עבירה אי היה פסול בשעת ראייה ובשעת הגדה היה כשר כגון שעשה תשובה, שובה, אי דוקא אלו דחשיב בברייתא או גם בכה"ג, ע"ש שהאריך בזה וע' מל"מ פי"ד ה"ד מה' עדות ובנחל יצחק סי' ל"ד דף נ"ז ע"ב.
רשב"ם ד"ה ונתחרש. א"נ נשתתק מחמת חולי והתורה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם, הנה מקור הרשב"ם הוא מסוגיא דגיטין ע"א ע"א, וכבר האריכו התוס' בזה לעיל ד"מ

ריש ע"א ובכ"מ בפרט זה, וע' בת' חו"י סי' קצ"ד ובתומים סי' צ"ו סק"ה ובת' הגרע"א מסי' כ"ט עד סי' ל"ג, ועמש"כ באריכות בחידושו לתמורה ד"ג ע"א.
תוד"ה ה"ג ונשבע אינו יכול לחזור בו פי' אם נשבע כבר אינו יכול לחזור בו אבל אם לא נשבע יכול לחזור בו כו', ע' תשובות הרשב"א ח"ד סי' ח' ובת' הריב"ש סי' רכ"ז.

דף קכח:

אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאין לאחר מכאן, ע' נוב"י קמא חח"מ סי' כ"ז כ"ח.
שם א"ל רבינא לרב אשי דרב נחמן מאי א"ל אין גובין מתנינן לה וכן אמר ר"נ, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ד.
רשב"ם ד"ה ובבנים הבאין. ונראה בעיני דאפילו אם הי"ל בנים מרובין ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"א סי' ג'.
תוד"ה הלכתא. וי"ל דלא חשיב שטר הילך אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי, עמש"כ עה"ג וע"ע בנוב"י מ"ת חח"מ סי' כ"ח.

דף קכט.

אי דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי כו' אלא לאפוקי מדר' יוחנן, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וארא ס"ס מ"א.
שם ודוקא באדם אחד ושדה אחת כו' ר' אלעזר אומר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני ב"א אבל בשתי שדות ושני ב"א לא, ע' בת' הרא"ש כלל פ"ג סי' ה'.

דף קכט:

נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום כו', ע' במיוחסות סי' מ"ה ובמחנה אפרים ה' זכיה סי' מ' וע"ע בת' הרמב"ם סי' קצ"ט ריי"ש דפוס ירושלים ובקצוה"ח סי' רמ"ח סק"ב.
שם שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה, בס' חצבא לבעל המאור הנדפס בסוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"א, משמע שלא היה בגרסתו תיבת זה, אלא שאין לשון מתנה ע"ש, וע"ע בת' הריב"ש סי' קס"ח.
שם וירושה אין לה הפסק, בה"ג לקמן קל"ג ע"א ובר"ה י"ב ע"ב, ועפ"ז שפיר כתבו התוס' ביבמות פ"ב ע"ב בד"ה ירושה דקדושת ירושלים משום דאיקרי נחלה אין לה הפסק.

שם והלכתא כל תוך כ"ד כדבור דמי לבר מעכו"ם וקידושין, ע' יד המלך ה' עכו"ם פ"ב ה"ט ובח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ז ובס' ברכת ראש לנזיר ד"ט ע"א.
רשב"ם ד"ה והא הכא. הלכך שתי שדות נינהו ואפ"ה קנו אחרים דמהני לשון מתנה דהאי ללשון ירושה דהאיך כו', ע' נתיבות סי' רמ"ח סק"ו.
רשב"ם ד"ה והלכתא, כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כ"ד שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא חשבינן ליה נמלך כו' ע"כ, פי' אלא אמרינן האי עיוני קא מעיין כמש"כ במחנה אפרים ה' צדקה סי' ח', וע' בת' ושב הכהן סי' כ"א ובמה שהארכתי בחידושי לתמורה כ"ה ע"ב.

דף קל.

במשנה האומר איש פלוני ירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהתנה עמש"כ בתורה כו', והא דלא תלינן הכא בתנאי בדבר שבממון כהא דס"פ הפועלים וכ"ד ע' בתשובות הרמב"ם דפוס ירושלים סי' שי"ט ובת' הרא"ש כלל פ"ג סי' ה'.
שם א"ר יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקה וכן אמר רבא הלכה כריב"ב, ע' בת' הריב"ש סי' ק"ז ובת' עמודי אור דף ק"ו וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' תקמ"ג,
רשב"ם ד"ה וקידושין שאם קידש אשה בפני עדים ואמר בתוך כ"ד ליהוי מתנה כו' וחומרא דרבנן היא כו', ע' גבורת ארי למכות ד"ו ע"א ובת' שיבת ציון סי' ס"ט וע"ע בת' הריב"ש סי' רט"ו ובחוט המשולש חלק התשובות להגר"ח ז"ל סי' א' ובהעמק שאלה ל לשאילתות פ' מטות סי' קל"ח אות א' ובאבני מלואים סי' כ"ז סק"ט.

דף קל:

א"ר זריקא א"ר אמי א"ר חנינא אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקא כו', בת' הרשב"א סי' של"ה גריס בסוגיין א"ר זריקא א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר רבי כו'.
שם מ"ס הלכה עדיפא ומ"ס מעשה רב, ע"ל קכ"ב ע"ב ברשב"ם ד"ה הא נמי תנינא דבנות צלפחד בסה"ד ובמש"כ בחידושי שם.
שם א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה הכי נעביד מעשה אמר לא תעבידו עד דאמינא הלכה למעשה, ע' באר שבע להוריות ד"ב ע"א בד"ה תו לא מידי.
שם לאחר מיתה לא מיקרע תיקרעוה ומיגמר נמי לא תגמרו מיניה כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ג' ובהוספות שם סי' ס"ט ובתשובות בנו ר' אברהם ז"ל סי' פ"ג.

רשב"ם ד"ה עד שיאמרו, וכש"כ שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בגמרא כמו שסידרן רב אשי דהא קיי"ל בב"מ רב אשי ורבינא סוף הוראה כו' ע"כ, וכן הבין נמי בתשובות אור זרוע סי' תשנ"ד ע"ש מה שהאריך בזה, אבל רש"י בב"מ שם מפרש סוף הוראה סוף האמוראין היינו שלפניהם לא היתה הגמרא על הסדר והם קבעו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה הראויה כו' ע"ש, אכן לא הזכיר בפירושו סמיכות ההוראה למעשה כמו שסובל יותר לשון סוף הוראה.

דף קלא.

דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם סי' צ"ז.
שם בעי רבא בבריא האיך כי קאמר ריב"ב בשכ"מ דבר אורותי הוא אבל בבריא לא כו', ע' מחנה אפרים ה' זכיה סי' מ"ם.
שם ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי, הנה מזה משמע דר' נתן הוה קשיש טובא מרבי, וה"נ אמרינן בהוריות י"ג ע"ב דרשב"ג אביו של רבי היה נשיא ור' נתן אב"ד, ולפ"ז יל"ד לכאורה הא דאמרינן בפ' הפועלים פ"ו ע"א רבי ור' נתן סוף משנה, הלא דהעמידו במדרגה אחת, והרא"ש בפ' האומר סי' י"א כתב בשם הרז"ה דהלכתא כרבי לגבי ר' נתן דהלכה כרבי מחבירו וע' ברבינו ירוחם ה' יבום וחליצה ח"ג נתיב כ"ה. וע"פ כל הנ"ל צ"ל בע"כ דרבי היה מתאונן רק על הזמן שהעיז פניו נגדו, דבשעתו היה אז צעיר לימים נגד ר' נתן, אבל אח"כ נתגדל ונחשב כחבירו כנלע"ד.

דף קלא:

הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס, ע' שאילתות פ' ויחי סי' ל"ג ובמיוחסות להרמב"ן סי' ל"ט ובת' הרא"ש כלל ע"ח סי' ג'.
שם פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ז.
שם לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה כו', ע' בת' הרמב"ם סי' שי"ח.

דף קלב.

בעי רבא בבריא האיך כו', וכ' הרא"ש דלא קנתה דלא מפקינן מספיקא, וע' בת' עין יצחק חי"ד סי' ט"ו אות ד' וע"ע בס' בית מאיר לאה"ע סי' ק"ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ויחי סי' ל"ג אות ו'.
שם ובמאי אילימא בשכמ"ר והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס, ע' במיוחסות להרמב"ן סי' ל"ט וסי' ע"א ובמל"מ פ"ו ה"ד מה' זכיה.

שם רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה, ע' אור שמח פי"ז ה"א מה' אישות.
שם ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן וא"נ הלכה כרשב"מ, הנה סוגיא זו מובנת ביותר ע"פ סוגיא דלקמן קמ"ז ע"ב, דלפ"מ דר"נ פסק הכא כרשב"מ לה"ק התם מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא רשב"מ היא, דאילו לרב ששת הא מחלק שם דע"כ ל"ק רשב"מ אלא התם משום דאומדנא דמוכח שאני ע"ש, ומזה משמע דר"נ לא מחלק בהכי,. ועפ"ז שפיר פריך הש"ס הכא למימרא דלא אזיל ר"נ בתר אומדנא והתניא כו', והוא משום דלטעמיה אזיל רשב"מ בתר כל אומדנא ואיהו פסק כוותיה, ועמש"כ בחידושי לקמן שם וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ו'
שם משום דכתב ליה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"א.

דף קלב:

איקלע ר"נ לסורא עול לגבי רב חסדא א"ל כה"ג מאי כו', ע' מל"מ פ"ו ה"ט מה' זכיה.
שם ההוא דאמר תלתא לברת כו', ואילה"ק הלא במשנה דפאה פ"ג מ"ז הלשון, הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו, ובלשון זה מובא בסוגיין לעיל ע"א והכא משמע דכתיבה לאו דוקא דוגמא דאמרינן בכתובות פ"ג ע"א וע"ש רש"י ד"ה תני ר"ח, ונראה דלמטרה זו שינה הטור לשונו מלשון המשנה וכתב באה"ע ר"ס ק"ו וז"ל המחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא ע"ש, להורות דכתיבה לאו דוקא, שוב ראיתי בחלקת מחוקק שם שהביא בשם הב"ח דכתיבה דוקא בעי אבל אינו ת"י לעיין טעמו ונימוקו.
תוד"ה מכלל. ובקבלה גרידא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. ע' תומים ר"ס צ"ח.

דף קלג.

סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר אם ראוי ליורשו אלמנותו נזונית מנכסיו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קכ"ט.
שם השתא בירושה דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו במתנה דרבנן לא כש"כ, ע' תוס' כתובות מ"ט ע"ב ד"ה הוא ואשתו.
שם שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק, ע' מה שהאריך בזה הקצוה"ח ר"ס רמ"ח וע"ע בת' מהר"מ אלשיך סי' נ"ח.
שם הוא סבר יש לה הפסק ורחמנא אמר אין לה הפסק, ע' בת' הרא"ש כלל פ"א סי' א'.

רשב"ם ד"ה כדשלח רב אחא. וגם אפילו אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריך הוי נמי מתנה על מש"כ בתורה כו', ע' בת' הריב"ש סי' קמ"ז ובת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' ל"א.

דף קלג:

במשנה הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו, בירושלמי מסיק עלה עליו הוא אומר ותהי עוונותם על עצמותם, וע"ש במה"פ ובת' אגודת אזוב מדברי חח"מ סי' ט"ו וע"ע בשעה"מ פ"ט ה"י מה' זכיה ומתנה ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' נון.

שם זיל אמטייה לגבי גזברי ולא תשיימה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ע' תוס' קידושין כ"ט ריש ע"א ובר"ן ומקנה שם ובת' פמ"א ח"ב סי' כ"ה ובת' הרמ"א סי' מ"ח.

שם אם אתה יכול להוציא את מה שמכרתי ומה שהקדשתי אתה יכול להוציא את מה שהחזרתי אם לאו אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי, ע' קו"א לת' מהרי"ל דיסקין ז"ל סי' ר"ל,

רשב"ם ד"ה קרא עליו. אני יודע בך שמעולם לא באת דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי הקב"ה כו', ע' ח"ס חא"ח סי' ר"ח.

רשב"ם ד"ה מה שעשה עשוי, מילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקוט לה דאסור לעשות כן, ע' בת' ומהרשד"ם חח"מ סי' ד"ש.

רשב"ם ד"ה ת"ש דא"ל שמואל, ואע"ג דא"ר יוחנן הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתנו שמואל לית ליה האי כללא וגם רבא דקאמר במס' ע"ז הלכה כרשב"ג לית ליה האי כללא כו', כוונת הרשב"ם דאי הוה ס"ל דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו למאי צריך לפסוק התם דהלכה כמותו ויהיב נמי טעמא הואיל ותנן סתמא כוותיה ע"ש, וקשה למאי צריך למידק מדיוקא הו"ל להביא גמרא ערוכה בב"מ ל"ח ע"ב דרבא ור"נ תרווייהו פסקו הלכה כדברי חכמים שהוא נגד דעת רשב"ג במשנה שם וצ"ע כעת.

תוד"ה בא עליו, נראה לרשב"א דההוא גברא דכתב נכסיו ליהונתן בן עוזיאל הדיר נכסיו מבנו בחייו ובמותו, ע' שירי קרבן לירושלמי נדרים ס"פ השותפין.

דף קלד.

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ד סי' ד',

שם אמרו עליו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה כו' וקלין וחמורין וגזירות שוות כו' וכה"נ בסוכה כ"ה ע"א, והנה קלין וחמורין תלויין בסברא שאדם דן מעצמו וגזירות שוות

הן בקבלה מרבו כדאמרינן בפסחים ס"ו ע"א, וע' ברש"י שבת קל"ב ע"א ובתוס' שם צ"ז ע"א, ולפי ששני דברים אלו חלוקין שזו דוקא מקבלה וזה אף מסברא להכי אשמעינן דתרווייהו היו נכללים עם יתר המעלות אצל ריב"ז.

אמנם אגב אורחא נראה להביא מכאן ראיה לשיטת התוס' בסוכה ל"א ע"א שכ' דרק גז"ש אין אדם דן מעצמו אא"כ למדה מרבו, דאילו לפירש"י שם הלא כל הי"ג מדות חוץ מק"ו לא ניתן לדרוש מעצמו ומדוע נקט הכא דוקא גזירות שוות, אולם באבות דר"ג רפי"ד נשתנה כלל לשון הברייתא ע"ש וצ"ע.

שם דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא, ע' בחידושי הרשב"א לסוכה כ"ח ע"א ובשל"ה דף קס"ב וע"ע רמב"ם וכ"מ ספ"ד מה' יסוה"ת ובס' זיו משנה על הרמב"ם שם.

במשנה האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן, ע' תשובות הר"ן סי' מ"ז ובת' הרא"ש כלל פ"ב ובס' אור גדול סי' ב'.

רשב"ם ד"ה מעשה מרכבה דיחזקאל ע"כ. וכן פירש"י במגילה כ"ד ע"ב לדרוש במרכבה דיחזקאל ע"ש. ונראה דהא דהחליטו דלא קאי על מעשה מרכבה דישעיה, די"ל דהוא עפמש"א בחגיגה י"ג ע"א תנינן עד ויאמר אלי בן אדם אמר להו הן הן מעשה מרכבה.

תוד"ה כל מתנה. וא"ת דאמר לקמן בפרקין הא לך אתרוג במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא אע"פ שלא היה יכול להקדישו כו', ע' ריב"ש סי' ב' ובח"ס חח"מ סי' קל"א.

דף קלד:

התם דלא מוחזק לן באח הכא אע"ג דמוחזק ליה באח, ע' בת' פמ"א ח"ב סי' נון.

שם א"ר יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא אלא אי איתמר הכי איתמר כו', ע' בס' אור גדול טי' ב'.

שם איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא מי פלגינן דיבורא או לא פלגינן דיבורא כו', ע' מקנה לקידושין ד"נ ע"ב.

שם בתרי גופי פלגינן בחד גופא לא פלגינן, ע' תוס' סנהדרין ד"ט ע"ב ד"ה ואין אדם ובנובי"ק חאה"ע סי' ע"ב ובדורש לציון סוף דרוש י"ג ובת' הגרע"א סי' צ"א.

רשב"ם ד"ה ליורשו פשיטא. דמיגו דאי בעי יהיב ליה במתנה כי אמר נמי בני הוא וירשני נאמן כו', ע' קצוה"ח סי' רע"ז סק"ב ובאבני מלואים סי' ד' ס"ק כ"ג.

רשב"ם ד"ה יש לי בנים. ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני, ע' בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ו ט"ז.

תוד"ה הואיל ובידו לגרשה, שאם היה מגרשה היה פוסלה מן הכהונה כו', ע' מל"מ רפ"ג מה' יבום ובת' שיבת ציון סי' ט"ז.
תוד"ה למפרע. דלעולם יחפה שיאמר גרשתיה קודם הזנות ויהיה נאמן, ע' בס' גרש ירחים ע"מ גיטין דף י"ז ע"א סוגיא דזמן.

דף קלה.

אמר להו חזיא לכהנא רבה וכ' רגמ"ה ז"ל לאו דוקא קאמר כהנא רבה משום דאיהו אסור באלמנה אלא לכל כהנא הדיוטות דאינה זקוקה ליבום דאית ליה בני, ע' מה שנתקשה מאד בדבריו בת' אור גדול סי' ב',
שם הא אמרי דאיכא עדים במדה"י דידעי דאית ליה אחי כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' פ"ו.
שם אם הקלנו בשבויה נקל באשת איש, ע' בת הגרע"א סי' ק"ד.
שם א"ל רבא לרב נתן בר אמי חוש לה, פי' משום דהיכא דאפשר לברורי מברירינן, וע' מה שהאריך בזה בח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ו וע"ע בת' עולת שמואל ח"א סי' ל'.
שם אלא דקא אמרי לאו אחינו הוא אימא סיפא נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ה.
רשב"ם ד"ה האי"ר חייא. ומיהו לכהנא אסירא כו', ע' בתוס' ומהרש"א ובתומים כללי מיגו סי' ל"ב.
רשב"ם ד"ה ההוא דהוה, ויודעים היו בודאי דאין לו בנים ואי לאו דמוחזק לן דלית ליה אחי היה לנו לאוסרה לשוק כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קמ"ה.
רשב"ם ד"ה נקל באשת איש. ואל תתירנה מספק כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדה"י שזקוקה ליבם, ע' בת' שיבת ציון סי' מ"ו.
תוד"ה חזיא. דמותרת לכל העולם ואפילו לכהן גדול מטעם זיקת יבמין, ע' קצוה"ח סי' קמ"ו ס"ק י"א ובאבני מלואים סי' ז' סק"ב.
תוד"ה הא אמרי. וה"פ הא יצא קול הכא שאומרים דאיכא עדים במדינת הים כו', ע' בת' בית דוד סי' ט"ו ובגרש ירחים ע"מ גיטין דף ל"ב ע"א.

דף קלה:

במשנה מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום כו', ע' ת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ג' ובת' ושב הכהן סי' כ"ג וע"ע בת' הריב"ש סי' קס"א.
שם הוא מותיב לה והוא מפרק לה במיפה את כחו כו', ע' בת' הרמ"א סי' מ"ח.

דף קלו.

וכי כתב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט כו', ויל"ד הא אמרינן בקידושין ד"ג ע"ב ובש"מ ממונא מאיסורא לא ילפינן א"כ גם הכא נימא דאיסורא דגט חמירא, וראיתי מש"כ הגאון ד' יצחק אלחנן ז"ל להגאון ר' יצחק אייזיק ז"ל אבד"ק שאוויל מובא בת' עטרת יצחק סי' ג' דבזה לא מחלקינן בין ממון לאיסור ע"ש. אכן לא כתב שם שום טעם מדוע היה באמת ענין זה יוצא מן הכלל, וע' כ"מ ולח"מ ה' גירושין רפ"ח ובס' לחם סתרים על מס' ע"ז דף ל"ז ע"א וצ"ע.

שם א"ל רב הונא לר"ג בעי מיניה הלכה כר' יוסי או אין הלכה כר' יוסי כו', ולכאורה מאי קמבע"ל הלא בר פלוגתא דר' יוסי במשנתנו הוא ר' יהודא ובעירובין מ"ו ע"ב אמרינן ר' יהודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ובע"כ משום דמסקינן שם מ"ז ע"ב דהני כללי לאו דברי הכל נינהו דהא רב לית ליה הני כללי ע"ש, ועפ"ז מובן דרב לשיטתיה דצריך הכא לפסוק הלכה כר' יוסי, אולם לפי המבואר הכא הו"מ נמי למימר דר"ה ור"נ נמי לית להו האי כללא דר' יוחנן שם, וע' מה שהאריך בזה בבאר שבע להוריות ד"ב ע"א.

שם זמנו של שטר מוכיח עליו, ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' ס"ז.

שם אקנייה וקנינא מיניה לא צריך כו', ע' נובי"ת חח"מ סי' מ"ז ובת' הגרע"א סי' קמ"א.

רשב"ם ד"ה ואינה מתייבמת. ומשני התם גבי גט לא שייכא בה שתי מתנות כו' אבל הכא איכא לאוקמיה תרווייהו שפיר כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' מ"ו ובת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' י"ד.

רשב"ם ד"ה מוכיח עליו, ואע"ג דאמר בפ' המגרש אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדר' יוסי כו', ע' בת' הרא"ש כלל ע"ב סי' ד'.

דף קלו:

ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח קנין פירות כקנין הגוף דמי ור"ל אמר קנה לוקח ק"פ לאו כקה"ג דמי. ע' ספר המקח לרב האי גאון שער ד' ובאבני מלואים סי' צ' ס"ק י"ג.

שם נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחריו יירש פלוני כו', ע' בתוס' לעיל קכ"ה ריש ע"ב.

רשב"ם ד"ה לא קנה לוקח. אבל גבי מכירה הרי סילק נפשיה משעת מכירה כו', ע' בחידושי באר מים חיים.

תוד"ה לא קנה וכשמת זקינו קנאם הבן בקבר ממילא ואח"כ ירשם בן הבן כו', ע' מה שהאריך בזה בת' מהר"ם אלשיך סי' י"ח.

דף קלז.

ומודה שאם נתנן במתנת שכ"מ לא עשה כלום מ"ט אמר אביי מתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריך. ע' בחידושי הר"ן ובת' רבינו בצלאל אשכנזי סי' יוד ובת' מהר"ח או"ז סו' רל"א ובת' הריב"ש סי' שמ"ו ובס' עולת שמואל ח"א ס"ס נ"א.
שם מתנת שכמ"ר מאימתי קנה אביי אמר עם גמר מיתה כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ח אות ה'.
שם א"ר יוסף א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ואפילו עשאן תכריכין למת, ע' קצוה"ח סי' קי"ז סק"ב.
רשב"ם ד"ה ומודה ר"ש. אם נתנו אותו ראשון במתנת שכ"מ כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום א"נ כשהיה שכ"מ נתנה דשתי מתנות הללו שוות כו', ע' שעה"מ פ"ט ה"י מה' זכייה ומתנה ובקצוה"ח סי' רמ"ח סק"ט.
רשב"ם ד"ה לא ס"ד. דהא ודאי סתם שכ"מ הנותן לאחרים ממון שלו אין בדעתו להוציא מרשותו עד לאחר גמר מיתתו דאשכחן נמי כה"ג גבי אשתו כו', ע' מחנה אפרים ה' זכיה סי' ט"ז.
רשב"ם ד"ה עד כאן ל"פ. הלכך גבי אתרוג נמי יציאת ידי חובתו ליטלו היינו פירותיו, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ח סי' ב'.

דף קלז:

שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר א"ל רבא לר"נ מאי אהדריה א"ל ומאי חסריה כו', ע' מה שהאריך בזה בס' אילנא דחייא ה' חמץ סי' א' וע"ע בנה"מ סי' רמ"א סק"ה ובת' המאיר לעולם ח"א סי' י"ח ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק נ"ג ובנתיבות סי' רמ"א סק"ה.
רשב"ם ד"ה ואם לאו לא יצא דכתיב ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' י"ט מש"כ בזה לענין ס"ת.
רשב"ם ד"ה ואם לאו. ואע"ג דלגבי גיטין קיי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כו' דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מיהא לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול כו' ע"כ, ע' תוס' קידושין ד"ו ע"ב ושם מ"ט ע"ב ובמש"כ שם עה"ג ובס' המאיר לעולם ח"ב סי' ט'.
רשב"ם ד"ה ואם לאו אלא מכרו או אכלו לא יצא כו', ע' בס' עינים למשפט למס' קידושין ד"ו ע"ב.

בא"ד ה"מ לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחילה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר מיהו לגבי דיני ממנות לא בעינן תנאי כפול כו', ע' קידושין מ"ט ע"ב תוד"ה דברים שבלב ובפני יהושע שם.

רשב"ם ד"ה ה"ז מוקדש ומוחזר. ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוי שואל להתחייב באונסין כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קי"ח.

תוד"ה לא החזירו. אבל רבא סבר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד כו', ע' בס' בני אהבה פ"ו ה"ד מה' אישות.

דף קלח.

שכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני כו' כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליו שט"ח גובה מכולם, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"ו.

שם שכ"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו אם אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה נוטלן רצה נוטל בכורתו כו', ע' מה שהאריך בסוגיא זו בת' מהר"מ אלשיך סי' י"ב.

שם ושכמ"ר שאמר תנו מאתים לפלונית אשתי כראוי לה נוטלתן ונוטלת את כתובתה אם אמר בכתובתה כו' ע' בת' הריב"ש סי' ת"פ.

רשב"ם ד"ה כאן בצווח. שאין מזכין לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב שונא מתנות יחיה כדאמרינן באלו טרפות ע"כ, וע"ע לעיל י"ג ע"ב ובקידושין נ"ט ע"א ובקצוה"ח סי' קצ"ח סק"ב.

רשב"ם ד"ה אם יצא עליו שט"ח קודם שקבלו המעות כו', ע' מחנה אפרים ה' זכיה סי' ה'.

תוד"ה כאן. ובצווח מעיקרא דלא קנה יחזרו לנותן דלא יהיב ליה אלא אדעתא דליקבל מיניה ע"כ. ובזה מובן הא דאמרינן בנדרים מ"ג ע"א דבמתנה עד דאתיא מרשות נותן לרשות מקבל, וכ"כ התוס' בב"מ י"ב ע"א דבמתנה חשיבא דעת אחרת מקנה אותו ע"ש, משום דכיון דלא יהיב ליה אלא אדעתא דליקבל מיניה, וא"כ אולי לא ירצה הלה לקבל הרי הדרא לנותן. ובע"כ אגידא המתנה אל הנותן עד שבא לרשות מקבל המתנה, ולא דמיא להפקר שהוא רק סילוק רשות מצד המפקיד, כדכ' התוס' ביבמות מ"ח ע"א ד"ה המפקיר, ולהכי תיכף משיצא החפץ מיד המפקיר שוב ליכא בשעת זכייה דעת אחרת.

דף קלח:

א"ר דימי מנהרדעא הלכתא אין חוששין לב"ד טועין. ע"ל קס"ד ע"א ובת' פנים מאירות ח"ב סי' ב' ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' נ"ב.
רשב"ם ד"ה שאין צריך. והא דאמרן הא מני ר"ע היא לאו דוקא דה"ה לרבנן כו' ע"כ, וקשה איך יפרנס לפ"ז הא דאמרינן בנזיר ד"ז ע"ב רב סבר לה כר"ע ובערכין י"ט ע"א קאמר על רב יהודא הוא דאמר כר"ע ע"ש, וע' מהרי"ק סי' י"ב ובנחל יצחק ס"ס ס"א ובמש"כ בחידושי לערכין שם.

דף קלט.

ילמדנו רבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תקס"ט ובת' מהרי"ק סי' י"ח.
שם והא תני ר"ח נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל דילמא שאני פרנסה דאית ליה קלא, ע' ת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ז'.
רשב"ם ד"ה ניזונין מזונות. והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון מתפוסת הבית אלא חולקין בשוה ויתפרנס ויזון כ"א מחלקו, ע' תמים דעים להראב"ד סי' נ"ח.
רשב"ם ד"ה גדול אחי ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי מלבושים נאים כי היכי דלישתמעו מיליה כו' ומיהו לכתחילה אין לבזבז בממון אחיו כל כך ע"כ, ע' גיטין נ"ב ע"ב בעובדא דעמרם צבעא ובתוס' ב"ק י"א ע"ב ד"ה בגדול אחי.

דף קלט:

התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא, ע' תוס' ב"מ צ"ו ע"ב ד"ה אלא לוקח ובת' הרשב"א סי' אלף ה' ובמחנה אפרים ה' שאלה סי' ב' ובת' הגרע"א סי' קכ"ט.
במשנה מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יזונו נכסים מועטין כו'. ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"ב.
שם אבל חכ"א כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו ע' בתשובות הרמב"ם סי' קפ"ח קפ"ט דפוס ירושלים.
רשב"ם ד"ה אי אמרת בשלמא לוקח שוויוהו רבנן משעה שנשאה ע' בת' עונג יו"ט סי' קנ"א,

רשב"ם ד"ה דיתבא תותי גברא וראוי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאה מידו הלכך יפסידו כו', הנה מלשון זה משמע דהוא קנס, ועמש"כ בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ח'.
תוד"ה התם. וי"ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כ"כ פסידא, ע' קצוה"ח סי' ק"ג סק"ח.
תוד"ה מי שמת, מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לריב"ן וכן בכמה דוכתין משמע דתרי מילי נינהו ע"כ. הנה מלשון התוס' מוכח שהבינו דהרשב"ם טעה וחשב דפרנסה ומזונות חד הוא, ולכן הקשו עליו והורו מקורם מהא דכתובות ומכמה דוכתין דתרי מילי נינהו, אבל לולא דבריהם א"א לאמר כלל וכלל דטעות כזה נזדמן להרשב"ם, לפי דבסמוך לעיל במשנה הקודמת כ' הרשב"ם וז"ל מפרנסין לבוש וכסות ניזונין מזונות ממש ע"ש, רק כוונתו היתה בזה לחדש דאע"ג דבמשנתינו דהכא קתני יזונו, מ"מ היתה בהבנת המשנה גם פרנסת נישואין כשתבא להנשא. ואם כוונת התוס' היתה לחלוק על הרשב"ם מצד הדין שבא לחדש, היה להם להורות דכוונת המשנה דהכא היא דוקא מזונות ממש, ולא לכפול דתרי מילי נינהו וצ"ע כעת.

דף קמ.

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו, ע' בתשובות הר"ן סי' מ"ד.

דף קמ:

במשנה האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר יטול מנה נקבה מאתים ילדה נקבה נוטלת מאתים, ע' בת' הרא"ש כלל י"ג סי' כ'.
שם ורבא אמר דוחין אותו ויש לו וסיפא אתאן לרשב"ג דתניא ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה חלה עליהן, ע' תוס' יבמות פ"ג ע"ב ד"ה לא לכל ובכ"מ פ"ג ה"י מאיסורי מזבח ובלח"מ ס"פ ט"ו ממעה"ק.

דף קמא.

תוד"ה בת היה לו ובכל שמה. וא"ת למה לא השיאה ליצחק למ"ד בפ"ד מיתות דבן נח מותר באחותו כו', ע' פרשת דרכים דרוש א' ובת' מקום שמואל שער התירוצים בסוגיין.

דף קמא:

והא זכר ונקבה לא אמר דאמר נמי אם זכר ונקבה נמי יטול מנה, ע' בת' הרא"ש סוף כלל פ"א.
שם משנתנו איני יודע מי שנאה כו' ולימא ליה במבשרני כו', ע' בת' ריב"ש סי' תפ"א.
תוד"ה איתיביה. א"נ ר"נ איירי בעובר שאינו בנו כו', ע' מהרש"א ובמש"כ על דבריו בחידושים שבסוף ס' הפלאה.

דף קמב.

ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה א"ר ששת אמינא לה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו כו', ע' תוס' יבמות ס"ז ריש ע"ב ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"ז.
שם ואס"ד עובר לא קני למה להו אחזוקי בשנייה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי ירושה הבאה מאליה שאני, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"ס.

דף קמב:

בכור שנולד לאחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים מ"ט יכיר אמר רחמנא והא ליתא דיכיר, ע' בת' דבר אברהם סי' כ"ז.
שם המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, ע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' ד' ובת' מהרי"ק סי' צ"א.

דף קמג.

דאיתמר קני כחמור לא קנה את וחמור ר"נ אמר קנה מחצה ורב המנונא אמר לא אמר כלום ורב ששת אמר קנה הכל, ע' בס' גרש ירחים ע"מ גיטין דף ל"ב ע"ב ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' נ"ח וע"ע בת' הרמ"א סי' מ"ח.
שם דתניא רבי אומר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו א"ל אביי בשלמא התם אהרן בר חלוקה הוא כו', ע' גבורת ארי ליומא י"ז ע"ב.
שם הכי השתא התם מעיקרא כי הוו כתבי אאבולא הוו כתבי ואיסטרוגי הוו מסייע בהדייהו וידע מלכא כו', ע' ישי"ש פ' הגוזל בתרא סי' מ"ה ובת' חיים שאל ח"א סי' י"ח וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"א קל"ד.
רשב"ם ד"ה לא קנה ולא כלום. דכיון דבקנין אחד שיתף שניהם לא נגמרה בדעתו להקנות לזה בלא זה כלום כו', ע' נובי"ק חח"מ סי' כ"ו.

דף קמג:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה ענין ומחצה, לעיל קי"ד ע"ב ובכ"מ האריכו התוס' בזה וע"ע בת' מהרי"ק סי' קס"ט.

שם אלא אמר רבא ובני פלוא אליאב רב יוסף אמר ובני איתן עזריה. במנחת שי פ' ויגש תמה מה הוסיף ר"י להביא קרא דד"ה על אורייתא דמשה, ועמש"כ בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' לך סי' ח' אות יוד.

שם קרו אינשי לבר ברא ברא או לא כו' תניא כוותיה דמר בר רב אשי המודר הנאה מבנים מותר בבני בנים, הנה ברייתא זו מתאמת דוקא לשאלתם אי קרו אינשי כו' דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, והיינו דמסיק הרשב"ם עלה אבל לענין פריה ורביה חשיבי כבנים ע"ש, פי' דזהו ענין ללשון תורה, וע' ברשב"ם לעיל קט"ז ע"ב ד"ה אבי האב ובדקי"ט ע"א ד"ה דלא הוו ובתוס' שם ק"ט ע"א וקט"ו ע"א, ואשכחן נמי דבלשון תורה נקראו בני בנים בנים דאמרינן ביומא ס"ו ע"ב האומר לאבי ולאמו לא ראיתיו אביו אבי אמו מישראל ע"ש. הרי דקרי אביו לבן בתו, הארכתי בזה וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' קל"ו ובת' הרא"ש כלל פ"ב סי' ג' ובת' הריב"ש סי' ר"ז.

שם ל"ש אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רט"ו.

רשב"ם ד"ה ואם אמרה. והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן אלמנה ניזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן, ע' בת' מהר"ח אור זרוע סי' צ'.

תוד"ה ת"ש. וי"ל דאיצטריך שאם מצא דייתקי או מתנה שלא יהיה בה כלום, ע' בת' פמ"א ח"א סי' ל"ז.

תוד"ה ל"ש, פי' בקונטרס שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהם כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רמ"ט.

דף קמד.

רב ספרא גברא רבה הוא לא שביק גרסיה וטרח לאחריני, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קנ"ד.

שם אשה בנכסי יתמי מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שכ"ז ובת' רדב"ז ח"א סי' תקס"ח ובתמים דעים להראב"ד סי' נ"ח ובת' מהר"ם ב"ב סי' שי"ח שי"ט.

שם מהו דתימא כיון דשביחה לה מילתא דאמרי קא טרחה קמי יתמי אחולי אחלה קמ"ל, ע"ל נ"ב ע"ב ובתוד"ה דטרחא.

רשב"ם ד"ה באשה יורשת. אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשין להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף כבר השביחה לעצמה כו'. והרא"ש חולק על זה וע' מה שהאריך בזה בת' מהר"ם לובלין סי' ק"ט וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' רט"ז.

דף קמד:

במשנה אחין השותפין שנפל אחד מהן לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו, ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' קס"א.
שם תנא האי אומנות לאומנות המלך, ע' במיוחסות להרמב"ן סי' כ"א.
שם ל"ש אלא שחלה בפשיעה אבל באונס נתרפא מן האמצע כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ט סי' ד'.

דף קמה.

א"ר יוסף בר מניומי אר"נ בכל מקום שנהגו להחזיר מחזירין ותרגומא נהרדעא שאר בבל מאי כו', ולכאורה אמאי לא ניזול בבל המקומות בתר מנהגא וכדתנן ר"פ הפועלים מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה, ואמרינן עלה בירושלמי שם זאת אומרת מנהג מבטל הלכה, וע' מה שהאריך בזה באור זרוע לב"מ שם סי' רע"ט. ובע"כ דהכא שאני דאם יאמרו קדושי הדרי יאמרו דקידושי טעות היו ולכך חזרו. ונמצאו קידושין תופסין באחותה ומותרת לו, כדמפרש רשב"ם בדעת אמימר דהלכתא כוותיה ע"ש. ועפ"ז קשה מדוע לא חששו להכי גם בנהרדעא, וכן להיפוך אי ליכא למיחש להכי אמאי לא קבעו בזה מנהגא גם בשאר בבל וצ"ע כעת.
שם מוהרי הדרי קדושי לא הדרי. ע' בת' מהר"ם לובלין סי' י"ט.
שם אר"פ הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא והדר ביה הוא מוהרי הדרי קדושי לא הדרי כו', ע' ת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ח' ובת' הריב"ש סי' ש"א.
רשב"ם ד"ה מוהרי הדרי. דמוהר הוא ממון שמקדים לה עתה בימי אירוסין כו' ע"כ, ועוד יש פירושים על תיבת מוהר כדהביא באור זרוע סי' ק"ע.

דף קמה:

ת"ר עתיר נכסין עתיר פומבי זה הוא בעל הגדות כו', לכאורה נראה דברייתא זו דאגדתא היא, וע' בת' הריב"ש סי' כ' מאי דמוכיח מברייתא זו לדינא.

דף קמו.

במשנה השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן כו', הנה האי סעודת חתן היא סעודת אירוסין דתנן בפסחים מ"ט ע"א, וע' באוצר הגאונים חלק התשובות למס' מו"ק דף י"ח ע"ב מה שהביא בשם רב האי גאון ז"ל.
שם אכל תנן שתה מאי כו' ע' בירושלמי דפרקין ה"ה ובמראה הפנים שם ובת' הרדב"ז ח"א סי' שכ"ט.
רשב"ם ד"ה השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קידושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין כו' ע' בת' מהרי"ק סי' קע"א.
רשב"ם ד"ה שלח סבלונות מרובין. וה"ה למועטין אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט כו' ע' אבני מלואים סי' נ' סק"ב.

דף קמו:

הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא א"ר הונא בריה דר"י ושמין להם דמי בשר בזול כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תקע"ט וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' רכ"ה.
שם מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא א"ר נחמן ר"ש בן מנסיא היא דתניא הרי שהלך בנו למדה"י ושמע שמת בנו כו', רב ששת אמר ר"ש שזורי היא כו'. ולכאורה אמאי צריכים לדחוק א"ע להעמיד בברייתות התלויין במחלוקת ואליבא דחד תנא ולא הביאו סתמא דברייתא דלעיל קמ"ב ע"א והובאה ג"כ בירושלמי יבמות פ"ד ה"א גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר כו'. הרי דאזלינן בתר אומדן דעת של הגר והזוכים שאילו היה נודע להם מציאות הבן או העובר אז לא באו לכתחילה הנכסים לכלל זכיה ומשו"ה חייבין להחזיר, וי"ל דהתם לאו משום לתא דאומדן דעת אתינן עלה אלא משום זכיה בטעות. דלא אמרה תורה נכסי הגר הפקר אלא כשאין לו יורשין ועל מנת כן זכו. והשתא ששמעו שיש לו בן איגלאי מילתא למפרע דזכיה בטעות היתה ומשו"ה חייבין להחזיר.
רשב"ם ד"ה נפל עליה. דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינה זוכה בירושה. ע' בת' מהרי"ק סי' פ"א.
רשב"ם ד"ה לא שייר קרקע כל שהו אין מתנתו מתנה, ואם עמד חוזר כו'. ע' בת' הריב"ש סי' ר"ז.
תוד"ה מאן תנא דאזיל בתר אומדנא כו' צ"ע אי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ע"כ יל"ד הרי לפ"מ דמסקינן בסוגיין דהא דתלי בדר"ש בן מנסיא נקרא אומדנא

דמוכח. ופירושו דבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו מעצמנו, וא"כ הרי כ' התוס' ר"פ השולח סד"ה מהו. דבאופן כזה נקראו דברים שבלב דברים ע"ש. ומאי האי דקא מספקא להו להתוס' הרי ממקומו הוא מוכרע וצע"ק, וע"ל קל"ב ע"א ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ל"ד.

דף קמז.

דומה שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת אין מתנתו מתנה, ע' קידושין ד"ו ע"ב תוד"ה לא ושם מ"ט ע"ב ד"ה דברים ובמש"כ שם עה"ג.

שם ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל תהיו במחלקת ואל תמרדו במלכות בית דוד וי"ט של עצרת ברור זרעו חטים מר זוטרא אמר בלול איתמר. ע' בת' הרשב"א סי' תי"ג וע"ע בתבואת שור קונטרס בכור שור.

דף קמז:

ורבא אר"נ מתנת שכ"מ מדרבנן בעלמא הוא כו', ע"ל ע"ו ע"ב תוד"ה קני ובמה שהאריכו בזה בש"ך ובתומים ר"ס ס"ו, וע"ע בקצוה"ח שם ס"ק כ"ו ובנתיבות שם ס"ק כ"ג.

שם אינה של תורה ועשאוה כשל תורה, ע' בריי"ף פ' הכותב ובש"ך חו"מ ר"ס ט"ו ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ה'

שם שכמ"ר שאמר ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"ז.

שם למימרא דסבר ר"נ מילתא דאיתא בבריא איתא בשכמ"ר דליתא בבריא ליתא בשכמ"ר כו', ע' בת' הרא"ש כלל י"ב סי' ג'.

רשב"ם ד"ה א"ר נחמן. לא אמר כלום שהדירה אין בה ממש להקנותה ופירות דקל נמי א"א מקנה דשלב"ל, ע' מהר"ם אלשיך סי' ה' ובת' מהרשר"ם חח"ם סי' שכ"ג.

תוד"ה המוכר. פי' רבינו שמואל דלמאן דדאין דד"ג הוה מוחל צריך להחזיר ללוקח מה שנתן לו ואור"י כו'. ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תקל"ו.

דף קמח.

תוד"ה שכ"מ הראשון. ונהי דיכול להקנות אגב קרקע כו' דהא דירת בית כמ"כ יכול להקנות ע"י הבית ופירות דקל ע"י הדקל כו' ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ד קמ"ה ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ג.

בא"**ד** ותימה לי לימא איתא בבריא בהודאה כו', ע' נובי"ת חח"מ סי' מ"ה.

דף קמח:

שכמ"ר שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולו ואם כנמלך כו', ע' בת' הרמ"א סי' מ"ח.

שם ודילמא עיוני קא מעיין והדר יהיב כו', ע' תמורה כ"ה ע"ב ובמה שהארכתי בחידושי שם.

שם במוחזק לו דלית ליה. ע' בהגהות הב"ח ובמש"כ בחידושי לעיל מ"ד ע"ב.

שם איבעיא להו הקדיש כל נכסיו ועמד מהו. ע"ל קע"ד ע"ב תוד"ה שכ"מ ובת' הריב"ש סי' קס"ז.

שם הפקיר כל נכסיו מהו, ויל"ד לפ"מ דגבי עמד חוזר תלינן בתר אומדן דעת לעיל קמ"ו ע"ב דאוקמינן מתניתין דהתם כר"ש בן מנסיא כו', ולפ"ז הו"מ למיפשט בעיין דהפקיר כל נכסיו מהא דתניא לעיל קמ"ב ע"א גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר ע"ש, הרי דאמדינן דעת הגר דאילו היה יודע שיש לו בן או שאשתו מעוברת אז לא היה מניח נכסיו הפקר אלא היה מניח בשביל בנו, וה"נ אמאי לא אמדינן דעת המפקיר שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה מפקיר, וי"ל דהא דחייבין להחזיר אינו מטעם אומדן דעת של הגר רק מפני שהבן או העובר המה היורשים, ולכתחילה הפקר בטעות היה דבאמת היה שייך ליורשיו.

שם חילק כל נכסיו לעניים מהו תיקו. ע' מחנה אפרים ה' צדקה סי' ב'.

שם יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כולן לשון מתנה הן במתניתא תנא אף יחסין וירת בראוי ליורשו כו', ע' ת' הרא"ש סוף כלל פ"ד ובת' מהר"ח או"ז סי' צ"ה.

דף קמט.

איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו א"ר יהודא א"ר אם עמד אינו חוזר וזימנין א"ר יהודא א"ר אם עמד חוזר כו'. לכאורה אמאי לא נדמינהו להההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל כו' דתלינן ליה בקידושין מ"ט ע"ב בדברים שבלב ע"ש, די"ל דהתם הו"ל לפרושי בשעת מכירה דאדעתא למיסק לארעא דישראל מזבנינא ואי הוה פריש ואיתניס ולא סליק ודאי לא הוה זבינא כדפירש"י שם, משא"כ הכא לא הו"ל לפרושי בהדיא דמחמת יראת מיתה זבין, משום אל יפתח אדם פיו לשטן. ולהכי שפיר מסיק דדיינינן מחשבתו לפי פעולתו, דאי איתא לזוזי בעינייהו חוזר דלהכי שביק דאם יעמוד מחליו יחזור אבל אי פרעינהו בחובו אינו חוזר.

שם כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במתנה כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה, ע' בת' שארית יוסף סי' ג' וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ט"ו.
שם אי אגב קרקע לית ליה ארעא. ע' בתוס' לעיל מ"ד ע"ב ד"ה דלא הו"ל ובמש"כ בחידושי שם.
שם אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא ע' בתשובות הר"ן סי' ס"ד ובת' הריב"ש סי' רכ"ב.
שם אדהכי נפק אודיתא מבי איסור כו', ואע"ג דהיה משקר מ"מ אהני האי אודיתא, וע' בתוס' לעיל מ"ד סע"ב ובב"מ מ"ו רע"א ובת' ח"צ סי' ס"ז ובת' רדב"ז ח"א סי' שכ"ה ובנובי"ק חח"מ סי' כ"ה.
תוד"ה שכ"מ ואין נראה לאמר כש"כ הוא שיותר יש לנו לאמר שאומר אמת במלוה כיון שמשעבד עצמו כו'. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רל"ד ובת' חמדת שלמה האה"ע סי' ס"א.
תוד"ה רב מרי. כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וזה ודאי היה גר כו', ע' משך חכמה לפ' שלח בפסוק ככם כגר יהיה לפני ה'.
תוד"ה דקא מגמר. ועוד קשיא מהא דאמר בגיטין בפ' התקבל גניבא יוצא בקולר הוה כו' ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ד אות ו' ז'.

דף קמט:

שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת וכמה כל שהוא כו', ע' שאילתות פ' ויחי ס"ס ל"ג ובמפרשים שם.
רשב"ם ד"ה הכותב נכסיו לעבדו כו' ע"כ, אע"פ שכן הוא גרסת המשנה בפאה ספ"ג וכן גריס הרמב"ם בפיה"מ שם, אבל הכא בגמרא כמו בכה"מ בש"ס הגרסא כל נכסיו, וכה"ד כמה ראשונים והרמב"ם גופיה דגרסת כל היא עיקרית, כדהארכתי בחידושי לפאה שם.
רשב"ם ד"ה שייר קרקע כל שהו כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהו ע"כ, וכן פירש"י נמי בגיטין מ"ב ע"א. וע"ש ד"ח ע"ב רש"י ד"ה שייר קרקע ובר"ש פאה פ"ג מ"ח.

דף קנ.

וכל היכא דתני כל שהוא לית ליה שיעורא והתנן כו', ע' מנחות ל"ט ע"א תוד"ה שירי ובמש"כ בחידושי שם ושם ד"ס ע"א ולמס' פאה פ"ג מ"ז.
שם פשיטא אמר מטלטלי לפלניא כל מאני תשמישתא קני לבר מחטי ושערי כל מטלטלי לפלניא אפילו חטי ושערי כו', עמש"כ הבעל המאור בס' הצבא מובא בסוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג וברשב"ם לעיל ס"ז ע"א ד"ה הרי כולן מכורין.

רשב"ם ד"ה ואיידי דקתני רישא. ולכתוב עליה פרוזבול הכי תקון רבנן כו', דדמי כמאן דאית ליה משכון כו'. טעם זה נקט הרשב"ם גם לעיל ס"ו ריש ע"א ושם הביא ג"כ טעם אחר מרבו זקנו רש"י ז"ל ע"ש.
בא"ד אע"ג דכתיב ביה את האדמה אשר נתת לנו וגו' אפילו אין לו קרקע יתודה דהאי לנו אכל ישראל קאי כו' ע"כ, וכ"כ התוס' לעיל כ"ז ע"א ד"ה ובוידוי וע' בס' מילי דברכות לברכות י"ג ע"א ובת' פנים מאירות ח"א סי' ס"ו.
תוד"ה ואיידי. איכא למימר דאיידי דנקט שיעורא רבה נקיט נמי שיעורא זוטא. ע' בס' משיב נפש סי' ב' ראיה ג'.

דף קנ:

חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם כו', ע' ת' הרא"ש כלל מ"א סי' א'.
שם דאמר מר מברחת צריכה שתכתוב כל נכסיה, ע' בת' הריב"ש סי' ב'.
שם אמר נכסי לפלניא עבדא איקרי נכסי דתנן כו' ארעא איקרי נכסי דתנן כו', ע' בת' הרמ"א סי' נ' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגרא"י סי' נ"ח.

דף קנא.

כי קא שכבא אמרה ליהוי לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דר"נ אמרו ליה והא לא משך כו', ע"ל תוד"ה אי כר' ובת' מהר"ח או"ז סי' ר"י ובנובי"ת חח"מ סי' מ"ה.
רשב"ם ד"ה אימיה דרמב"ח, ובפ' מי שהיה נשוי בכתובות איכא מעשה אחרינא וכ"כ התוס' בכתובות שם דאין זה ההיא עובדא דמי שמת כו' וצ"ע מאי קמ"ל הלא מצד מחלקותם ג"כ מוכח דמעשה אחרת היא, דהכא פליגי ר"נ ורב ששת מצד הדין, והתם משום לתא דשודא דדייני, ועמש"כ בחידושי שם וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות ס"פ ויחי.
תוד"ה אפילו למ"ד מברחת קנה. צ"ל דמיירי במקצת נכסים כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' רפ"ז.

דף קנא:

הכי אמר שמואל שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו עמד חוזר כו', פי' וצוואתו נתבטלה ממילא אע"פ ששתק ולא חזר בו כדכ' בת' הריב"ש סי' ר"ז.

דף קנב.

ושמואל אמר לא ידענא מאי אדון בה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה, ע' נובי"ק חח"מ סי' כ"ח.
שם יתיב ר"נ בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דר"נ, הנה בלשון זה ממש הוא בעירובין מ"ג ע"ב, ורק משם הביאו התוס' לעיל מ"ו ריש ע"ב להוכיח דסתם ר"ג הוא ר"ג בר יעקב, וע"ע בשבת ס"ט סוף ע"ב ובמש"כ בחידושי לחולין י"ב ע"א.

דף קנב:

ילמדנו רבינו שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים וקנו מידו מהו שלח להו אין אחר קנין כלום, ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ח.

דף קנג.

אמרי נהרדעי הלכתא כוותיה דרב כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' שט"ז.
שם ההוא מתנתא דהוה כתוב בה כד הוה קציר ורמי בערסיה ולא כתב בה ומגו מרעיה אפטר לבית עולמיה כו', ע' קצוה"ח סי' קי"ב סק"ו.

דף קנג:

השתא ומה ספינה שרובן לאבד נותנין עליהן חומרי חיים וחומרי מתים כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח זצ"ל סי' ז' וע"ע בת' הריב"ש סי' ר"ז.
שם ר' נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכ"מ כו', ע' בס' עולת שמואל ח"א סי' מ"ז וע"ע בת' מהרי"ק סי' קכ"ט.
רשב"ם ד"ה חולים שרוב חולים לחיים כדתנן המביא גם ממדה"י והניחו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים כו', ע' בס' שערי ציון סי' יוד אות י"ג ושם סי' י"ד אות י"ב.
רשב"ם ד"ה אלא שלא עברו. ורבא חולק על ר' אלעזר כו', ע' בחידושי באר מים חיים.

דף קנד.

ובאו ושאלו את ר"ע מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאים לנוולו ועוד סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ג סי' ה' ובש"ש שמעתא ה' פט"ז.
תוד"ה ועוד. ואור"י דשמא בחייו לא היו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות כו', ע' בתשובות הנספחות לשו"ע אדמו"ר סי' כ"ח דף סמ"ך ע"ב.

בא"**ד** וא"ת למה לנו לאמר שהוא קטן כיון שהגיע לכלל שנותיו כו', ע' נובי"ק חאה"ע סי' ס"א ושם מ"ת חאה"ע סי' מ"ד ובש"ש שמעתא ה' פי"ד.
בסה"**ד** וי"ל שאחר שהיה זה גדול שהגיע לכלל שנותיו, ולא היו לו סימני גדלות ולהכי איכא לספוקי שמא קטן היה עדיין, ע' ש"ש שמעתא ה' פי"ג ובת' הגרע"א סי' ז' ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' יוד.

דף קנד:

מי סברת נכסי בחזקת בני משפחה קיימי וקא אתו לקוחות ומערערי נכסי בחזקת לקוחות קיימי וקא אתו בני משפחה וקא מערערי, ע' בת' הר"ן סי' ל"ג.
תוד"**ה** בחזקת. שאפילו לא תמצאו לו סימנים איכא למימר שנשרו לאחר מיתה, ע' בת' אגודת אזוב חאה"ע סי' י"ד.

דף קנה.

ה"ק ליה ר' יוחנן לרשב"ל בשלמא לדידי דאמינא ראיה בקיום השטר היינו דמשכ"ל דנחתי לקוחות לנכסים אלא לדידך דאמרת ראיה בעדים כו', ע' נובי"ק חח"מ סי' ד'.
שם ובאו ושאלו את ר"ע מהו לבודקו אמר להם אי אתם רשאים לנוולו כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"י ובכנסת יחזקאל סי' אולם בת' מהרי"ל דיסקין ח"א סי' ל"א כתב שהורה להתיר לפתוח הקבר להכירו בסימנים להתיר אשתו והביא שכך אירע לפני אביו הגאון ד' בנימן ז"ל בוואלקאוויסק בשנת תקצ"א וצוה לפתוח ע"ש טעמו ונימוקו, וע"ע בת' דעת כהן חי"ד סי' ר"ה ובתשובה הארוכה מהגר"ד אופנהיים ז"ל הנדפסת סוף ת' חו"י ובת' ח"צ מסי' מ"ז עד סי' נ"א ובת' שיבת ציון מסי' ס"ג עד סי' ס"ז ובמש"כ בחידושי לחולין י"א ע"ב.
רשב"**ם** ד"ה בן י"ח. ואע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן יפה כדמוכח לקמן בת י"ד שיודעת בטיב משא ומתן מוכרת וכגון שהביאה שתי שערות כו' ע"כ, הנה מדברי הרמב"ם בתשובותיו הנדפסות בשנת תרצ"ד סי' ט"ו משמע שהוא מתחשב בדברים אלו רק בהשלמת הדעת ולא בהבאת שערות, וזהו עצם מחלקותם של רבא ורב הונא בר חיננא מאימתי קטן מוכר בנכסי אביו דמר סבר מבן שמונה עשרה ומ"ס מבן עשרים ע"ש, וע"ע בס' המקח לרב האי גאון שער ג'.

דף קנה:

אלא אי אמרת בן עשרים כי בדקו ליה מאי הוי, ע' בס' בני אהובה פ"ב הי"א מה' אישות.

שם והא דתנן בן עשרים שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם כו' וכי לא נולדו לו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו, הנה לפמש"כ בת' הרא"ש כלל ט"ז צ"ל דשיעור עשרים דתנן במשנה ורוב שנותיו בברייתא דר"ח תרווייהו מקורן הן מהלמ"מ ככל השיעורין, וע' מנחת חינוך מצוה ק"צ.

שם והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר כו', עמש"כ בחידושי למנחות ד"ה ע"ב

שם התם שטותא יתירתא חזא ביה דהוה קא משחרר להו לעבדיה, ע' בת' הריב"ש סי' תס"ח ובת' מטה לוי סי' י"ט.

שם ולישלח ליה תינוק מעשה שהיה כך היה, ע' בת' הריב"ש סי' שע"א.

שם אלא מעתה הא דתנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ה"נ עדותן עדות א"ל התם בעינא ועמדו שני האנשים וליכא, הנה בספרי שפטים ובשבועות ד"ל ע"א יליף מהאי קרא פסול עדות לנשים, ובירושלמי שם רפ"ד וביומא רפ"ו ובסנהדרין פ"ג ה"ט ממעט מהאי קרא תרווייהו ביחד, אולם ברמב"ם פ"ט מה' עדות הפריד בין הדבקים, דקטנים ממעט מועמדו שני האנשים כדהכא, ונשים ממעט מדכתיב על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה וע"ש במפרשים, אמנם ברש"י ב"ק פ"ח ע"א הוסיף עוד טעם לפסול עדות קטן משום דעדות שאי אתה יכול להזימה הוא דלאו בר עונשין הוא, ועמש"כ הגרע"א שם בגליון הש"ס ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בגבורת ארי למכות ד"ב ע"א ובת' הגרע"א סי' קע"ו.

רשב"ם ד"ה אמר אמימר ומתנתו של בן י"ג ויום אחד חויא מתנה כו', כוונת הרשב"ם דלא נימא דאמימר קאי אהאי דאיירי מקודם בפעוטות, להק' דאיהו אייר בבן י"ג ויום אחד וכ"כ הר"ן בתשובה סי' מ"ד וע"ע בת' הרא"ש כלל א' סי' ושם כלל פ"ה סי' י"א.

דף קנו.

אר"נ אמר שמואל בודקין לקידושין כו', הנה הראשונים ז"ל הבינו דבדיקה זו אינה רשות אלא מדינא דלכתחילה. ולכן כ' הרמב"ם בפי"א ה"ו מה' אישות וז"ל ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודעים שהביא סימנים, ובת' הרשב"א סי' תת"ג כתב דלבד מה שהוא בעילת זנות כל זמן דלא תקנו לו נשואין אלא שקרוב הדבר לבא לידי איסור ערוה דאורייתא דאפשר שתפשוט ידה ותקבל קדושין מאחר תחתיו ויאמרו שנשואי הראשון נשואין וקידושי שני אינה כלום, ושם בחלק רביעי סי' ר"ז הוסיף עוד וז"ל ופעמים שתהא

אחותה נשואה לאחיו ויסמכו ע"ז עוד מפני שלא תקנו רבנן קידושין לקטן של זה וימות בלא בנים ותדחה זו את אחותה בלא חליצה ותתיר יבמה לשוק ע"ש, וע' יבמות קי"ב ע"ב ושם צ"ו ע"ב, ובסנהדרין ק"ד סוף ע"א דדרשו קרא העיר רבתי עם שהיו משיאין קטנה לגדול וגדולה לקטן מסיק רש"י וז"ל ולא קטן וקטנה ממש אלא שעומדין על פרקן כו' ע"ש, והוא מטעם הנ"ל דקטן וקטנה ממש אין משיאין לכתחילה כנ"ל, וע"פ שיטת הרשב"א בזה מדוייק מאד לשון המשנה בכתובות ס"פ הכותב דתנן בלשון קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת, דלשון שהשיאו משמע דיעבד, והוא דלא כמש"כ התוס' בסנהדרין ע"ו ע"ב ד"ה סמוך לפרקן דממשנה דכתובות נראה דאין זו ביאת זנות ובמק"א הארכתי בזה, וע"ע בת' הרא"ש סוף כלל ל"ג ובת' הריב"ש סי' שע"א.

שם ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, והנה על מי מוטל להביא ראיה על המוכר או על הלוקח ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' רל"ז וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ט"ז,

שם וכיון דבדקנא לקידושין לגירושין ל"ל כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' ב'.

שם והלכתא תוך זמן כלפני זמן, ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' מ"א ובת' מתת ידו סי' י"ב.

רשב"ם ד"ה ואחד מסוכן. ה"ה היכא דעמד איני חוזר אם קנו מידו לר"א, ע' בת' מהרי"ל דיסקין ח"ב סי' ע"ח.

תוד"ה בודקין. גם מהני האי בדיקה לענין שאם פשטה יד וקבלה קידושין מאחר כו', ע' נובי"ק חח"מ סי' ד' ובת' הגרע"א סי' ז' ובנחל יצחק ס"ס ז'.

תוד"ה ולגירושין. שאם לא ימצאו שערות לא יהו גירושין כו', ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח ז"ל סי' יוד.

תוד"ה וכי מאחר. וא"ת ומאי קושיא וכי חובה הוא לבדוק לקידושין כו' הנה התוס' לטעמייהו ס"פ האשה רבה דמצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן ומכש"כ דליכא חיובא לבודקו אם הביא סימנים, אבל לפי שיטת הרמב"ם והרשב"א שהבאתי לעיל וכפ"מ דפסקינן בשו"ע אה"ע סי' א' דביאת קטן ע"י נשואין הוא ביאת זנות, לפ"ז אין מקום לקושית התוס' לפ"מ דמפרשי הא דא"ר נחמן בודקין לקידושין שהוא בתורת חיוב.

תוד"ה לאפוקי. מיהו צ"ע אי קאמר ר' יהודא למילתיה גבי מיאון אי לא, ע' בס' זרעא דיוסף סי' קל"ב מה שהאריך בזה.

דף קנו:

במשנה ר"א אומר בשבת דבריו קיימין מפני שאינו יכול לכתוב ופרשב"ם אם בשבת חילק נכסיו אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין וכתיבה שלא תטרוף דעתו

שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת ע"כ, הנה מלשונו משמע דדעת ר"א היא, משום דמצד אחד עומד לפנינו איסורא דקנין וכתיבה בשבת ומצד השני חשש של טירוף דעת השכ"מ, משו"ה הוכרחו החכמים לעשות התקנה דבשבת יועיל חילוק נכסיו על פיו גם בלא קנין, והשתא מובן דברי ר' לוי מאי דקאמר לעיל בסמוך קונין קנין משכ"מ אפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א, פי' דר"א ס"ל דמועיל אמירת פיו מפני איסור קנין ור' לוי קאמר דבכדי להפיס דעת השכ"מ שלא יחשוב דאמירתו לבד לא תועיל ועי"ז תטרוף דעתו ולהכי ס"ל איהו דהתירו לקנות מהשכ"מ דהשתא סמכא דעתיה, כן משמע מפי' הרשב"ם במשנתינו ובדברי ר' לוי, וקשה מניין לר' לוי דר"א אסר קנין הלא במשנה קאמר ר"א מפני שאין יכול לכתוב וקנין מאן דכר שמיה, ומדוע הוסיף הרשב"ם קנין בדברי ר"א, ואמאי נימא דחשש דטריפת הדעת תהיה עי"ז שלא נעשה הקנין לפ"ד ר' לוי. ניחוש לטריפת הדעת בפשוטו דאז לא יוכל להגיד דבריו אפילו על פה כדחייש ר"א לפי פי' הרשב"ם וצ"ע כעת.

שם זכין לקטן ואין זכין לגדול, ע' תוס' גיטין ס"ה ע"א ד"ה צרור ובר"ן שם ובת' מקום שמואל סי' א'.

רשב"ם ד"ה שהיתה חולה. אם מתנת שכמ"ר בלא שיור היתה איכא למימר דמודה ר"א במצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין כו', ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ד אות ז'.

תוד"ה קונין. והיכא קא קניא ליה הא אקנייה רשותא בשבת אסור כו', הנה הגרע"א בתשובה סי' קע"ד הקשה, למה להו להתיר שבות דמו"מ בשבת הרי לפי הנראה ממג"א ס"ס י"ג דמותר להפקיר בשבת א"כ הי"ל להבעל להפקיר ביתו ואח"כ תזכה היא בבית ומזה ראיה דלזכות מהפקר אסור ע"ש, ולע"ד יפלא מה לו להוכיח ההיתר להפקיר בשבת ממשמעות המג"א, הלא התוס' כתבו כן להדיא במנחות מ"ד ע"א סד"ה טלית. וביותר נראה לכאורה דגמרא ערוכה היא בעירובין ע"א ע"א, דהא כל מחלוקת דב"ש וב"ה שם היא אי בטול רשות בשבת מקרי קנין או סלוק, אבל אי הוה אסתלוקי רשותא כו"ע מודו דשרי בשבת, והפקר נקרא סלוק כמש"כ התוס' ביבמות מ"ח ע"א ד"ה המפקיר ובכ"מ, זולת אם נחלק בין בטול רשות דשבת דהוא רק סלוק מקנין השמוש, בין ההפקר דקנין הגוף וצ"ע.

דף קנז.

ר' יהושע אומר לקטן אמרו ק"ו לגדול, ע' חוט המשולש בחלק התשובות להגאון ר' הלל ז"ל סי' א'.

שם במשנה נפל הבית עליו ועל אביו או עליו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' שס"ה ובת' מהר"ח או"ז סי' ק"ס.
רשב"ם ד"ה אלא כי תיבעי לך. א"נ אלמוה רבנן לשיעבוד יותר מקנין דלא תנעול דלת בפני לוין כו', ע' מחנה אפרים ר"ה גביית חוב ובת' ברית יעקב סי' צ"ח.
תוד"ה א"ר יוסף. דהיינו טעמא מדר' נתן ועוד אפילו היה יכול להביא ראיה מתניתין עדיפא ליה, ע' מהרש"א וע"ע תומים ס"ס פ"ה.
תוד"ה דאיקני הראשון. וא"ת אימור דאמר ר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו' וי"ל דמודי ר"מ בהא שהשיעבוד חל ממילא אע"פ שלגבי קנין לא הי"ל להועיל וכ"כ התוס' בד"ה דבסמוך ולקמן קנ"ט א' בד"ה ולימרו ליה ובר"פ אע"פ וע' בת' שארית יוסף סי' ד'.

דף קנז:

מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקו. ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם סי' פ"ב.
תוד"ה המוקדמים פסולים אומר ר"י דפסולים הוו לגמרי דאפילו מבני חורי לא גבי כו' ע"כ, אבל דעת רש"י ריש מס' ר"ה ובכ"מ דרק מן המשועבדים אינו גובה בהאי שטרא אבל מבני חרי גבי, וע' ריב"ש סי' שפ"ב ובמל"מ ר"פ כ"ג מה' מלוה.

דף קנח.

רשב"ם ד"ה ב"ש אומרים יחלוקו שהרי ממון מוטל בספק הוא כו', וכן פרשב"ם לקמן קס"ו ע"ב והטעם מפני שהוא ספיקא דעובדא משא"כ בספיקא דדינא התם הוא הממע"ה. וכ"ה דעתו לעיל ל"ב ע"ב ד"ה הילכתא, ולהתוס' שם דנראה לדוחק לטעמייהו לעיל ס"ב ע"ב דבין בספיקא דעובדא ובין בספיקא דדינא אמרינן הממע"ה, וע' מה שהאריך בזה במל"מ פ"ז ה"ב מה' שכירות.
תוד"ה וב"ה שני. ואין נראה לר"י כי למה אין לחוש שתפסה מחיים כו', ע' נוב"י קמא חח"מ סי' י"ח.

דף קנח:

הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו. ע' תשובות הר"ן סי' מ"ו וע"ע תוס' יבמות ל"ז ע"ב ד"ה וממון ובישו"ש שם וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ש"כ ובת' כלל נ"ה סי' ה'.

שם אוירא דא"י מחכים, וכה"ג אמרינן בכתובות ע"ה ע"א דחד מנייהו עדיף כתרי מינן ואפ"ה הלכתא כתלמודא דבבלאה נגד בני מערבא כדהאריך בת' מהרי"ק סי' פ"ד.
שם עדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה דקא"ל שבאת ופרשב"ם ולא קאמר שבא רבינו ע"כ. נ"ב כה"ג אשכחן בברכות כ"ז ע"ב דתלמיד חבר הוה כו' דקא"ל מי בדלת ולא אמר מי בדיל מר ע"ש, אמנם בירושלמי שקלים פ"ג ה"א הוכיחו ממקום אחר דבן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה ע"ש, ומש"כ הרשב"ם דפשיטא לן דמתחילה היה תלמידו תמצא מקורו בתוס' סוטה ד"ד ע"א.
שם שלחו מתם בן שלוה בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות כו', ע' מה שהאריך בת' הרמ"א סי' ג'.

דף קנט.

ומאי קושיא דילמא מצי אמר מכח אבוה דאבא קאתינא תדע דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך כו', ע' קצוה"ח סי' ק"ד ס"ק ט"ו ובהקדמת עונג יו"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל י"ז סי' יוד,
שם אלא אי קשיא הא קשיא בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קל"ב.
שם היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן ונעשה גזלן כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סוף סי' ע"ט ובמל"מ פי"ד ה"ה מה' עדות ובת' הריב"ש סי' רס"ו.
שם דאי לא תימא הכי משה ואהרן לחותנם משום דלא מיהמני הוא אלא גזירת מלך הוא שלא יעידו להם ה"נ כו'. הנה אע"ג דהכא חזינן דפסולי עדות דקורבא הוא מגזה"כ, וכה"נ פסולי נשים ועבדים כדאמרינן בב"ק פ"ח ע"א, אפ"ה בעדות אחריני משום פסולי עבירה יש מקום להסתפק אם הוי משום לתא דגזה"כ. עפ"מ דבסנהדרין כ"ז ע"א אמרינן דמומר אוכל נבלות לתיאבון דברי הכל פסול ומ"מ במומר להכעיס דמצד הסברא גרע טפי פלוגתא דאביי ורבא היא, ואע"ג דקיי"ל בזה כאביי כדאמר טעמיה משום דהו"ל רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד אבל רבא מהדר ליה רשע דחמס בעינן, א"כ י"ל דאין לנו לפ"ז הכרעת הכתובים ופסלותו בגוי על סברא בכוונת התורה וצ"ע, אחז"ר יצא לאור ספר גבורת ארי על מס' מכות וראיתי שחקר בכעין זה בחידושיו שם ד"ה ע"ב, והוסיף טעם לשבח לחקירה זו עפ"י שיטת הרי"ף דאין רשע פסול לעדות אא"כ עבר עבירה שחייב עליה מלקות אבל אם אינו בר מלקות כגון שעבר על לאו שא"ב מעשה או

ניתוק לעשה או לאו שבכללות כשר כו' ע"ש וע"ע בתוס' שבועות ל"ג ע"א ד"ה קרובים ובנוב"י מ"ת חח"מ סי' מ"ה ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ג ע"א.
תוד"ה ולימרו, ופי' הריב"ם דודאי המכר אינו מכר אלא לענין חזרת טעות איירי כו', ע' בת' מהר"מ לובלין סי' י"ד ובת' שארית יוסף סי' א'.
בא"ד וא"ת אכתי מאי פריך ולימרו ליה אבוך זבין ואת מפיק דילמא היינו טעמא משום דאין ב"ח נוטל בראוי כמו כתובת אשה כו', ע' בת' מהרש"ל שנדפס בת' רמ"א סי' ד' וע"ש עוד בסי' ע"א.

דף קנט:

לא יורשי האב אחיו מורישין אחי דאבוה, ע' מל"מ פ"ה ה"ח מה' נחלות.
שם אלא לאי ש"מ אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב, בשאילתות פ' פנחס ס"ס קל"ה מסיק דאי ס"ד בן יורש את אמו בקבר כולהו דידיה הוו וע"ש בהעמק שאלה.

דף קס.

תוד"ה מקושר. ואם נאמר כאן שנדון בפשוט מאי קא פריך בגמרא לדברי ר' חנינא ב"ג אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים, ע' בס' גרש ירחים ע"מ גיטין דף י"ז ע"א סוגיא דזמן.

דף קס:

וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהני הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו כו', ע' מה שהוכיח בתורת חיים מהכא לדינא אם מועיל מה שאדם אומר או עושה דרך כעס, וע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים איך שדחה לדבריו.

דף קסא.

ולא אמרו מחק פסול אלא במקום שריר וקים וכשיעור שריר וקים, ע' במיוחסת להרמב"ן סי' צ"ה.

דף קסא:

לא חציף אינש לשוויה לשמיה דאבוה סימנא ע' בת' הרא"ש סוף כלל י"ז ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגאון רא"י ז"ל סי' י"ז.

שם כל המחקין כולן צריך שיכתוב ודין קיומיהון, ע' בת' הריב"ש סי' שפ"ב.
שם וצריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ל'.

דף קסב.

לפי שאין למדין משיטה אחרונה כו', ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' תכ"ג.
שם הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר מ"ש שני שיטין דילמא מזייף וכתב כו', ע' בת' הרא"ש כלל סמ"ך סי' ב' ד' ובת' הרדב"ז ח"א סי' י"ד.

דף קסב:

דאמר חזקיה מילאהו בקרובים כשר כו', ע' תוס' גיטין י"ח ע"ב ד"ה אמרי לה ובתשובות הרשב"א סי' אלף צ"ב ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' י"ז.
רשב"ם ד"ה שהרי סוכה. ורב יהודאי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים ברישא כו', ע' בת' הריב"ש סי' תט"ו.
תוד"ה נמצא. אבל הכא לאו לאסהודי חתימי אלא למילוי כו'. וכ"כ התוס' בגיטין שם וע' בחידושי הגאון מהר"ח הלוי פ"ה ה"ו מה' עדות.

דף קסג.

תוד"ה שיטה. דאי מזייף ביה וכתב ביה שני שיטין דקות יהא ניכר שהוא מזוייף כו', ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' מ"ד סק"כ.

דף קסג:

אבל בין עדים לאשרתא אפילו שיטה אחת פסול כו', ע' בת' הריב"ש ס"ס שפ"ב.
שם קסבר כל כה"ג אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה, ע' בת' הרא"ש כלל סמ"ך סי' ב'.

דף קסד.

דכתבי בין סהדא לסהדא ע' בת' הריב"ש סי' מ"ט.
שם א"ר ירמיה חיישינן לב"ד טועין, ע"ל קל"ח ע"ב ובת' פנים מאירות ח"ב סי' ב'.
שם השיב רבי לדברי ר' חנינא בן גמליאל והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה כו', ע' בתוס' לעיל ק"ס ע"א ד"ה מקושר ובס' גרש ירחים ע"מ גיטין דף י"ז ע"א סוגיא דזמן.

דף קסד:

דתני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי רעתו, ולכאורה היא נגד משנה ערוכה באבות פ"ב דריב"ז היה מונה שבחם, וה"נ אמרינן ספ"ג דמגילה האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה ינוחו לו ברכות על ראשו, ואפ"ל דמשו"ה כ' הרשב"ם וז"ל מתוך שמרבין בשבחו כו', וכן פירש"י נמי בערכין ט"ז ע"א שכשהוא מספר בטובתו יותר מדאי, והוא ממש לשון הרי"ף בפ"ב דשבת ע"ש, מכל הנ"ל משמע דכדי מדתו מותר, וגם מדה נכונה יש בזה עד שחז"ל אמרו ומאן דשבחיה ינוחו לו ברכות על ראשו, והא דאמרו לעולם אל יספר בטובתו. הוא רק אם מרבה יותר מדאי, דזהו הגורם לבוא לידי גנותו. אמנם הרמב"ם בפ"ז ה"ד מה' דעות בחר לו דרך אחרת בזה, וכ' ז"ל וכל המספר בטובת חבירו בפני שונאיו כו', ועל זה מסיים בהגהות מיימונית שם אבל בפני אוהביו מותר כו' ע"ש.

שם שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה כו', ע' בספר התניא פרק י"ב.

רשב"ם ד"ה כלך מלה"ר הזה. היה לך לומר איני כתבתיו, ע' בס' חפץ חיים כלל א' ס"א.

דף קסה.

א"ר יהודא א"ד רוב בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע בלה"ר ס"ד אלא אבק לה"ר, ונלע"ד דבזה מובן מש"א ביומא מ"ד ע"א, איזהו כפרה ששוה לו ולביתו ולאחיו הכהנים ולכל קהל ישראל הוי אומר זו הקטרת הקטורת כו' על מה קטורת מכפרת על לשון הרע כו', והיינו משום דבעבירה זו כולם נכשלים כדאמרינן הכא, ומשו"ה גם הכפרה שוה לכולם.

תוד"ה אמר אביי בסה"ד. כשהיו שנים מצו לקיים כתבו של ראשון ולא מצו לקיים כתב ידו של שני, ע' ת' נר אהרן סי' ב'.

דף קסה:

הא קמ"ל דשנים במקושר בעד אחד כפשוט מה התם פסולא דאורייתא אף ה"נ פסולא דאורייתא, ע' שאילתות פ' יתרו ס"ס נ"ה ובמפרשים שם.

במשנה כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעין עשרין כו', ע' בתוס' לעיל ק"ה ע"ב ד"ה פרושי ובב"מ ק"ב ע"ב ד"ה הוה אמינא ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ג ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' ר"מ ובת' הרמ"א סי' ג'.

שם סלעין דאינון ונמחק אין פחות משתים כו' ע' בת' הריב"ש סי' תי"ג.

דף קסו.

ואימא דהבא פריכא בתרי דינרי דהבא קאמר אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה, ע' בת' מהרי"ק סי' ז' וע"ע בת' הרא"ש כלל ששי סי' י"ט.
שם מעשה ועמדו קינים בירושלים בדינרי זהב ארשב"ג המעון הזה כו' ועמדו קינין בו ביום בריבעתים, והנה המג"א סי' רמ"ב סק"א הוכיח מעובדא זו דאם הערלים מיקרין שער הדגים נכון לתקן שלא יקנו דגים, ועמש"כ בזה בחידושי לכריתות ד"ח ע"א.

דף קסו:

בעי ר"פ קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישינן לזבוב או לא תיקו, ע' בת' הריב"ש סי' רמ"ט.
רשב"ם ד"ה תיקו. והממע"ה דכיון דמסתפק דינא לבי דינא האיך יוציאו מיד המחזיק ול"ד לממון המוטל בספק דקיי"ל חולקין דהתם עיקר המעשה אין ידוע לנו כו', ע' ברשב"ם ותוס' לעיל ל"ב ע"ב ודל"ה סוף ע"א ודס"ב ע"ב ודק"ה ע"ב ובת' הרא"ש כלל א' סי' ח' ובמהרי"ק שרש קי"ח ובת' לחם רב סי' קנ"ד.

דף קסז.

מאי אמרת שית מאה איסתירי וזוזא יד בעל השטר על התחתונה, ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ג ובת' מהרי"ק סי' קל"ג.
שם מ"ט רויח ליה עלמא להאי וי"ו כפתיה ואודי, ע' בת' הרמ"א סי' ע"ד.

דף קסז:

במשנה כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, ע' בת' הרמ"א סי' ל"ג.
שם וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת דילמא כתיב גיטא ואזיל וממטי ליה לאיתתא דהאיך כו', ע' בתשובות הר"ן סי' מ"ב ובס' חזון איש לאה"ע סי' ח'.
תוד"ה וליחוש. ואי בדלא הוחזקו אירי דהשתא כרתי שפיר עדי חתימה שאין יודעים בעיר אלא בעלה ומאי משני כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' קט"ו.

דף קסח.

צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק, ע' בת' הרמ"א סי' מ"ח.

שם מאי שטרי ברורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וז"ב לו אחד, ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ב וסי' רס"ג.
במשנה מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו' ר' יוסי אומר יתן כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ג ובשטמ"ק לנדרים כ"ז ע"ב.
במשנה מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושין לו קיום כו', ע' תוס' כתובות ד"כ סוף ע"א ובס' שערי ישר שער ז' פרק ט' וע"ע בת' מהרי"ק סי' קט"ז.
תוד"ה כיון. תריץ ה"ק כיון דדק דק ואם רוצה לחזור אינו חוזר ומגיד ע"כ, ואפילו אמתלא לא היה מועיל לחזור מעדותו כמבואר בסנהדרין מ"ד ע"ב גבי ההוא מעשה דבעי מכסא, ועמש"כ בחידושי לעיל צ"ד ע"ב.

דף קסח:

הרי שבא ואמר אבד שטר חובי כו' בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מן האחריות שבו כו', ע' מל"מ פכ"ג הי"ב מה' מלוה וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"א.

דף קסט.

וכן היה רשב"ג אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו וחכ"א מתנתו קיימת כו', ונראה דתרווייהו לטעמייהו דלעיל קל"ח ע"א תניא הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבו שני כהן הרי אלו אוכלין בתרומה רשב"ג אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן כבר זכו בהן יורשין ואוקמינן התם בשתק ולבסוף צווח ע"ש, והשתא בסוגיין כיון דמתחילה קבל מקבל מתנה את השטר הוי ודאי כשתק, ולבסוף צווח בחזרתו אל הנותן, וטפי עדיף ממה דקאמר בעל פה אי אפשי בהן, ולהכי ס"ל לרשב"ג חזרה מתנתו, וחכמים דרשב"ג דסברי בסוגיין מתנתו קיימת שפיר ס"ל התם אם היה רבו שני כהן אוכלין בתרומה, וע' בת' הרא"ש כלל ס"ו סי' ג'.

דף קסט:

ת"ר הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי רשב"ג אומר בחזקה, ע' מרדכי סנהדרין רמז תרפ"ה ובת' לחם רב סי' קס"ג ובמל"מ ר"פ ט"ו מה' טוען.

דף קע.

אנא בההיא כשמעתא דמר סבירא לי דא"ר אבא אמר רב אדא בר אהבה אמר רב כו' והאמר רב גידל אמר רב הלכה כדברי רשב"ג כו', בכל אלו אין כן הגירסא בראב"ן סי' מ"ג.

רשב"ם ד"ה אין צריך לקיימו. שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזויפים אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום היכא דמערערי עליה כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ד.

דף קע:

במשנה מי שפרע מקצת חובו ר' יהודא אומר יחליף כו', ע' נמו"י ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' כ"א.

שם ר' יוסי אומר יכתוב שובר כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ע"ב.

תוד"ה אלא לברר. פי' ר"ת לברר אמיתת הדברים ולהעמיד על האמת כו', ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ע' סק"ט.

דף קעא.

שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שמ"ה וסי' ובת' הרמ"א סי' ל"ג וסי' מ"ז.

רשב"ם ד"ה בשלמא. ב"ד אלימא ומפקעי ממונא דהפקר ב"ד הפקר כדנפקא לן מאלה הנחלות ע"כ, והנה זהו דרשת ר' אלעזר עזר בגיטין ל"ו וביבמות פ"ט. אכן ר' יצחק נפק"ל מקרא דעזרא דכתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו וגו'. ורש"י בסנהדרין ד"ה ע"א ובמו"ק ט"ז ע"א נקט דרשת ר' יצחק, ואפשר משום בגיטין והיש"ש ביבמות שם כתבו דדרשת ר"א עדיפא, דמדר' יצחק לא שמעינן רק דהב"ד יוכלו להפקיר, משא"כ מדר"א ידעינן דגם להחליט לאחרים יוכלו, ומשו"ה בחר לו הרשב"ם דרשת ר"א, אולם סתימת הש"ס במו"ק שם ובירושלמי פאה פ"ה ה"א ובשקלים פ"א ה"ב וכן ברמב"ם פכ"ד ה"ו מה' סנהדרין. כולם הורו מקור הדין מקרא דעזרא כר"א וכדפירש"י, ודברי הרשב"ם דנאיד מהכרעת כולם צ"ע לע"ד וע"ע ברש"י ר"ה כ"ב ע"ב ובת' הגרע"א סי' רכ"א רכ"ב ובציון ירושלים לירושלמי שקלים שם ובמק"א הארכתי בזה.

רשב"ם ד"ה שטר מאוחר. דקיי"ל כר"ל דאמר עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצריכינהו קיום כו', הא דהוצרך הרשב"ם להביא הא דר"ל ולא סגי ליה הא דקיום שטרות מדרבנן הוא ע' בס' נר אהרן סי' ב'.

דף קעא:

הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין כותבין שובר כו', ע' בת' חמדת שלמה חח"מ סי' י"ב.
שם אי הכי שטרי הלואה נמי זימנין דיזיף בניסן וכתיב ליה שטרא בתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני וביני ופרע ליה כו', ע' נובי"ק חח"מ סי' יוד.
שם בתר דא"ל רב ספרא לספריה כי כתביתו הני תברי אי ידעיתו זימנא דשטרא כתבו, אי לא כתבו סתמא דכל אימת דנפיק לרעיה, ע' תשובות הר"ן סי' כ"ג ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ט.

דף קעב.

אי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשיקרא. והנה זהו רק לכתחילה אבל בדיעבד אין לפסול השטר לפ"מ דמסקינן בכתובות פ"ה ריש ע"ב ובגיטין כ"ו סוף ע"ב דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן כדכ' בת' הרמ"א סי' מ"ג.
שם האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי ואמר שוונהו נהלי חד בר חמשין לא משוינן ליה כו'. ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' כ"א.
במשנה כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היו מסומנין יכתבו כהן, ע' בת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ד'.
רשב"ם ד"ה אינן יכולין להוציא שט"ח, שיכול הלה לטעון שטר זה שבידך אני החזרתיו לך כו', ע' בשו"ע סי' מ"ט ס"ז ובש"ך שם סק"י ובחידושים שעל סדר הש"ס סוף ספר הפלאה.
תוד"ה כתבו. היני ושילי קרובות זו לזו להכי נקיט להו שאפילו בשתי עיירות קרובות זל"ז כתבו על שם העיר שתעמדו בה בשעת כתיבה כו', עמש"כ מזה בת' אהלי אהרן סי' ט' לענין כתיבת הגט בתל אביב וביפו הסמוכות זל"ז.

דף קעב:

לנפילה דחד לא חיישינן לנפילת דרבים חיישינן. ע' בגבורת ארי ליומא ד"ו ע"ב ושם נ"ה ע"ב ובדרשה לשבת שובה שם ובת' ח"צ סי' קל"ד ובנובי"ק חאה"ע סי' נ"א ובת' הגרע"א סי' ק"ז.

רשב"ם ד"ה עיקר הלשון. שאילו מן האחד נפל היה צועק ומבקש כו', ע' בתשובות הנספחות לשו"ע אדמו"ר סי' כ"ח דף ס"ו ע"א.

דף קעג.

דאיתמר אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר א"צ להביא ראיה כו', ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' נ"א וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' ר"י ובת' חמדת שלמה חח"מ סי' ב'.

שם תנא אם היו שניהם כהנים יכתבו דורות, וי"ל דאמאי לא יכתבו על אחד מהם לסימן שם אמו כי הא דרב מרי בר רחל, ועמש"כ בזה בת' שדה יצחק סי' ב'.

דף קעג:

במשנה וכן היה רשב"ג אומר הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה כו', פי' שהב"ד שמגרש לפניהם יהיו זהירים שלא יפסידו הערב, אבל אם גירשה ולא והדירה ודאי גובית כתובתה כדכ' הרמ"א בתשובותיו סי' ל"ג וע"ע בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' קצ"ט,

שם מאי לא יפרע מן הערב לא יתבע ערב תחילה. ע' בת' רמ"א סי' כ"ז.

שם מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו מתקיף לה רב חסדא והא קבלנות היא דכתיב תנה אותו על ידי כו', ע' מהרש"א וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ ר"ס ל"א.

שם בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשתעבד נפשיה. ע' בת' מהרי"ק סי' קל"ג.

תוד"ה חסורי מיחסרא. וחמש מדות בערבות כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ט"ל.

בא"ד ואין חילוק בין עור לשק כדאמרינן בשנים אוחזין כיון דנקט ביה שלש על שלש, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' שלח סי' קכ"ז אות ח':

בסה"ד ואם היה כתוב בשטר שנעשה פלוני בן פלוני קבלן אור"י דהוי קבלן דאע"ג דלא כתב בו תן לו ואני נותן לך שלא פירש האיך אמר מ"מ קבלן קאמר דהוי, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ג סי' י"ג.

דף קעד.

כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה, ע' בת' הרשב"א סי' מ"ם.
שם רבא אמר כולן לשון ערבות הן בר מתן לו ואני נותן, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ט סי' ז'.
רשב"ם ד"ה במשנתנו ולא בברייתא, וכן פרשב"ם לעיל קל"ח ע"א בד"ה יורשין, וע' רשב"ם לעיל קל"ג ע"ב ד"ה ת"ש דא"ל שמואל ובמש"כ בחידושי שם ולב"מ ל"ח ע"ב ולמנחות ל"א ע"ב.
תוד"ה ואם כתב. מיהו קשה לר"י מן התוספתא דקתני ואם כתב בו בעל חוב ולשון בו משמע כו', ע' תומים סי' ק"ל סק"ח ובקצוה"ח שם סק"ג.

דף קעד:

ערב שהיה שט"ח יוצא מתחת ידו אינו גובה ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה, ע' בת' הרמ"א סי' ע"ב.
שם אמר אביי ליכא דניזל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותיגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה כו', ע' בת' הרמ"א סי' ל"ג.
שם א"ר הונא שכ"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש, ע' ת' הרשב"א סי' אלף מ"ז ובס' חלקו של יוסף סי' ה'.
שם דרב ושמואל דאמרי תרווייהו שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא אדם עשוי שלא להשביע את בניו כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ו'.

דף קעה.

כלפי לייא איפכא מסתברא אמר תנו מנה כיון דפסקא אבוהון למילתא כו', ע' מש"כ הר"י מג"ש ובמה שהאריך בזה בהקדמה לת' ושב הכהן.
שם שכמ"ר שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ב.
תוד"ה ודברי ש"מ. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת כו' דלא בעי קנין כו' ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ט אות ט',

תוד"ה המלוה. והקשה ה"ר יעקב מקורבי"ל א"כ האיך נשבעין במודה מקצת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ואומר רבי כגון שמחל שיעבודו א"נ בדליכא עדים כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ ס"ס י"ז ובמש"כ בחידושי לב"מ ד"ד ע"ב
בא"ד דהא דשיעבודא דאורייתא היינו ע"פ עדים אבל ע"פ עצמו לא, ע' בת' מהר"ם מלובלין סי' ג' ובנתיבות ירושלים לירושלמי ב"מ רפ"א.

דף קעה:

במשנה הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. ע' בת' הרא"ש כלל ס"ה סי' א'.
שם הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות כו', ע' ב"מ ק"ט ע"ב רש"י ד"ה כי מטית ובהקדמת חיי אדם ובמש"כ בחידושי לב"מ שם.
רשב"ם ד"ה שיעבודא דאורייתא יוציא אליך העבוט כו' ע"כ, ורש"י בכתובות פ"ו ע"א כ' דעשה דפריעת חוב הוא מן הן שלך צדק ובת' הרדב"ז ח"ב סי' תר"י כ' בשם הרמב"ם דפריעת בע"ח מצוה הוא מקרא דוהשיב את הגזילה..
ולעד"נ לתת טעם למקורו של הרשב"ם דהא בסוגיין תלי הא דעולא אמר הכא שיעבודא דאורייתא בשיטתיה דקאמר ד"ת בע"ח דיניה בזיבוריות ובב"ק ד"ח ע"א אמר עולא טעמיה בזה מקרא דויוציא אליך העבוט כו' ע"ש.
תוד"ה דבר תורה. תימה היכי מוכח מהכא דשיעבודא שיעבודא דאורייתא דילמא היינו מיניה דמיניה פשיטא דגבי בין קרקע בין סובין כו' ע"כ, הנה בנחל יצחק סי' ל"ט ריש ס"ב מייחס דברי התוס' למש"כ הרמב"ן בחידושיו סוף מכילתין דכיון דכופין לו בגופו לקיים מ"ע דפריעת בע"ח ע"כ נחתינן לנכסיו דעד שאתה כופהו בגופו כופהו בממונו כו' והביא לזה חבל ראשונים דס"ל הכי ע"ש, והנה מש"כ הרמב"ן מצד הסברא נלע"ד דהיא גמרא מפורשת ריש ב"מ דשקיל וטרי בשבועת המשנה דהתם נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא וקאמר אביי שם ד"ו ע"א חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ומכיר בו ששכחה ויכפור בו והולך ותוקף בטליתו ונשבע שיש לו בו דמי חציה וטלית זה שלו דהא אפילו גלימא דעל כתפיה שיעבד לו עכ"ל רש"י ז"ל ע"ש, והשתא הלא אביי ס"ל שיעבודא לאו דאורייתא כדכ' התוס' בגיטין ר"פ הנזקין ושם ד"נ ע"א בד"ה כיון, ואפ"ה נקטינן דשבועה זו היתה אמת משום שיש לו חלק בטלית זו מפני דבשעת ההלואה שיעבד לו גלימא דעל כתפיה. הרי מוכח דמיניה פשיטא דגבי הכל,

וע"כ דפלוגתא אי שיעבודא דאורייתא הוא רק בנוגע לגבות מיורשים או מלקוחות אבל מיניה דידיה ודאי גבי לכו"ע.

דף קעו.

א"ר פפא הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין כו', ע' בתשובות הרשב"א ח"ד סי' ה'.
שם גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ז סי' ג' ובמה שתמה על דבריו במל"מ פי"א ה"ד מה' מלוה.
שם הוחזק כתב ידו בב"ד מהו ע' בת' הריב"ש סי' תנ"ד.

דף קעו:

ערב דב"ד לא בעי קנין דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד ליה, והנה מלשון הש"ס גופיה משמע דהאי ב"ד צריך להיות ב"ד חשוב דעליהם נופל לאמר דבשביל דמהימן להו גמר ומשעבד להו ונפקע מדין אסמכתא, וע' נדרים כ"ז ע"ב ובתומים סי' קכ"ט ובנתיבות שם סק"ח.
רשב"ם ד"ה ערב דב"ד לא בעי קנין, ולא גרסינן הנך כולהו בעי קנין ע"כ. אתא לאפוקי בזה מגרסת הרי"ף והרא"ש דאינהו גרסי הנך כו', וע' בת' הרמ"א סי' ע"ב.